

ספר

תומר דבורה

זהו מאמר נכבד
מהרב המקובל האלוקי
כמוה"ר

ר' משה קורדווארו ז"ל
בדרך ישרה שיכור לו האדם
והתבודדותו ותכליתו והתכוננות דרכיו

(נוסח הדפוס הראשון - וינציה שמ"ט)

עם

אהבת עולם אהבתיך - טהרת הלב
לקט סיפורי אהבת ישראל והכריות
המטהרים את הלב
לחיות את דברי ה"תומר דבורה"
כחיינו ממש

פה עיה"ק ירושלם העתיקה ת"ו
ה'תשפ"ב

הלימוד בספר זה

מזקדש

לרפואת רבנו האהוב

הרב בנימין דב

בן רחל סימה

בתוך שאר חולי ישראל

במהרה

מתוך הסכמת הגאון בעל השל"ה הקדוש להדפסת הספר "תומר דבורה"

(פראג, שיפ"א)

בהיות שהספר הנכבד הזה תמר דבורה הוא בלוי יראת שמים
וקבול עול מלכותו יתברך והולך בדרך מדותיו יתברך
ובודאי מי שרגיל בספר הנכבד הזה ומקימו יש לו מהלכים
בין העומדים וזוכה לחיי העולם הזה ולחיי העה"ב שכלו
טוב וחיזי מאן גברא רבא חבר הספר הנכבד הזה איש אלקים
קדוש המאיר לעולם בלוי בחכמתו וחסידותו כמוהר"ר משה
קורדואירו זצ"ל על כל אני אומר שראוי ונכון להדפיס הספר
הנחמד הזה כדי לזכות את ישראל כי התלמוד בו מביא לידי
מעשה ויראה וחסידות.

....

וכל מי שרגיל בספר הזה ואומר אותו בכל שבוע או בכל חודש
מבטח שהוא בן העולם הבא ואשרי לו וטוב לו מי שמרגיל
עצמו בו.

ובאמת מצוה לכל אדם לקנות הספר הזה...

נאם ישעיה בן לאא"מ מוהר"ר אברהם סג"ל ז"ל הורוויץ

פתיחה וברכה

מאת נשיא ישיבת רמת השרון

מורנו ורכנו הרב נחום רכל שליט"א

לספר "אהבת עולם אהבתיך"

ב"ה

זכיתי לעיין בספר הנפלא "אהבת עולם אהבתיך" של הרב חננאל אלרון, הרגשתי רוממות של אהבה ושל חסד עוטפים אותי.

מה סודו של חיבור מיוחד זה?

יש בו יסודות נדירים, שספרותנו התורנית צמאה להם.

הרבה אנו עוסקים בספרותנו התורנית ובצדק, בהגדרות שכליות-רוחניות שונות, לצורך הסברת רעיונות, ניתוח מחשבות, ובירור אמיתויות.

החיבור שלפנינו מוסיף נדבך. יש בו דיבור על אהבת ישראל לא רק באמצעות השכל. יש בו חיבור של השכל עם הלב.

החיבור בין השניים כל כך יהודי, כל כך אמיתי, כל תורם לא רק להבנה, אלא להזדהות, לקבלה, להתרוממות רוחנית אל הטוב שבו עוסקים.

הרב עושה זאת באמצעות סיפורים שנוגעים בלב, באמצעות ציטוטים של דברי צדיקים, ועל כולם - באמצעות כתיבה הנובעת מלב טוב ומלא אהבה.

הטוב הזה והאהבה הזאת מציצים מכל פינה בחיבור ממלאים את החיבור בבשמים נדירים ביופיים ויוצרים אצל הקורא חוויה של מפגש ממשי עם

האהבה, לא רק הבנתה.

אני מברך את הרב חננאל שימשיך בכתיבתו המבורכת, ויזכה את אוצרי הספרים של עם ישראל בעוד ועוד חיבורים איכותיים מסוג זה.

באהבה רבה

נחום רכל

ישיבת רמת השרון

תודה מכל הלב לרכנו האהוב, שמתוך הזכות של הלימוד עם הרב שליט"א בספר "חומר דבורה" עלה הרעיון לכתיבת חיבור זה, והחיבור נעשה בליווי ובברכתו. בעזרת ה' זכות הרבים תעמוד לרב לאורך ימים ושנים טובות עם כל ישראל.

לטהר את הלב

מעין הקדמה

בלימוד הספר הקדוש "תומר דבורה" אנו זוכים לדבקות בה' יתברך על ידי שאנו חיים חיים אלוקיים, במה שאנו הולכים בדרכי טובו וחסדיו. של ה' יתברך. בליבם של ישראל קדושים חי הטוב הא-לוקי, הדבקות והדמיון לה' יתברך, לטובו וחסדיו.

במסע המופלא לראות בטוב ה', באהבה הא-להית המחיה כל, נביא לצד לימוד הספר סיפורים נפלאים על צדיקים שקיימו את משנתו של ה'תומר דבורה" בחייהם ובהם נטהר את ליבנו **במפגש חי עם הטוב הא-להי המופיע בנפשות**, המתגלה בלב טוב, עין טובה, אמון בטוב הפנימי המנצח כל. על ידם נזכה לחיות את דברי ה'תומר דבורה" בחיינו ולהרבות אור וטוב בעולם. כמו שכתוב ב"ספר המידות" (משיח, חלק שני, א): "על-ידי סיפורי מעשיות של צדיקים ממשיכין אור של משיח בעולם, ודוחה הרבה חשך וצרות מן העולם".

כהקדמה ללימוד בספר נטבול במקווה הטהור של לבבות ישראל הטובים: סיפור מטהר על רגישות לזולת סיפר בנו של איש החסד רבי משה בלוי, ממנהיגי היהדות בירושלים לפני כמאה שנה:

פעם ישבתי במשרדו בשעת עבודתו, והנה נכנס יהודי כשפניו קודרות ומדוכאות והוא אומר לאבא: "ר' משה, אני מדוכא ביסורים. אני יודע שאין אתה יכול לעזור לי מאומה, אך רוצה אני שתרשה לי לפחות להסיח את צערי ולבכות לפניך. השתתפותך תפיג מעט את צערי ותקל לי על ייסורי".

אבא נדהם מבקשה זו, ומיד כל כולו התעטף בנפשו ופינה את כל לבבו לדברי האדם הזה, שמע את צרותיו, ובאותה שעה קלחו דמעות רותחות משניהם יחד, עד שאי אפשר היה להכיר מי הסובל והמוכה ומי המשתתף בצערו, אבא או אותו אדם.

כשיהודי זה יצא מחדרו, פנה אלי בהתרגשות עמוקה:

'אני הולך הביתה כאילו נושעת! אמנם לא נעזרתי בצורה מעשית, אבל כמה עידוד גדול קיבלה הנפש. עכשיו אני מבין את מאמר חז"ל: "אמר רבי יצחק: הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו מתברך ב"א ברכות" (בבא בתרא ט:). - אביך החייה אותי ונתן בי רוח חדשה!' (ע"פ "שומר החומות",

הובא גם בסדרת התיקון המידות, "עולם חסד יבנה" שכא)

סיפור נפלא שמלמדנו עד לאיזה מקומות נפלאים הטוב הא-להי שמאיר בנפש האדם יכול להביא אותו, סיפר לי הרב משה לוי שליט"א, כפי שסיפרה לו אשה אלמנה משכונת שערי חסד בירושלים:

מתפרנסים היינו ממכולת שהייתה לנו בשכונה. לאחר שנפטר בעלי שמת לב לדבר מעניין. ארגזי החלב שתמיד היו מניחים בשבילנו על המדרכה, היו מונחים עתה ממש בפתח החנות. הייתי מלאת הכרת תודה על הטובה הזו, ולכן בבוקר כאשר פגשתי את מחלק החלב הודיתי לו מאוד על הטובה שהוא עושה לנו, ועל הרגישות הנפלאה שהוא מגלה.

מחלק החלב היה נבוך, ואמר שהוא ממש מצטער, אך כלל לא ידע על פטירת בעלי, והוא ממשיך לשים את החלב כדרכו על המדרכה. אמרתי לעצמי שאני חייבת לפתור תעלומה זו.

למחרת בשעה חמש בבוקר חיכיתי בפינת הרחוב כדי שאוכל לצפות **מיהו המטיב האלמוני**. לאחר כמה דקות אני שמה לב ליהודי מבוגר שסוחר את הארגזים, אחד אחד, מהמדרכה לפתח החנות. כאשר התקרבתי לא היה גבול לתדהמתי, **אותו יהודי מבוגר היה לא פחות מאשר גדול הדור**, ראש ישיבת "קול תורה", הרב שלמה זלמן אויערבך זצ"ל.

"רַב שלמה זלמן, אני כל כך מתביישת, מה כבוד הרב עושה!?"

וכך ענה לי הרב במאור פנים: "מה זאת אומרת מה אני עושה? הרי בעלך נפטר, אז מי יסחב את ארגזי החלב?"...

סיפור נוסף על רגישותו של צדיק נפלא זה סיפר לי סבי מורי עט"ר הרב אליהו גרוסברג זצ"ל:

סיפרה לי האלמנה מרקא, שבבעלותה היתה חנות לממכר יינות, שבכל ערב פסח היה מגיע רבי שלמה זלמן לחנותה כדי לקנות יינות לקראת החג. ידעתי שבודאי בביתו לא חסרים בקבוקי יין, במיוחד לאחר חג הפורים

שכה רבים שלחו לו אותם בתור משלוח מנות, אך בכל זאת היה בא לקנות מחנותי, כיון שמצא בדבר דרך לעזור לי בכבוד. אבל לא רק בעצם הקניה היה עוזר לי, אלא שמתי לב שהיה מתעכב בחנות הרבה מעבר למה שנצרך בשביל קניה רגילה, וידעתי שעושה זאת כדי שנוכחותו בחנות תמשוך לשם קונים רבים (כפי שאכן היה), על מנת לעזור ולשמח לב אלמנה לקראת החג'.

סיפור נפלא על ראש ישיבתו, זקן ראשי הישיבות בדור הקודם, סיפר סבא זצ"ל: מהלכים היינו תלמידי ישיבת "עץ חיים" עם ראש הישיבה הרב איסר זלמן מלצר זצ"ל, בחזרה לביתו לאחר השיעור הכללי בישיבה. כאשר הגיע הרב סמוך לביתו, שינה מדרכו והמשיך להלך שעה ארוכה לפני שנכנס לביתו. התפלאו התלמידים על דבר זה, במיוחד שהרב היה כבר בגיל מבוגר והתאמץ לשם כך. כאשר תמהו על הדבר בפני הרב, השיב להם: כאשר התקרבו לבית שמתי לב שבחצר ישנה ילדה קטנה יתומה השרה ומשחקת עם חברותיה. ידעתי שאם אכנס לחצר הן יפסיקו ממשחקן. **כל כך שמחת** לראות נפש יקרה ושבורה זו בשמחתה, שהעדפתי להתאמץ וללכת עוד שעה ארוכה, ובלבד שלא למנוע ממנה טובה זו.

טהורי הלב, עובדי ה' האמתיים, דבקים הם בטובו של ה' יתברך, הטוב לכל, והולכים הם בדרכו, וממילא גם כל עבודת ה' שלהם אינה משהו אישי, אלא מלאה אהבה לכל וניתן ללמוד מהם דרך אמת בעבודת ה', כמו שניתן לפגוש בסיפור יקר שזכיתי להיות עד לו:

שנה אחת לפני חג הסוכות הלכתי יחד עם מו"ר הגאב"ד הרב חיים צימבליסט שליט"א לקנות אתרוגים לחג. ביקשתי מהרב שאם נראה שני אתרוגים שימצאו חן בעיני הרב - אז את האתרוג השני שהרב לא ייקח אשמח לקנות לי. הרב מצא אתרוג מהודר. לאחר עוד חיפוש הראיתי לרב אתרוג נוסף. הרב התפעל מאוד מהאתרוג, ואמר שהוא מהודר עוד יותר. לאחר ששילמנו על האתרוגים הגשתי לרב את האתרוג המהודר, אבל הרב אמר לי: "לא, אתה תיקח את האתרוג הזה".

"חס וחלילה", ענית, "הרי מראש הסיכום היה שהרב ייקח את האתרוג המהודר יותר ואני את האתרוג השני"

ענה לי הרב בתשובה שיש בה לימוד גדול לעבודת ה' ודרך הדבקות בה' יתברך: "אתה יודע, פעם שאלו את רבי זושא האם היה רוצה להיות אברהם

אבינו. ענה רבי זושא: הקב"ה צריך בעולם אברהם אבינו וצריך גם זושא. מה זה משנה מה אני אהיה? העיקר מה יהיה לקב"ה.

"כך גם אצלנו", אמר לי הרב, "הקב"ה שמח שיהודי מקיים מצווה ויברך על אתרוג זה. מה זה משנה אם זה יהיה אני או אתה? אתה מצאת אותו אז אני רוצה שאתה תברך עליו".

לא עזרו כל ניסיונות השכנוע שלי והאתרוג המהודר נשאר בידי, יחד עם לימוד גדול לעבודת ה' ממבט עליון.

דבקות האדם בקונו, בטוב ה' וחסדיו, שייכת לא רק לגדולי עולם. שהרי הטבע הנשמתי שלנו, של היות טוב לכל, נובע הוא מטוב ה' המאיר בנשמות כולם. מפגש מיוחד עם טוב זה, אף בנפשו של ילד קטן, מופיע במעשה הבא, שאירע לפני כמה עשרות שנים באירופה, שסיפר רבי אשר דרוק (מופיע בספר "אדרבה", ספר המטהר את הלב לאהבת הזולת):

היו שני ילדים שלמדו יחד בחיידר. לאחד קראו יענקל'ה ולשני קראו יוסי (אין אלו שמותיהם האמיתיים, רק לצורך הסיפור). בגיל צעיר התייתם יוסי מאביו, לא עלינו.

יום אחד צועד יענקל'ה ברחוב, ובאמצע הדרך מי מגיע מולו? חברו יוסי עם אמו האלמנה. בזמנם, נעליים חדשות היו מצרך יקר שקנו אותו פעם בכמה שנים. לכבוד פסח היו קונים מתנה לילד - נעליים חדשות. היתה זו מתנה הרבה יותר מאופניים בימינו! ובכן, יוסי היתום רואה שלחברו, יענקל'ה, יש נעליים חדשות באמצע החורף. התחיל יוסי לבכות לאמו האלמנה: "אמא אני גם רוצה נעליים חדשות..." הנעליים שלו קרועות ובלויות, מחוררות מכל הכיוונים.

אימו האלמנה, שמצבה הכלכלי היה קשה, אמרה לבנה: "יוסי, אין לי עכשיו בשום אופן כסף לקנות נעליים. אולי עוד כמה חודשים, לקראת הפסח, אעשה נאמץ ואוכל לרכוש עבורך זוג נעליים".

אבל יוסי מתעקש: "לא, אני רוצה נעליים חדשות עכשיו! הנה תראי אמא, נכנסים לי מים לתוך הנעליים".

יענקל'ה, שהיה ילד מאוד רחום, ראה שיוסי היתום כל כך בוכה. פנה אליו ואמר: "יוסי, קח את הנעליים שלי".

אמא של יוסי לא הסכימה: "מה פתאום תביא לו את הנעלים שלך?!"

אבל כידוע לכולם, כשילדים מחליטים משהו - אי אפשר להזיז אותם מההחלטה...

ובכן, יענקל'ה הוריד את הנעלים ונתן אותם ליוסי, ויוסי נתן לו את שלו. פעם לא היו מודדים את הנעליים אם הן מתאימות או לא. מכניסים את הרגליים והולכים...

יוסי היה שמח וטוב לב, יענקל'ה נתן לו את הנעליים החדשות שלו. אימו ניסתה למחות, אך הם כבר נעלו כל אחד את נעלי השני והסתלקו מן המקום בצהלה.

לאחר תקופה חלתה אמו של יוסי, רחמנא ליצלן, ונפטרה. יוסי נהיה יתום מאבא ומאמא. יענקל'ה כל כך ריחם עליו. הוא בא הביתה ואמר לאביו: "יוסי, החבר שלי, נפטרו לו שני ההורים. אני רוצה להביא אותו אלינו הביתה".

אולם אבא של יענקל'ה סירב. היתה להם דירת חדר והרבה ילדים. "מצטער, אך הדבר בלתי אפשרי", אמר האבא, "גם אם אני רוצה אין לנו מקום".

"אבא אתה מוכרח", התחנן יענקל'ה, אך האב בשלו.

למחרת, מחכים ליענקל'ה שיחזור מהחיידר, והוא לא מגיע. השעה כבר חמש, שש, שבע, שמונה בערב - ויענקל'ה לא מגיע. התחילו לחפש. בתשע וחצי בלילה מצאו את יענקל'ה ויוסי באיזה בית כנסת, שוכבים על ספסל אחד וישנים.

התברר כי יענקל'ה כל כך ריחם על יוסי חברו היתום, שהוא אמר לו: "אני לא עוזב אותך, בוא ונישן ביחד בבית הכנסת".

אביו של יענקל'ה העיר אותם ולקח את שניהם הביתה.

אחרי יומיים שלושה פרצה מלחמת העולם השנייה, וכל אחד ברח למקום אחר.

אחרי גלגולים רבים הגיע יענקל'ה לארץ ישראל, ואילו יוסי היתום התגלגל לארצות הברית.

עברו שנים מאז. יענקל'ה, שנקרא ר' יעקב, נעשה אברך והתגורר בירושלים עיר הקודש. הוא אירס את הבת הגדולה שלו בשעה טובה ומוצלחת, ולא ידע מהיכן ישלם אפילו פרוטה לחתונה.

היה זה בדיוק תשעה באב, מספר שנים לאחר שחרור הכותל. הוא אמר

לאשתו: "אני הולך להתפלל בכותל המערבי, מקום שלא זזה שכינה משם".
אמרה לו אשתו: "יענקל'ה, כל כך חם ואתה צם..." אמר לה: "אף על פי כן".
והלך לכותל, התפלל ואמר קינות.

בזמן שהתפלל הוא שם לב שאיזה יהודי אמריקאי מסתכל עליו, והדבר
הפריע לו מעט. אמר ר' יעקב לעצמו: "אולי אני סתם מדמייך". עזב את
מקומו ועבר למקום יותר מרוחק בכותל, להתפלל שם. לא חולפות יותר
משתי דקות והאמריקאי שוב עוקב אחריו...

הוא לא יכול להתאפק, הסתובב אליו ושאל: "ר' איד, אתה רוצה ממני
משהו?"

"אמור לי", אמר האמריקאי, "קוראים לך יענקל'ה?"

- "כן, אני יעקב".

- "אתה היית בילדותך בפולין?"

- "כן".

הוציא האמריקאי מכיסו חבילה של עשרת אלפים דולר (בזמנם כמו לפחות
מאה חמישים אלף דולר היום) ואמר לו בבכיות: "זה בשביל הנעלים שנתת
לי כשהייתי יתום ורציתי נעלים"

יענקל'ה היה בהלם מוחלט. יוסי מצידו המשיך להתלהב, הלך לקרוא
לאשתו: "בואי איתי. את זוכרת שסיפרתי לך שהיה ילד שריחם עלי, ולקח
אותי לאיזה בית כנסת לישון ביחד? הנה, זה הוא!"

עשרות שנים של פרידה, עם מלחמת עולם בניהם, הגיעו לסיומם במקום
ממנו לא זזה שכינה מעולם.

פרק א

הָאָדָם רָאוּי שִׁיתְדַּמָּה לְקוֹנוֹ וְאִזּוּ יִהְיֶה בְּסוּד הַצּוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה צֶלֶם וְדְמוּת, שְׂאֵלוֹ יִדְמָה בְּגוֹפוֹ וְלֹא בְּפַעֲלוֹת הָרִי הוּא מְכֻזֵּב הַצּוּרָה וַיֵּאמְרוּ עָלָיו צוּרָה נָאָה וּמַעֲשִׂים כְּעוֹרִים. שְׁהִרִי עֵיקַר הַצֶּלֶם וְהַדְּמוּת הָעֲלִיּוֹן הֵן פְּעֻלוֹתָיו, וּמָה יוֹעִיל לוֹ הֵיּוֹתוֹ כְּצוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה דְמוּת תְּבִנִית אֲבָרָיו וּבְפַעֲלוֹת לֹא יִתְדַמָּה לְקוֹנוֹ. לְפִיכָךְ רָאוּי שִׁיתְדַּמָּה אֶל פְּעֻלוֹת הַכֶּתֶר שֶׁהֵן י"ג מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיוֹנוֹת. וְרִמּוּזוֹת בְּסוּד הַפְּסוּקִים (מִיכָה ז, יח) מִי אֵל כְּמוֹךָ. יָשׁוּב יִרְחַמְנֵנוּ. תַּתֵּן אֲמֶת. אִם כֵּן רָאוּי שֶׁתִּמְצָאֵנָה בּוֹ י"ג מִדּוֹת אֱלֹהִים.

וְעַבְשׂוּ נִפְרָשׁ אוֹתָן הַפְּעֻלוֹת י"ג שְׂרָאוּי שֶׁתְּהִיֶּינָה בּוֹ:

הא' - מי אל כמוך

מוֹרָה עַל הֵיּוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֶכֶךְ נְעֻלְב, סוּבֵל עֲלֵבוֹן מָה שְׂאֵל יְכִילָהוּ רַעִיּוֹן. הָרִי אֵין דְּבָר נִסְתָּר מֵהַשְּׁגָחַתוֹ בְּלִי סִפְקָ,

הֵיּוֹתוֹ נַעֲלֵב... וְעַם כֹּל זֹאת לֹא יֵאֱסוּף טוֹבֵתוֹ מִן הַמְקַבֵּל

מְצִיאוֹת נִפְלָאָה זֹו שֶׁל אֶהֱבֵת הַבְּרִיּוֹת, גַּם כֹּאשֶׁר בְּמְצִיאוֹת הַחִיצוֹנִית גַּם מוֹפִיעִים שֶׁנֶּאֱהָ וּרְחִיּוֹק, מִתּוֹךְ עֵינַי טוֹבָה הַשְּׂמָה לֵב אֵל הַנִּשְׁמָה גַּם מִבְּעַד לַחֹשֶׁךְ הַמִּסְתִּיר, נִיתֵן לַפְּגוּשׁ בְּסִיפּוֹרִים עַל שְׁנֵי גְדוּלֵי עוֹלָם שֶׁהִנְהִיגוּ מַחֲנוֹת הַשּׁוֹנִים בְּדַעוֹתֵיהֶם, אֲבָל לִיבָם הִיָּה שׁוֹפֵעַ אֶהֱבָה וּמִסִּירוֹת לְכֹל אָדָם, אֶף לַחּוֹלְקִים וְהַפּוֹגְעִים בָּהֶם - הַרֵב קוֹק זַצ"ל, שֶׁהִיָּה רַבָּה הַרְאֵשִׁי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַרֵב יוֹסֵף חַיִּים זִוְנַנְפֶּלְד זַצ"ל, שֶׁהִיָּה רֹאשׁ הָעֵדָה הַחֲרָדִית בִּירוּשָׁלַיִם.

ועוד אין רגע שלא יהיה האדם נזון ומתקיים מבח עליון השופע

כה סיפר ברוך דובדבני: ליבו של הראי"ה קוק זצ"ל היה שופע אהבה בלי מיצרים, לא רק לכלל ישראל, אלא לכל אחד ויחיד בישראל.

פעם, הייתי בחבורה של עשרות תלמידים, שלוותה אותו שעה שחזר מטקס ברית מילה בעיר העתיקה. בדרכנו, התנפלו עליו קומץ של קנאים ערלי לב ומוח ושפכו עליו מי שופכין. הרב לוכלך כולו במים המטונפים, ההתרגשות הייתה רבה והרוחות סערו.

בהגיעם לביתו, סרו לבית אנשים חשובים כדי להביע בפניו את סלידתם ושאת נפשם מהמעשה הנורא והמביש. בין המבקרים היה גם היועץ המשפטי של ממשלת המנדט הבריטי בימים ההם, נורמן בנטויטש. הוא הציע לרב שיגיש תביעה משפטית כנגדם והוא ידאג כי יגורשו מגבולות הארץ.

השיבו הרב: "אין לי עסק עם משפטים, וחרף המעשה שעשו עמדי, אני אוהבם, אף מוכן אני לנשקם מרוב אהבה. אני כולי בוער באהבת כל איש בישראל". (מלאכים כבני אדם, מאת שמחה רז, עמ' 262)

בעירה זו של אהבת ישראל ללא התייחסות אל החיצוניות פוגשים אנו בסיפור הנפלא על הרב זוננפלד זצ"ל באהבתו אל המרוחקים ממנו בתכלית בדעותיהם, ממש מהצד השני של המחנה, כהשלמה נפלאה לסיפור הקודם, כמו שסח יליד ירושלים, בן הישוב הישן:

היה זה בערך בשנת תרפ"ג, בתקופה הסוערת עת נאבקה אגודת ישראל, ורבי יוסף חיים זוננפלד בראשה, בהסתדרות שהשתלטה על הנהגת הישוב. באותם ימים חלה אחד מראשי ההסתדרות שהיה ידוע בשנאתו הארסית לדת. הוא הוכנס לבית החולים האנגלי של המיסיון בירושלים ושהה בו כחודש. מחלתו החמירה והרופאים אמרו נואש.

ממשיך המספר: אני נמנית על מקורבי אותו מנהיג. המשפחה התייעצה איתי במה אפשר להצילו. אנוכי, כבן למשפחה מהישוב הישן, הכרתי דוקטור שהיה ממוחה גדול, ואת בית החולים שלו שהיה ידוע כבית החולים המשוכלל ביותר באותה תקופה. יעצתי

עָלִי, וְהָרִי תִמְצָא שְׁמֵעוֹלָם לֹא חָטָא אָדָם נִגְדוּ שְׁלֵא יְהִיָּה הוּא

להם להעבירו לשם. ידענו שהעניין עלול להיתקל בסירוב מחמת שהותו של החולה בבית החולים המסיונרי המוחרם, וגם מחמת היותו נמנה בין רודפי היהדות החרדית. ברם, לא נותרה ברירה, כי בין כה לא היה מה להפסיד, וכבן הישוב הישן ביקשו ממני לסדר העברה.

ללא הודעה מוקדמת העברנו את החולה. כשהגענו לחדר המיון נכנס הדוקטור, בדק את החולה, ומצאו במצב חמור ביותר. כשאך שמע שהחולה שכב בבית החולים המיסיונרי, הזדעזע, עזב אותנו לנפשנו וחזר לחדרו. אני, בהיותי מכיר את רבי יוסף חיים זוננפלד וידעתי על קשריו עם בית החולים, ניסיתי, אולי דרכו יזווג העניינים. נסעתי לבית הרב בעיר העתיקה. בדרך ירד גשם שוטף. כשכולי רטוב נכנסתי לביתו ומצאתיו יושב שקוע בלימוד גמרא. הרב הכירני, ואף על פי שליבו היה כבד עליו שסרתי מדרך אבותי והצטרפתי למחנה החילוני, בכל זאת קיבלני במאור פנים וביקשני לשבת.

סיפרתי לו על החולה, לא הסתרתי זהותו כאחד מראשי הציונים, וגם גיליתי לו מעובדת שהותו בבית החולים המסיונרי. ביקשתי ממנו שיואיל לכתוב מכתב דחוף לדוקטור שיסכים לקבל את החולה האנוש. כששמע הרב שהמדובר בחולה מסוכן, מיד סגר את הגמרא, לבש את המעיל והחל לרוץ. נעמדתי בחלל הפתח וחסמתי המעבר, הסברתי לו כי באתי רק לשם קבלת מכתב המלצה, ובשום אופן לא אטריח זקן שכמותו ובפרט בגשם שוטף כזה. הזדקף הרב הזקן (היה אז כבן 74) וענה בהחלטיות: "כשמדובר בהצללת נפשות אין די במכתב גרידא, עלי ללכת בעצמי. מכתב ספק ישפיע, אולם אני לא אזוג עד שיתקבל החולה לבית החולים!"

הוא החל לרוץ בצעדים מהירים. אני הייתי צעיר ובקושי יכולתי להדביק את הרב הזקן. הגשמים באותם רגעים התגברו עוד יותר. הצעתי לרב שנמתין תחת אחד הגגות. והוא צועק לעברי: "פיקוח נפש! כשהולכים להציל יהודי, האם נבהלים מטיפות גשם?! " הגענו לשער יפו ליד תחנת הכרכרות, עלינו על עגלה והאצתי בעגלון לזרו את סוסי. הרב התיישב, הוציא מכיסו ספר תהילים והחל לומר

בְּאוֹתוֹ הִרְגַע מִמָּוֶשׁ שׁוֹפֵעַ שְׁפַע קִיּוּמוֹ וְתַנוּעַת אֲבָרָיו, עִם הַיּוֹת שֶׁהָאָדָם הֵמָּה בִּפְנֵי הַהוּא לֹא מִנְעוּ מִמֶּנּוּ כָּלֵל אֶלָּא סוֹבֵל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵבוֹן כְּזֶה לְהַיּוֹת מִשְׁפִּיעַ בּוֹ כַח תְּנוּעוֹת אֲבָרָיו, וְהוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ כַּח בְּאוֹתוֹ רִגַע בְּחֵמָּה וְעוֹן וּמִכַּעִים וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹבֵל. וְלֹא תֹאמַר שְׂאִינוּ יָכוֹל לְמַנוּעַ מִמֶּנּוּ הַטּוֹב הַהוּא ח"ו

מזמורים. לאחר דהירה של כרבע שעה הגענו לחצר בית החולים. הרב קפץ מהעגלה מבלי להמתין עד שאשלם לעגלון, שילמתי ורצתי אחריו. מצאתיו כבר יושב מול הדוקטור. הספקתי עוד לשמוע דברי הרב התקיפים: "מאימתי נעשה הדוקטור פוסק בענייני פיקוח נפש?! אני מבקש לקבל מיד את החולה לבית החולים ולטפל בו מיד, ואח"כ נתווכח!" תוך כדי דיבור פנה אלי הרב: "איפה החולה, נא להביאו מיד, כל רגע יקר!" החולה כמובן התקבל. והנה נס קרה שממש לא יאומן – לאחר שבועיים עזב החולה את בית החולים בריא לחלוטין. כנראה בזכותו של הרב...

אני, בהיותי חילוני, לא גיליתי לחולה מכל התערבותו של הרב להצלתו. והנה כעבור שנה מאותו מקרה. התקיים טקס הנחת אבן הפינה לישוב חדש בגליל, ואותו מנהיג שהבריא, נשא בו את הנאום המרכזי וגם אני השתתפתי בטקס. כשעלה אות מנהיג לנאום הכריז תוך דבריו: "אנחנו נבנה את הארץ בכוחנו אנו, אנו נבנה את המולדת תוך מלחמת חורמה ב'יד השחורה' של הרב זוננפלד וחסידיו...!" ברגע זה עלה דמי בראשי, ובאופן ספונטני צעקתי לעבר הנואם: "שתוק! דרך ארץ בפני הצדיק הישיש שאתה חב לו את חיך!" הנואם הוכה בתדהמה לנוכח קריאת בניינים זו מפי ידידו הקרוב, וביקש ממני הסבר. לא היססתי, עליתי על הבמה וסיפרתי איך שה'יד השחורה' של הרב זוננפלד הצילה אשתקד ממוות בטוח את זה שהכריז עליו מלחמת חורמה... (האיש על החומה, עמ' 335)

הרי לנו צדיקי עליון שקיימו בצורה נפלאה את צווי התורה ללכת בדרכיו של ה' יתברך, כמו שמלמדינו ה"תומר דבורה".

שְׁהָרִי בְּכַחוּ בְּרַנֵּעַ כְּמִימְרָא לִיבֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו כְּעֵין שְׁעֵשָׂה לִירְבָּעָם, וְעַם כָּל זֹאת שֶׁהִכַּח בְּיָדוֹ לְהַחְזִיר הַכַּח הַנִּשְׁפָּע הַהוּא וְהָיָה לוֹ לֹאמֵר כִּיּוֹן שְׂאֵתָה חֲטָא נְגַדִי תַחֲטָא בְּשִׁלְדָּ לֹא בְּשִׁלִּי, לֹא מִפְּנֵי זֶה מִנֵּעַ טוֹבוֹ מִן הָאָדָם אֱלֹא סָבַל עֲלֻבוֹן, וְהַשְׁפִּיעַ הַכַּח וְהַמְּטִיב לְאָדָם טוֹבוֹ. הֲרִי זֶה עֲלֻבוֹן וְסִבְלָנוֹת מַה שֶּׁלֹּא יִסְפָּר וְעַל זֶה קוֹרְאִים מְלֹאכֵי הַשְּׂרָת לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלַךְ עֲלוֹב וְהִינּוּ אוֹמְרוֹ מִי אֵל כְּמוֹךָ, אֵתָה אֵל בְּעַל חֶסֶד הַמְּטִיב, אֵל בְּעַל כַּח לְנֶקֶם וְלֹאֲסֹף אֵת שִׁלְדָּ, וְעַם כָּל זֹאת אֵתָה סוֹבֵל וְנִעְלָב עַד יָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה. הֲרִי זֶה מִדָּה שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְהִתְנַהֵג בָּהּ רְצוֹנֵי הַסִּבְלָנוֹת וְכֵן הֵיוֹתוֹ נִעְלָב אֲפֹלוֹ לְמִדְרָגָה זֹו וְעַם כָּל זֹאת לֹא יֵאָסֵף טוֹכְתוֹ מִן הַמְּקַבֵּל:

הב' - נושא עוון

וְהֲרִי זֶה גְדוֹל מִהַקְדָּם שֶׁהֲרִי לֹא יַעֲשֶׂה הָאָדָם עוֹן שֶׁלֹּא יִבְרָא מִשְׁחִית כְּדָתְנָן הָעוֹבֵר עַבְרָה אַחַת קָנָה לוֹ קְטַגּוֹר אֶחָד וְהֲרִי אוֹתוֹ קְטַגּוֹר עוֹמֵד לְפָנָי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאוֹמֵר פְּלוֹנֵי עֲשָׂאֲנִי, וְאִין בְּרִיָּה מִתְקַיֶּמֶת בְּעוֹלָם אֱלֹא בְּשִׁפְעוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהֲרִי הַמִּשְׁחִית הַזֶּה עוֹמֵד לְפָנָיו וּבִמְהַ מִתְקַיֶּם, הַדִּין נוֹתֵן שְׂיֵאמֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִינִי זֵן מִשְׁחִיתִים יִלְדֵּי אֶצֶל מִי שֶׁעֲשָׂאוֹ וְיִתְפָּרְנִם מִמֶּנּוּ וְהָיָה הַמִּשְׁחִית יוֹרֵד מִיָּד וְנוֹטֵל נִשְׁמָתוֹ אוֹ כוֹרְתוֹ אוֹ נִעְנֵשׁ עָלָיו כְּפִי עֲנִשׁוֹ עַד שִׁיתְבַּטֵּל הַמִּשְׁחִית הַהוּא, וְאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה כֵּן אֱלֹא נוֹשֵׂא וְסוֹבֵל הָעֵין וְכִמוֹ שֶׁהוּא זֵן הָעוֹלָם כְּלוֹ זֵן וּמְפָרְנִם הַמִּשְׁחִית הַזֶּה עַד שִׁיְהִיָּה אֶחָד מִשְׁלֵשָׁה דְבָרִים, אוֹ שְׂיֵשׁוּב הַחוּטָא בְּתִשׁוּבָה וְיִכְלָהוּ וְיִבְטָלָהוּ בְּסַגְפּוֹ, אוֹ יִבְטָלָהוּ שׁוֹפֵט צָדֵק

בְּיַסּוּרִים וּמִיתָה, אוּ יֵלֶךְ בְּגִיהֶנֶם וְשֵׁם יִפְרַע חוּבוֹ. וְהִינוּ שְׂאֵמֵר קִיֵּן גְּדוֹל עֲוֹנֵי מִנְשׂוּאָה וּפְרָשׁוֹ חַז"ל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ אֶתְּהָ סוּבֵל יִרְצָה זֶן וּמִפְרָגִים, וְעֲוֹנֵי כְּבֹד שְׂאִין אֶתְּהָ יְכוּל לְסוּבְלוֹ פְּרוּשׁ לְפָרְנָסוֹ עַד שְׂאֵשׁוּב וְאַתְּקֵן, אִם בֵּן הָרִי זֶה מִדַּת סְבָלָנוֹת גְּדוֹלָה שְׂיִזוּן וּמִפְרָגִים בְּרִיָּה רָעָה שְׂפָרָא הַחוּטָא עַד שְׂיִשׁוּב.

יְלַמֵּד הָאָדָם כְּמָה צָרִיךְ שְׂיִהְיֶה סְבָלָן לְסָבֵל עַל חֲבָרוֹ וְרַעוּתָיו שְׂהַרִיעַ עַד שְׂעוּר כְּוָה שְׂעַדִּין רַעְתּוֹ קִימַת, שְׂחַטָּא נְגִדוֹ וְהוּא יִסְבֵּל עַד יִתְקַן חֲבָרוֹ אוּ עַד שְׂיִתְפַּטֵּל מֵאֲלוֹ וְכִיּוֹצֵא:

הג' - ועובר על פשע

זו מדה גדולה שהרי אין המחילה על ידי שליח אלא על ידו ממש

אין המחילה על ידי שליח אלא על ידו ממש

במידה זו אנו פוגשים בצורה מופלאה את טוב ה' שמרוב אהבתו אותנו הוא עצמו, שלא על ידי שליח, רוחץ העוון, "אם רחץ ה' צואת בנות ציון". זאת כאהבת אב ואם לילדם שלגודל האהבה מתעסקים גם עם הלכלוך הלא נעים כדי לעזור לילדם האהוב. אנו זכינו בדור האחרון לצדיק מופלא שכולו תורה, ותורתו תורת חסד במידה שלא תאומן, וכך מסופר על החזון איש זצ"ל, כמובא בספר ה"חזון איש בדורותיו" (עמ' שי):

"בשנותיו האחרונות, עת כוחותיו התדלדלו, הפצירו בו בני משפחתו שיחוס על בריאותו ויקבע שעות מסוימות ביום לקבלת קהל, אולם הוא דחה בתוקף את דבריהם, באמרו: "איך אפשר לנעול דלת בפני אנשים כואבים, או בפני אדם שבא ממרחקים?!"

שלושה ימים לפני פטירתו, י"ב חשון תשי"ד, מצב בריאותו התערער, והוזעק אליו רופא אשר קבע שהוא סובל מהפרעות בתפקוד הלב. לשמע דברי הרופא, התחילו בני ביתו להפציר בו שיחדל זמנית

מקבלת קהל. גיסו, רבי שמואל גריינמן, שאלו: 'איך אפשר להכניס אנשים במצב כזה?' השיבו החזו"א: 'כיצד אפשר לא להכניסם? הרי חלק מהם באים ממרחקים ולכם דוי, לא לשם תענוג באו הנה!'. לילה אחד לאחר חצות, החזו"א שכב על מיטתו, פתאום התעורר משנתו לקול בכי העולה מאחורי חלונו. הוא הזדרז, יצא לחוץ ושאל בחרדה: 'מי בוכה? מה קרה? יהודי בוכה, סימן שכואב!' הוא מצא בני משפחה שסיפרו לו שיקירם מוטל חולה אנוש, הרופאים אמרו נואש, ולמי יכולנו לנסוע באמצע הלילה שיבקש רחמים מבעל הרחמים, אם לא לרבינו, אשר בטוחים אנו שלא יקפיד על שמפריעים לו מנוחתו עבור הצלת אדם מישראל.

החזו"א שאל לשם החולה ולשם אמו, הרגיע אותם והבטיח שהחולה יבריא, ופטרם לשלום. מיותר לומר שהוא לא חזר לישון, כי הרי הבטיח שיבריא למרות ייאוש הרופאים, אלא עמד בתפילה עבור נפש מישראל שלא הכיר לא אותו ולא את משפחתו, כי אם שמו ושם אמו. וכן הוי, בבוקר חזר החולה להכרתו והבריא כליל". (סדרת

תיקון המידות, עולם חסד יבנה עמי רכו)

והיה חי ה'חזון איש" טבע זה של גמילת חסדים במסירות מדהימה, וכה מסופר על ימי נעוריו: "בעיירתו קוסובה היה יהודי חולה, שנבצר ממנו לעשות צרכיו. הרופא המקומי לא מצא עצה אחרת, אלא להוציא את צואתו בידיים. בני ביתו היו אובדי עצות. היה רבי אברהם ישעיהו קרליץ הצעיר, האיסטניס והמפונק מטבעו, הולך פעמיים בשבוע אל אותו חולה, מתגבר על רגש בחילתו הטבעית, ובמו ידיו מוציא צואתו". (שם)

הכל נבע מהטוב הנשמתי הנפלא, טבע נשמתנו, שהיה חי בליבו, וכמו שכתב הרב הר"ה הכהן: "יפה הגדיר עצמו ה'חזון איש' באחת מאגרותיו (חלק ב, צט): 'הייתי רעב לשמוע משלום בריאותך'. נאים ומכוונים הדברים שיצאו מפי עושיהם, כי זה היה רעבונו של האי"ש הגדול הזה.

זה לעומת זה, יש לציין עדות החזו"א על עצמו: "לדידי אין הפרש בין קודם שאכלתי לאחר שאכלתי. אינני מרגיש בזה. אלא אם בני

שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדַבְרֵי (תהלים קל, ד): כִּי עִמָּךְ הִסְלִיחָה וְגו' וּמָה הִיא הִסְלִיחָה שֶׁהוּא רוּחַן הָעוֹן בְּדַבְרֵי (ישעיה ד, ד): אִם רָחֵם אֲדֹנָי אֶת צִאת בְּנוֹת צִיּוֹן וְגו', וְכֵן בְּתֵיב (יחזקאל לו, כה): וְזָרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם מְהוֹרִים וְגו', וְהֵינּוּ וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע שׁוֹלַח מִיָּמִי רְחִיצָה וְעוֹבֵד וְרוּחַן הַפֶּשַׁע.

וְהֵנָּה מִמָּוֶשׁ בְּדַמּוֹת זֶה צָרִיךְ לְהִיזוֹת הָאָדָם שֶׁלֹּא יֵאמֵר וְכִי אֲנִי מְתַקֵּן מָה שֶׁפְּלוֹנִי חָטָא אוֹ הִשְׁחִית, לֹא יֵאמֵר כִּי שֶׁהָרִי הָאָדָם חָטָא וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֵצְמוֹ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ מְתַקֵּן אֶת מַעֲוֹת וְרוּחַן צִאת עוֹנוֹ. וּמִכָּאֵן יִתְבַּיֵּשׁ הָאָדָם לְשׁוֹב לְחָטָא שֶׁהָרִי הַמְלִיךְ בְּעֵצְמוֹ רוּחַן לְכַלּוֹךְ בְּגִדְרֵי:

הד' - לשארית נחלתו

הֵנָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַנְהֵג עִם יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ זֶה לֹמַר מָה

בֵּיתִי מְגִיִּשִׁים לִפְנֵי אוֹכֵל, הֵרִינִי מִסְתַּמֵּךְ עֲלֵיהֶם שֶׁמֶן-הַסְּתֵם טֵרֵם אֲכַלְתִּי" ... (פאר הדור ג, יב)

וּמַעֲתָה יֵשׁ לְהַשְׁתוּמֵם שִׁבְעֵתִיִּים, כִּי בְּמִזְזוֹנוֹ לְקִיּוֹם גּוֹפּוֹ, לֹא הִרְגִישׁ רַעֲב, וְלֹא הִיָּה קִיִּים אֲצִלוֹ הַבְּדֵל בֵּין אֲכַל לֹלָא אֲכַל, וְאִילוֹ לְהִיטִיב לְזוֹלָתוֹ בְּרוּחַנִיּוֹת וְאִף בְּגִשְׁמִיּוֹת, לְכַךְ הוּא הוֹמָה: "הֵייתִי רַעֲב לְשִׁמוּעַ מִשְׁלוֹם בְּרִיאוֹתֶךָ!" ... וְעַל כִּגוֹן דָּא אִמְר הַכְּתוּב (עֲמוֹס ח, יא): "לֹא רַעֲב לֶלֶחֶם וְלֹא צִמָּא לְמִים כִּי אִם לְשִׁמוּעַ" ... (סדרת תיקון המידות, עולם

חסד יבנה עמ' רכז)

הַתְּעֻלוֹת הָאָדָם לְהִידְמוּת לְבוֹרָאוֹ

יִשְׁנוּ סִיפּוֹר מְדַהִים עַל ה"חִפְץ חַיִּים, רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵאִיר הַכֵּהֵן מֵרֵאדִין זצ"ל, שְׁלוֹלָא שְׁגַלְגַל הַקב"ה שִׁיתְגַּלְהַ הַדְּבָר - לֹא הִיָּה יִכוֹל לְהַתְּגַלּוֹת לְעוֹלָם.

מעשה באחד מבחורי הישיבה בראדין שחלה במחלת הנפילה, רחמנא ליצלן. בשברון לב נכנס הבחור לבית רבו ה"חפץ חיים", ושפך לפניו מר שיחו: "רבינו הושיעני! הרופאים אינם מוצאים תרופה למחלתי, ואנה אני בא?!" נעתר לו ה"חפץ חיים", ובלחש אמר לו: "אני אייעץ לך עצה, בתנאי אחד: את הדברים שאומר לך עתה אל תספר לנפש חיה בעולם. סע לעיירה פלונית, היכנס לבית רב העיירה, ובקש ממנו שיברכך. אז תיוושע". אבן נגולה מעל לב הבחור. וישא רגליו אל אתה עיירה, נכנס לבית רב העיירה, וגולל בפניו את צרתו. הרב מיד נענה לו, וברכו ברפואה שלימה. בצאת הבחור מבית הרב נעלמה ממנו כליל כל מחלתו, ויותר לא שבה אליו. בהגיע זמנו נשא הבחור אישה, והקים בית בישראל במזל טוב. חלפו שנים רבות, ולפתע גיסתו - אחות אשתו, חלתה באותה מחלה רח"ל. אשתו, שבמשך השנים נודע לה כי בעלה חלה בבחורותו במחלה זו ונרפא כליל, ביקשה ממנו שיגלה את סוד תרופתו. הבעל נסה להתחמק, אבל האישה ואחותה לא עזבוהו לנפשו והחלו להפציר ולהציק לו יום אחרי יום, תחילה בטובות, ומשלא הואילו עברו לנוסח איומים. יותר לא יכול היה הבעל לעמוד בהפצרותיהן, נשבר וגילה את סודו... רק סיים דבריו ומיד צנח ארצה, ומחלתו החלה שוב לפקוד אותו.

באותם ימים היה ה"חפץ חיים" עדיין חי. (כידוע זכה צדיק זה לזקנה מופלגת, בייחוד ביחס לאותם ימים, ונתעלה לגן עדן בגיל 96). נסע הלה לראדין, ובמר נפשו פנה לרבו: "רבינו, את חטאי אני מזכיר היום. כזכור לפני שנים רבות, בעת שלמדתי כאן בישיבה, חליתי במחלת הנפילה ר"ל, ורבינו נתן לי עצה והתנה עימי שלא לספר לאדם. והנה עתה נאלצתי תחת הפצרות ואיומים לגלות סודי, ולפתע חזרה מחלתי כבראשונה...". נאנח ה"חפץ חיים" עמוקות ואמר: "בני יקירי, מה אני יכול יותר לעזור לך? אין עתה כוחי ככוחי בשנים ההם. דע לך בני, כי בעת שיעצתי לך העצה ישבתי עליך בתענית שלושים יום...! (לא זכור: אולי ארבעים יום), ושפכתי שיחי עליך לפני הבורא יתברך, רופא כל בשר, שישלח לך מזור ותרופה. עכשיו

לעת זקנותי המופלגת, כוחותי נתדלדלו, אינני מסוגל לכך יותר...”
 מהיכן נובע טוב הלב הנפלא הזה, שהוא כולו טוב, טהור, אמיתי,
 מזוקק? (לא רק שציווה על התלמיד שלא לגלות על כך לאיש, אלא
 גם כלפי התלמיד עצמו) – דאג שלא יתלה את הרפואה בכרכתו,
 אלא שלח אותו לרב אחר, אף שידע שהישועה באה בזכות הצום
 והמסירות שלו כלפיו, כמו שהתגלה בסופו של הסיפור) – ודאי נובע
 הוא מהטוב הא-להי הגנוז בנשמה, שהרי הטוב הא-להי הוא מהות
 נשמתנו,

אור נפלא זה של טוב ה', אור החסד העליון, מאיר הוא בנשמות
 ישראל לדורותיהם. וכן העיד על עצמו רבה הגדול של וילנא – רבי
 חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל (חפץ חיים ופעליו ח"ב):

”העונג היותר גדול לי בחיי- לגמול חסד לזולתי ולהיטיב למשהו”.
 וכן העיד רבי יצחק מוולוז'ין זצ"ל על אביו, ראש הישיבה הגדול,
 רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל (הקדמה ל”נפש החיים”):

”מעודו ועד שיבה נתן נפשו להחיות רוח שפלים במאודו ובצדקת
 פזרונו, ולהחיות נדכאים. וכאשר באו אביוני אדם, ששו ושמחו
 בקרבנו, כי קרבם והרחיב לבבם בפיוסי דברים ובדברי חן... וכה
 היה דבריו תמיד אלי, שזה כל האדם, לא לעצמו נברא, רק להועיל
 לאחרים ככל אשר ימצא בכחו לעשות”.

דוגמא חיה לכך ניתן לחזות מרבו הגדול, הגאון מוילנא זצ"ל: בימי
 גלותו של הגר”א, תוך כדי נסיעה בעגלה, פנה אליו העגלון: ”ראה,
 עיפתי, אולי תואיל ליטול מידי את המושכות, עד אשר אחליף כח.
 הסוסים שלי מכירים את הדרך לבדם, אינך צריך לכוון אותם כלל,
 אלא להשגיח שלא יטו לצדי הדרך”. הגר”א שמח על מצוות גמ”ח
 בגופו שבאה לידי. הוא נטל לידי את המושכות, התיישב במושב
 העגלון, ואילו הלה השתרע בירכתי העגלה ושקע בשינה עמוקה..

הנסיעה נמשכה שעות ארוכות. העגלון העיף שקוע בשנתו, ואילו
 הגר”א ממלא בנאמנות את תפקיד העגלון.. גם כאשר קרבו לעיירה,
 מטרת נסיעתם, קשה היה לו לעגלון לקום ממשכבו, ואילו הגר”א

תזמור דבורה

אָעֶשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל וְהֵם קְרוּבֵי שָׂאֵר בְּשָׂר יֵשׁ לִי עִמָּהֶם שֶׁהֵם בַּת
זוּג לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקוֹרָא לָהּ בַּתִּי, אַחֹתִי, אִמִּי. כְּדַפְרֵשׁוּ ז"ל
וּכְתִיב יִשְׂרָאֵל עִם קְרוּבוֹ מִמֶּשׁ קְרִיבָה יֵשׁ לוֹ עִמָּהֶם וּבְנָיו הֵם. וְהִינוּ
לְשֵׁאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לְשׁוֹן שָׂאֵר בְּשָׂר וְסוּף וְסוּף הֵם נַחֲלָתוֹ. וּמָה אָמַר,
אִם אֲעִנִּישׁ הֲרִי הַפָּאֵב עָלַי כְּדַכְתִּיב (ישעיה סג, ט): בְּכָל צָרְתֶם
לוֹ צָר. כְּתִיב בְּ'אֵלֶּף' לֹמַר שְׂצַעְרֶם מִגִּיעַ לְפִלְאָ הָעֲלִיּוֹן וְכָל שְׂכֵן לְדוֹ
פְּרָצוּפִין שְׂפֵהָן עֵיקַר הַהֲנַהֲגָה וְקָרִינֵן בְּ'אֵו' לוֹ צָר. וּכְתִיב (שפטים,
ז): וְתַקְצַר נַפְשֵׁי בְעַמַּל יִשְׂרָאֵל לְפִי שְׂאִינוֹ סוּבַל צַעְרֶם וְקָלוֹנִם מִפְּנֵי
שֶׁהֵם שֵׁאֲרֵית נַחֲלָתוֹ.

כִּן הָאָדָם עִם חֲבֵרוֹ כֹּל יִשְׂרָאֵל הֵם שָׂאֵר בְּשָׂר אֵלּוֹ עִם אֵלּוֹ מִפְּנֵי
שְׁהַנְשָׁמוֹת כְּלוּלוֹת יַחַד יֵשׁ בְּזֶה חֶלֶק זֶה וּבְזֶה חֶלֶק זֶה, וְלִכְךָ אֵינוֹ
דוּמָה מְרַבִּים הָעוֹשִׂים אֶת הַמְצוֹת וְכ"ז מִפְּנֵי כְּלוּלוֹתָם, וְלִכְךָ
פְּרִישׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנָם לְבָרְכָה עַל הַנְּמִנָה מְעַשְׂרָה רֵאשׁוֹנִים בְּבֵית

לא רצה להעיר אותו ולהחזיר לידי את המושכות. כאשר הגיעה
העגלה למרכז העיירה, כשהגר"א יושב על מושב העגלון והמושכות
בידו, רבים הופתעו למראה העגלון העטוף בטלית ומוכתר בתפילין,
אך הגר"א מיהר להסתלק, ונעלם. (סדרת תיקון המידות, "עולם חסד יבנה", עמ' ט)
יש האומרים שודאי האנשים שראו את הגר"א משמש כעגלון
כשהוא עטוף בטלית ומעוטר בתפילין, חשבו בלבם שרק המלך
המשיח ראוי להיות הנוסע שבעגלה זו, ולא תיארו לעצמם שנוסע
הכבוד של גאון חסיד זה הוא עגלון פשוט ועייף...

טוב א-להי זה חי הוא במהות כל הנשמות, לכל דורותיהם:

"שלושה סימנים יש באומה זו: הרחמנים והביישנים וגומלי
חסדים". (יבמות עט:)

הפנסת אפלו מאה באים אחריו מקבל שֶׁכֶר כנגד כלם, מאה ממש כמשמעו, מפני שהעשרה הם כלולים אלו באלו הרי הם עשרה פעמים עשרה מאה וכל אחד מהם כלול ממאה אם כן אפלו יבואו מאה הוא יש לו שֶׁכֶר מאה, וכן מטעם זה ישראל ערבים זה לזה מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד מחברו וכשחוטא האחד פוגם את עצמו ופוגם חלק אשר לחברו בו, נמצא מצד החלק ההוא חברו ערב עליו. אם כן הם שאר זה עם זה ולכך ראוי לאדם להיותו חפץ בטובתו של חברו ועינו טובה על טובת חברו וכבודו יהיה חביב עליו בשלש שהרי הוא הוא ממש, ומטעם זה נצטוינו (ויקרא, יט): וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כַּמוֹד וְרֵאוּי שִׁירְצָה בְּכִשְׁרוֹת חֲבֵרוֹ וְלֹא יִדְבַר בְּגִנוֹתוֹ כִּלְלִי וְלֹא יִרְצָה בּוֹ בְּדַרְדָּר שְׂאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בְּגִנוֹתָנוּ וְלֹא בְּצַעֲרָנוּ מִטַּעַם הַקְּרִיבָה, אף הוא לא ירצה בגנות חברו ולא בצערו ולא בקלקולו וידע לו ממנו כאלו הוא ממש היה שרוי באותו צער או באותו טובה:

הה' - לא החזיק לעד אפו

זו מדה אחרת שאפלו שהאדם מחזיק בחטא אין הקדוש ברוך הוא

ה"תומר דבורה" מלמדנו שאף שהזולת נמצא בחטא ובמצב רוחני ירוד - "מצווה לקרב אותו באהבה אולי יועיל בדרך זה".

סיפור נפלא ומטהר את הלב המהווה המחשה חיה של רפואת אהבה ואמונה זו, סיפר ר' משה דיקשטיין הי"ו (הובא ב"שיחת השבוע" ובמקומות

:נוספים)

"השתגעת?" שאל אותי הסוהר, כשדרשתי להיכנס גם אל התא הזה, "אינך יודע על מה אתה מדבר! לעולם לא תוכל להיכנס אל התא

מְחֻזָּק אֶף, וְאִם מְחֻזָּק לֹא לְעַד אֱלֹא יִבְטֵל בְּעֶסוֹ אֶפְלוּ שְׁלֹא יָשׁוּב

הזה”.

זה קרה לפני שלושים וחמש שנים. ר' משה דיקשטיין, חסיד חב"ד מבאר שבע, החל לעסוק בפעילות רוחנית בבית הכלא בעיר. באותם ימים טרם הייתה מסגרת לימודית בבתי הכלא, והוא היה בא לשם, ומרכז את האסירים באחד האגפים לשעת לימוד תורה. מספר ר' משה:

יצרתי קשר עם האסירים. למדתי להכירם ולהתאים את הלימוד לרמתם. היו שלימדתי אותם מסכת אבות ואחרים קיצור שולחן ערוך. לעיתים רעיון מפרשת שבוע.

את שנות ילדותי עשיתי בשכונה תל אביבית עממית שהתאפינה בפשיעה גבוהה. לצערי הכרתי את הסגנון המחוספס ואת האופי של האנשים שמעדו לשולי החברה. אף שלא קיבלתי שכר על עבודתי, הוכרתי כבעל תפקיד רשמי בשירות בתי הסוהר, במרוצת השנים יצרתי קשר הדוק עם אסירים וליוויתי את שיקומם. כמה וכמה מהם עלו על דרך המלך.

בביקורי בכלא הבחנתי בתופעה מוזרה. הנוהל היה שהסוהר נהג לעבור בין תאי האסירים, לדפוק על הדלתות ולהזמין את האסירים לשיעור תורה. אך היה תא אחד שעליו הסוהר דילג דרך קבע.

התברר לי שבתא הזה משוכן אסיר מסוכן במיוחד. עשרים ושלוש שעות ביממה הוא כלוא לבדו, ולשעה אחת ביום הוא מורשה לצאת לטיול בחצר הכלא, בשעה ששאר האסירים נעולים בתאיהם.

”האם זה יהודי?” שאלתי את הסוהר. הלה השיב בחיוב. ”אם כן” אמרתי לו, ”אני דורש לבקר גם בתאו”. הסוהר נדהם. ”אתה לא יודע על מה אתה מדבר”, השיב. התעלמתי מדבריו, ואמרתי לו בנחישות שאני דורש להעלות את הבקשה לפני ההנהלה. הצגתי זאת כדרישה אולטימטיבית.

כעבור שבוע המתין לי סגן מנהל הכלא. ”הרב דיקשטיין” אמר ”מה מצאת בתא הזה?” ”יהודי מסכן”, השבתי לו. בדקות הקרובות מסר לי הנחיות מפורטות איך להתנהג בכניסתי לתאו של האסיר המבודד.

הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁמְצִינֵנוּ בְיָמֵי יַרְבְּעָם בֶּן יוֹאֵשׁ שֶׁהַחֲזִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ

"מובן שאנו נשגיח מקרוב לוודא שלא יאונה לך כל רע", אמר. נשאתי תפילה קטנה. בעודה רוחשת על שפתיי הובלתי אל תאו של האסיר המסוכן. הדלת נפתחה ואל מולי עמד הר אדם בגובה שני מטרים, זרועותיו חסונות וגדולות ומבטו מזרה אימה.

הושטתי לו את ידי. "שמי משה", אמרתי. הלה השיב לחיצת יד איתנה, עד שאצבעותיי חישבו להתפרק "אני יכול להתארח אצלך?" שאלתי. "היכנס" באה התשובה. התיישבתי על קופסת שימורים. הבריון התיישב מולי והתחלנו לשוחח. לנגד עיני התגלתה נשמה אומללה. ילד שמכיתה ג' לא חבש את ספסלי בית הספר. הוריו עסקו בפשיעה. "למדת תורה?" שאלתי. "למדתי לגנוב", השיב קצרות.

התחלנו לדבר. הזכרתי את משה שקיבל תורה מסיני. "מי זה משה?" שאל. התחלתי לספר לו על יסודות היהדות, מבראשית. האסיר בלע בצמא את דברי ולא חדל מלשאול. השעות חלפו. שמעתי מאחורי קול פסיעות הלוך וחזור. הסוהרים נדהמו משהייתי הארוכה בתאן. "תרצה לשמח את א-להים?" שאלתי בסוף. "כן" השיב. "בוא תניח תפילין" הצעתי. "אבל אינני יודע כיצד", אמר.

"באיזו יד אתה כותב?" שאלתי. "לא כותב!" באה התשובה. "סליחה" אמרתי, "באיזו יד אתה מרביץ..." הוא הצביע מיד על יד ימין.

הוריתי לו להפשיל את שרוול ידו השמאלית. הבחנתי בקעקוע לא ראוי בדיוק בשריר הקיבורת, במקום הנחת התפילין. לרגע היססתי, אך במהרה התעשתי ואמרתי בליבי: אם זו עבירה, אני מקבל אותה עליי. סיימנו את הנחת התפילין ונפרדתי ממנו.

בחוץ המתין לי סגן המנהל, נדהם. "איזה כישוף עשית?" דרש לדעת, "עובדים סוציאליים אינם מחזיקים מעמד בחדרו חמש דקות, ואילו אתה ישבת איתו שעתים!"

"למדנו תורה", השבתי. ציטטתי מספר התניא, שהתורה נמשלה למים, וכמו מים, גם דברי התורה יורדים למקום נמוך. רק צריך לנקות קצת את הניקוז, והמים מגיעים לכל מקום.

הוא גבול ישראל והם היו עובדים עגלים ורחם עליהם ולא שבו

חלפו שבועיים. שוב אני עומד על מפתן התא. "רבי!" קרא אלי האסיר "עכשיו לא תעשה ככה עם העיניים אתה יכול להניח לי תפילין בשקט". הוא הצביע על מקום הקעקוע בזרועו. נדהמתי: לא היה שם קעקוע אלא כתם אדום גדול של בשר חשוף.

"מה עשית?!" שאלתי בזעזוע "ראיתי שלא היית מרוצה מהקעקוע", הסביר. "לקחתי מלח ושפשפתי את העור כדי להסיר את הקעקוע. זה לא היה קל, אבל הצלחתי".

עיניו נצצו. גם בעיניי עלו דמעות. ריכונו של עולם, אמרתי בליבי, מי כעמך ישראל! יושב יהודי בכלא, במקום הנמוך ביותר, ומשפשף במלח את הבשר החי כדי להניח תפילין כראוי.

השחלתי את התפילין בזהירות, משתדל שלא להכאיב לו. "תקשור חזק!" קרא לעברי, "אל תתרגש תהדק!"

מי היה מאמין מה יכולה לעשות ההצעה לשמח את ה' לנשמה יהודית.

כאשר שמים לב אל הטוב הפנימי, אור ה' וטובו, יודעים שהוא באמת המהות הפנימית, משתחררים מהמבט החיצוני ומשתדלים לטהר את העין שלנו שתהיה כמו העין הטובה הא-להית השמה לב אל הנשמה - "כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיִם וְהוּא יִרְאֶה לְלֵבָב" (שמואל א, טו, טז) - אז באמת מתרפאות כל הנשמות, מורמים האומללים מירכתי בור, אורו של משיח מופיע, ואנו יכולים לראות אפילו בחיינו איך החושך הופך לאור, הכיעור ליופי, והשבר לתיקון;

ושבים אנו אל ארץ השכינה, שבה מאירה נשמתנו - הטוב הא-להי, העין העליונה הטובה - "אֲרֶץ אֲשֶׁר... תְּמִיד עֵינֵי ה' אֶלְקֶיךָ בָּהּ" (דברים יא, יב) - ושבים אנו לשים לב אל הנשמה, אל מהותנו הפנימית, אל ה' ואל טובו; והרועה שב אל צאנו, להשיב באהבה את כל הנידחים והאובדים:

"כִּי כֹה אָמַר ה'... הַנְּנִי־אֲנִי וְדַרְשֵׁתִי אֶת־צֹאֲנֵי וּבְקִרְתֵּי: כְּבִקְרַת רֹעֵה עֲדְרוּ בְיֹום־הַיּוֹתוֹ בְּתוֹךְ־צֹאֲנֹו נַפְרָשׁוֹת כֵּן אֲבַקֵּר אֶת־צֹאֲנֵי וְהַצֵּלְתִּי אֶתְהֶם מִכָּל־הַמְקוֹמֹת אֲשֶׁר נִפְצוּ שָׁם בְּיוֹם עֲנָן וְעַרְפָּל: אֲנִי אֲרַעֶה

אם בן למה רחם, בשביל מדה זו שלא החזיק לעד אפו אדרבא מחליש אפו עם היות שעדין החטא קיים אינו מעניש אלא מצפה ומרחם אולי ישובו, והינו פי לא לנצח אריב ולא לעולם אטור אלא הקדוש ברוך הוא מתנהג ברבות וברכות הכל לטובת ישראל.

וזו מדה ראויה לאדם להתנהג בה על חברו אפלו שהוא רשאי להוכיח ביסורים את חברו או את בניו והם מתיסרים לא מפני זה ירבה תוכחתו ולא יחזיק בעסו אפלו שכעס אלא יבטלנו ולא יחזיק לעד אפו, גם אם אף הוא המתר לאדם בעין שפרשו כי תראה חמור שנאף וגו' ופרשו מה היא השנאה הזאת שראה אותו עובר עברה והוא יחיד אינו יכול להעיד ושנא אותו על דבר עברה ואפלו הכי אמרה תורה עזב תעזב עמו שבוק ית דבלבך אלא מצוה לקרב אותו באהבה אולי יועיל בדרך זו והינו ממש מדה זו לא החזיק לעד אפו:

הו' - כי חפץ חסד הוא

הלא כבר פרשנו במקומו שיש בהיכל ידוע מלאכים ממנים

צאני ואני ארביצם נאם ה'.. אתהאבדת אבקש ואתהנדחת אשיב ולנשברת אחבש ואתהחולה אחזק...” (יחזקאל לד, יא-יב, טז)

רבינו הרמ"ק מלמדנו כאן עד כמה ה' יתברך מחפש כל צד טובה שיש בישראל כדי להעלותם לכף זכות ולרחם עליהם, וכך צריך האדם לנהוג עם חברו.

רבים הם הצדיקים שעם ישראל חי לאורם בכל הדורות, אך אנו רוצים להביא דווקא סיפור מופלא על אדם שגם בעיני העולם וגם בעיני עצמו לא היה צדיק כלל וכלל, שבו אנו נפגשים באופן מולא

עם המחשה של הדברים כאן ב"תומר דבורה", ואולי דווקא מתוך סיפור זה נלמד ונחיה את האמת הפנימית, כמה באמת "ועמך כולם צדיקים" וכמה חשוב להאמין ולחיות את הטוב הא-להי הפנימי, ועל ידי כך כל חושך יהפוך לאור.

סיפור נפלא זה זכיתי לשמוע מהיקר באדם עוזי חסון הי"ר.

בעבודתו כמנהל בית ספר היה נוהג לעמוד בבוקר בפתח בית הספר ולקבל את פני התלמידים. בבית ספר מסוים שבו עבד בעבר הבחין בדבר מוזר. הוא שם לב לתלמידה אחת מבית הספר שמעולם לא באה בליווי הוריה, ותמיד הסבא היה זה שמלווה אותה. כמו כן, הוריה מעולם לא הופיעו בבית הספר לאסיפות הורים, לא שילמו תשלומים נדרשים, ועוד. כשניסה לברר עם הסבא הבין שמדובר בסיפור לא פשוט, וסיכם איתו שיגיע אליהם לביקור בית. כאשר הגיע לביתם הבין שהסבא הוא זה שמגדל לבד את הילדה.

כאשר שאל אותו במה הוא עובד, השיב הסבא: "אני לא יכול לגלות לך.. ואז אמר לו עוזי "אני לא שואל מסקרנות, אני באמת רוצה לעזור לך"

ענה לו הסבא: "אם אגלה לך זה יישאר בינינו?" לאחר שהשיב לו בחיוב אמר הסבא:

"אני גנב"

שתיקה...

"תשמע, פשוט אני חייב לפרנס את המשפחה, אז מה שאני עושה זה כך: אני הולך לבתי דפוס, אני רואה שם את ההזמנות הזרוקות, ובודק שם למי ומתי יש אירוע משפחתי, וכאשר הם יוצאים מהבית אני פורץ אליו, משתדל לעשות זאת בצורה נקייה, ולהרוס כמה שפחות, אבל בסופו של דבר אני מרוקן את הבית מכל מה שיכול לפרנס אותי..."

ואז נזכר הסבא בדבר חשוב: "אתה יודע מה עוזי, נכון לילדה רבקה (שם בדוי) מבית הספר הייתה בת מצוה לפני שבועיים? אתה חייב לעזור למשפחה הזאת! כדרכי הייתי ב'ביקור בית' אצלם

לְקַבֵּל גְּמִילוּת חֶסֶד שְׂאֵדָם עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכֹאֲשֶׁר מֵדַת הַדִּין

בזמן האירוע, ומה אומר לך, מעולם לא ראיתי דבר כזה. הבית היה פשוט ריק לחלוטין, אפילו איזה פרוסת לחם או עגבנייה לרפואה לא מצאתי שם. אפילו הלב שלי כאב עליהם, אז הוצאתי שטר של מאתיים שקל, השארתי על השולחן, ויצאתי..."

"יש לך לב טוב, אתה צדיק!"

למחרת, השכם בבוקר, הגיע הסבא לבית הספר ועיניו אדומות מדמעות, ושפך את ליבו לפני עוזי: "אתה לא יודע מה עבר עלי הלילה, כל הלילה לא ישנתי, המילים שאמרת שברו לי את הלב. אני צדיק?! אני, גנב עלוב, שמתבייש להסתכל על עצמי במראה, שרואה את עצמי תמיד כאדם עלוב ושפל, שכבר מזמן לא מאמין שיש בי משהו טוב, ופתאום דווקא אתה, לאחר שגיליתי לך שאני בעצם גנב ופושע, קורא לי צדיק עם לב טוב?!"

לאחר שלושה ימים הוא כבר בא אל עוזי בטענות... "עוזי אתה לא יודע מה עשית, הרסת לי את הפרנסה, אני כבר לא מסוגל לגנוב יותר בחיים, ה'צדיק' הזה רודף אחרי לכל מקום..."

בשלב זה אמר לו עוזי: "נכון סיכמנו שהסיפור יישאר בינינו? אבל רציתי לשאול האם כדי לעזור לך אני יכול לספר את הסיפור?" לאחר שאישר לו הסבא, יצר עוזי קשר עם ראש העיר על מנת לסדר עבודה מכובדת לסבא ה'גנב הצדיק' שפשט את לבוש הגנב וגילה את הלב הצמא לטוב, והיום הוא מתפרנס בכבוד מעבודה שסידר לו עוזי, שבמסגרתה הוא זוכה גם להועיל ולהוסיף טוב לזולת.

סיימתי לשמוע את הסיפור, שאם לא הייתי שומע אותו ממקור ראשון היה קשה לי להאמין שהוא התרחש במציאות, אבל לאחר מחשבה הבנתי שזהו בעצם סיפורו של העולם הזה, המנסה להטעות אותנו בלבושים של חושך ורשע, אבל לעולם לא יצליח לפגוע במהות הפנימית, ואם רק נשים לב אל הנשמה, שתוכה תמיד רצוף אהבה, אז יוסרו כל הלבושים הרעים, ויתגלה הלב המתגעגע וצמא אל הטוב והטהור.

מקטרגת על ישראל, מיד אתם המלאכים מראים החסד ההוא והקדוש ברוך הוא מרחם על ישראל מפני שהוא חפץ בחסד, ועם היות שהם חייבים אם הם גומלים חסד זה לזה - מרחם עליהם, וכמו שהיה בזמן החרבן שנאמר לגבריאל (יחזקאל י, ב): בא אל בינות לגלגל וגו', כי הוא שר הדין והגבורה ונתן לו רשות לקבל כחות הדין בינות לגלגל מתחת לפרוכים מאש המזבח דהינו דין גבורת המלכות והיה הדין מתחזק עד שבקש לכלות את הכל לקעקע ביצתן של ישראל מפני שנתחייבו פליה, וכתיב (שם, ח): וירא לפרוכים תבנית יד אדם תחת פנפיהם והינו שאמר הקדוש ברוך הוא לגבריאל הם גומלים חסדים אלו עם אלו ואף אם הם חייבים נצולו והיה להם שארית. והטעם מפני מדה זו כי חפץ חסד הוא רוצה במה שישאל גומלים חסד ואותו צד מזכיר להם עם היות שאינם פשרים בצד אחר.

אם כן בסדר זו ראוי לאדם להתנהג אף אם ראה שאדם עושה לו רע ומכעיסו אם יש בו צד טובה שמטיב לאחרים או מדה טובה שמתנהג בשורה יספיק לו צד זה לבטל בעסו מעליו וירצה לבו עמו ויחפץ חסד ויאמר די לי בטובה זו שיש לו וכל שכן באשתו כדפרשו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות סג, א): דינו שמגדלות את בנינו ומצילות אותנו מן החטא, כך יאמר על כל אדם די לי בטובה פלונית שעשה לי או שעשה עם פלוני או מדה טובה פלונית שיש לו יהיה חפץ חסד:

הז' - ישוב ירחמנו

הִנֵּה אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַנְהֵג כְּמִדַּת בְּשָׂר וְדָם שְׁאֵם הַכְּעִיסוּ

ישנו סיפור מטהר את הלב ובו מפגש מיוחד עם מה שמביא כאן ה"תומר דבורה" את דברי חז"ל שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, ולמדו זאת מדברי ה' יתברך בנביא שהקדים שלום לרחוק לפני הקרוב.

סיפור זה הוא על יהודי ושמו צ'יפופו, שהיה נראה רחוק מאוד, אבל כאשר ישב בכלא המצרי עם חברו הלל, לאחר שנפלו בשבי המצרי במלחמת יום הכיפורים, התגלתה בליבו אש קודש מופלאה של תפילה וכיסופים לה' יתברך.

כך מסופר בספר "הלל ממוצב המזח":

כאשר ישב הלל אונסדורפר בכלא בשבי המצרי האמונה והביטחון בקדוש ברוך הוא, שהתחזקו בקרבו יותר ויותר, הפחיתו מסבלו, פשוטו כמשמעו.

בעת חקירות נוקשות, בעת התעללויות לשמן, עלה לפתע במחשבתו הפסוק מתהלים הנאמר בתפילת ה"הלל": "כל גויים סבכוני בשם ה' כי אמילים". הוא חזר על הפסוק והרהר במילותיו, וכך הקל על סבלו, ודימה בנפשו כי השעות הקשות חולפות מהר יותר.

אחד הפסוקים מתהילים, שדיבר אליו במיוחד, היה: "גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עמדי". פסוק זה היטיב לתאר את תחושתו שם, בלב התופת.

גם כי אלך בגיא צלמוות - הרהר הלל - גם בתוך הזוהמה האנושית האופפת אותי בכל פינה, בתוך הרוע והגסות שממלאים ומציפים את הכל - "לא אירא רע" - לא אפחד שאשבר תחת לחצם או שאאבד את אישיותי ואדמה להם, "כי אתה עמדי" - כי אפילו בגיא צלמוות אינני מפסיק להיות קשור לדבר ה', המופיע באומה הישראלית לדורותיה.

הלל שאב ביטחון מתולדות העם היהודי, אשר גם בתוך כל האפלות המחרידות ביותר שירדו על העולם, האיר את הטוב המוחלט, היושר

והצדק האלוקי. הוא התעודד לנוכח המחשבה כי גם בניסיון הפרטי הקשה שהוא עובר בשבי, בעמידתו בו, הוא שותף לדרך עתיקת יומין.

וכך, בעודו מהרהר בינו לבין עצמו, ומחזק את רוחו בתאו הקטן והמבודד, שמע לפתע דפיקות בקיר ומישהו קורא לו מהתא השכן: "הלל! אתה שומע אותי?"

אסור היה להם באיסור חמור וחד משמעי לדבר איש עם רעהו. באותו בוקר ספג הלל מכות רצח, והוא העדיף שלא להסתכן בסיבוב נוסף. אבל הדפיקות לא פסקו, והקריאות החרישיות בשמו המשיכו. לבסוף לקח הלל את הסיכון ושאל בלחש: "מי זה?" "צי'פופו", שמע את התשובה.

לא הייתה זו בדיחה. אכן, היה זה כינויו של איש חיל הים שבמוצב. הוא היה בחור עליז באורח קבע, הליצן של המוצב. כל דבר הפך נושא לבדיחה, כולל הדתיים שהתנהלו במוצב. הוא התרחק מכל דבר שעלה ממנו ריח של רצינות. הכל היה מצחיק, שום דבר לא היה רציני, הוא מעולם לא התערב בוויכוחים בנושאים דתיים.

"מה אתה עושה כל היום בתא?" - שאל צ'יפופו.

"מתפלל", השיב הלל.

"מתפלל?" - תמה צ'יפופו - "כל היום מתפלל?"

"כן", השיב הלל, "שלוש התפילות לוקחות לי כמעט את כל היום". "כאלה תפילות ארוכות?" תמה צ'יפופו "הרי במזח אף פעם לא התפללתם כל היום!"

"זה לא אותו דבר", השיב הלל, "פה אני מתעמק בכל מלה, בכל אות, מנסה לחשוב על כל מה שאני אומר, אז התפילה מתארכת".

היתה שתיקה מעבר לקיר, ולאחריה שמע הלל את צ'יפופו:

"הלל, אני מבקש ממך, אולי תוכל להגיד את התפילה בקול רם, כדי שגם אני אוכל לומר אותה אחריו מילה במילה?"

הלל נדהם. לאחר הרהור קל הגיע למסקנה, כי אם יאמר בקול רם

חֲבֵרוֹ בְּשֵׁהוּא מְתַרְצֶה עִמּוֹ מְתַרְצֶה מְעַט לֹא בְּאֵהָבָה הַקּוֹדֶמֶת.

את כל התפילות, וצ'יפופו מעבר לקיר יחזור עליהן, יש בכך סיכון עצום. לפיכך השיב: "תשמע, זה לא יילך. הם יהרגו את שנינו ביחד במכות. לכן, אני מציע לך שתגיד רק 'יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שתיתן לנו'..."

- אבל צ'יפופו הפסיק את הלל באמצע המשפט ואמר:

"לא, הלל אני רוצה תפילה כמו תפילה, לא משהו במקום".

הלל החל לומר "שמע ישראל" וצ'יפופו חזר אחריו.

בעודם משננים זאת פרצו לתאיהם שני סוהרים שהבחינו כי השניים משוחחים ביניהם, הסתערו עליהם במוטות, והיכו אותם עד זוב דם. זעקותיהם ויללותיהם של הלל וצ'יפופו נשמעו בכל התאים שמסביב, וחבריהם כאבו על כי קצרה ידם מהושיע.

לאחר מכן יצאו הסוהרים, שני המוכים התפתלו בכאביהם עוד שעה ארוכה, הלל כעס על צ'יפופו שבגללו חטף את המכות, ואז לפתע שמע שוב את הקול הלוחש לו מעבר לקיר: "הלל, זה היה כדאי".

"מה כדאי", גנח הלל, "המכות שחטפתי?"

"גם אני חטפתי מכות איומות", אמר צ'יפופו.

הלל ניסה להיטיב את ישיבתו בתא, ובאותה שעה הרהר בדבריו של צ'יפופו.

לאחר שעה ארוכה הגיע למסקנה כי התפילה נותנת הרבה יותר לגוף ולנשמה, ממה שנוטל מהם הסבל.

יחד עם זאת, תפילה בציבור של שניים לא הייתה אפשרית בגלל אוזנם הפקוחה של השומרים וידם הקלה על המקלות והמוטות. לפיכך החליטו השניים, כי בכל פעם, כאשר יקבלו את מזונם הדל, הלל יאמר בקול רם את הברכות וצ'יפופו יענה אחריו אמן, ואם יעלה הדבר בידו כי אז יחזור אחרי מלות הברכה של הלל.

וכך היה. שלוש פעמים ביום, עת נזרק האוכל לתאם, הלל בירך וצ'יפופו חזר אחריו והוסיף גם אמן.

המצרים, מצידם, לא ויתרו. בכל פעם ששמעו את הקולות המלחשים

אָבֵל אִם חָטָא אָדָם וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, מַעֲלָתוֹ יוֹתֵר גְּדוּלָּה עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִינּוּ (ברכות לד:): "בְּמָקוֹם שֶׁבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִים יְכוּלִין לַעֲמוֹד". וְהַטַּעַם כִּדְפָרְשׁוּ בַּפֶּרֶק הַבּוֹנֵה (לפנינו הוא במנחות כט:): בַּעֲגִינְ הַ לְמָהּ הִיא עֲשׂוּיָה כְּאַכְסְדָּרָא שְׁכַל הַרוּצָה לְצֵאת מֵעוֹלָמוֹ יֵצֵא, פְּרוּשׁ הָעוֹלָם נִבְרָא בַּה' וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא הָעוֹלָם פְּתוּחַ לְצַד הָרַע וְהַחֲטָא לְרוּחָה אֵין צַד שְׂאִין חָמֵר וַיֵּצֵר הָרַע וּפְגָם כְּמִין אַכְסְדָּרָא, אֵינּוּ בַעַל גְּדָרִים אֶלָּא פְּרָצָה גְּדוּלָּה פְּרוּצָה לְצַד הָרַע לְצַד מִטָּה כֹּל מִי שִׁירְצָה לְצֵאת מֵעוֹלָמוֹ כְּמָה פְּתַחִין לוֹ לֹא יִפְנֶה לְצַד שְׁלֵא יִמָּצֵא צַד חָטָא וְעוֹן לְפָנִים אֶל הַחֲצוֹנִים, וְהִיא פְּתוּחָה מְלַמְעָלָה שְׂאִם יֵשֵׁב יִקְבְּלוּהוּ. וְהַקְשׁוּ וּלְהִדְרוּהוּ בְּהֵאֵי, לֹא מִסְתַּיֵּעָא מִלְתָּא, רְצוּ בְּזֵה שֶׁהִשָּׁב בְּתְּשׁוּבָה לֹא יִסְפִּיק לוֹ שִׁיְהִיָּה נִגְדֵר בְּעוֹן כְּגֵדֵר הַצְדִיקִים מִפְּנֵי שֶׁהַצְדִיקִים שְׁלֵא חָטָאוּ גֵדֵר מְעַט יִסְפִּיק אֲלֵיהֶם אֲמָנָם הַחוּטָא שְׁחָטָא וְשָׁב לֹא יִסְפִּיק לוֹ גֵדֵר מְעַט אֶלָּא צְרִיךְ לְהַגְדִיר עֲצָמוֹ כְּמָה גְּדָרִים קְשִׁים מִפְּנֵי שֶׁאֵתוֹ הַגְּדֵר הַמְעַט כְּבֵר נִפְרָץ פַּעַם אַחַת אִם יִתְקַרֵב שֵׁם בְּקַל

בתאים הסמוכים הם שבו והיכו נמרצות את יושביהם. הלל היה על סף שבירה, רצה להפסיק את כל הסיפור הזה, כי המחיר היה גבוה עד מאוד.

אבל מי שעמד על כך שההסדר יימשך היה דווקא צ'יפופו. זמן מה אחרי המכות היה מתאושש, דופק על הקיר, מודיע ש"זה היה כדאי" - ודורש להמשיך בתפילה ובברכות.

והיה גם את החיוך. את חיוך התודה של צ'יפופו ראה הלל מדי יום, כאשר שוביהם התירו להם לצאת החוצה, כדי לעשות את צרכיהם. באותה הזדמנות הם ראו קצת אור, ופגשו חלק מחבריהם. אסור היה, כמובן, להחליף מילה. הכל נעשה בריצה, אבל את החיוך של צ'יפופו אף חומה לא יכולה הייתה להסתיר.

יפתחו יצרו אלא צריך להתרחק הרחק גדול מאד, ולזה לא יכנס דרך פתח האכסדרה שהפרצה שם אלא יתעלה ויכנס דרך פתח צר ויעשה כמה צרות וסגופים לעצמו ויסתם הפרצות.

ומטעם זה במקום שבעלי תשובה עומדים וכו' מפני שלא נכנסו דרך פתח הצדיקים כדי שיהיו עם הצדיקים, אלא נצטערו ועלו דרך פתח העליון וסגפו עצמן ונבדלו מן החטא יותר ויותר מן הצדיקים לכך עלו ועמדו במדרגה ה' היכל חמישי שבגן עדן דהינו גג הה"א וצדיקים בפתח הה"א בכניסת האכסדרא ולזה באשר האדם יעשה תשובה דהינו תשוב ה' אל מקמה, ויחזיר הקדוש ברוך הוא שכינתו עליו אינו שב פאהבה הראשונה בלבד, אלא יותר ויותר. והינו "ישוב ירחמנו" שיוסיף רחמים לישראל ויתקנם ויקרבם יותר.

וכך האדם צריך להתנהג עם חברו לא יהיה נוטר איבה מהפעם הקודם אלא כשיראה שחברו מבקש אהבתו יהיה לו במדרגת רחמים ואהבה יותר ויותר מקדם ויאמר הרי הוא לי כבעלי תשובה שאין צדיקים גמורים יכולים לעמד אצלם ויקרבהו תכלית קרבה יותר ממה שמקרב אתם שהם צדיקים גמורים עמו שלא חטאו אצלו:

הח' - יכבש עונותינו

הַרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַנְהֵג עִם יִשְׂרָאֵל בְּמִדְּהָ זֶה וְהוּא סוֹד

יכבוש הרע וישכחהו ויזניחהו

אהבה יוקדת לכל אדם הייתה בוערת בקרבו של הצדיק הירושלמי רבי אריה לוי זצ"ל, וכאבם של הבריות נגע לליבו. בשל כך נהג רבי אריה לבקר בקביעות את האסירים בבית הכלא, ובאהבתו אליהם היה להם כאב לבנים, והם היו מכנים אותו באהבה 'אבי האסירים': האסירים כולם, היו מוקירים ומכבדים את ר' אריה מאוד. רבים מהם אף שלא היו דתיים, היו ממתנינים ביום השבת בקוצר רוח לביקורו של ר' אריה כדי ליהנות מלחיצת-ידו החמה, הרכה והמלטפת.

מספר יחזקאל אלטמן (בן-חור), אשר נידון למוות ושחרר:

"באותם ימים קשים, כשאני לבוש בבגדים האדומים של נידון למוות כשהקולר תלוי על צווארי, היה ר' אריה מרבה לבקרני ולפיכך נשאתי תדיר כיפה בכיסי ובראותי את ר' אריה מרחוק הייתי חובש מיד כיפה זו ומניחה על ראשי.

"עימי בכלא, היו חבושים גם קומוניסטים רבים. עם האסירים הקומוניסטים הללו נמנה גם צעיר בשם י. שהשתדל להוציא את ר' אריה מכליו. וכך כל-אימת שהיה רואה את ר' אריה בא ביום השבת לבית-הכנסת שבחצר הכלא, היה מצית סיגריה בפניו 'להכעיס' ורוגז על שלא עלה בידו להרגיז את ר' אריה.. אך את ר' אריה אין להוציא מכליו. הלה נוקט היה במנהגו להקדים שלום לכל אדם ולברכו בברכת 'שבת-שלום'.

"יום אחד, הופתע ר' אריה לראות את הצעיר הקומוניסטי ממתין ליד בית-הכנסת. כשהתקרב ר' אריה קרא הלה לעברו: 'מדוע מתעסק אתה עם שקרנים ורמאים?'

- בני מדוע תוציא לעז על בני-אדם?

- וכי סבור אתה שהאסירים הללו דתיים המה? אני יושב עמהם בכלא ורואה כיצד הם אוכלים ושותים בגילוי-ראש, אך צבועים הם. ראה את יחזקאל אלטמן זה, כשהוא רואך מרחוק הוא ממהר לחבוש

כבישת העון. כי הנה המצות היא כפרחת עלתה נצה ובוקע ועולה עד אין תכלית לכנס לפניו יתברך אמנם העונות אין להם פניסה שם ח"ו אלא ככשם שלא יפנסו בדכתיב (תהלים ה, ה): "לא יגרד רע" - לא יגור במגורד רע אם פן אין העון נכנס פנימה. ומטעם זה "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קדושין לט.) מפני שהם לפניו יתברך והאיך יתן לו ממה שלפניו שכר רוחני בעולם גשמי והרי כל העולם אינו פדאי למצוה אחת ולקורת רוח אשר לפניו. ומטעם זה לא יקח שחד של מצות, המשל בזה, אין הקדוש ברוך הוא אומר עשה ארבעים מצות ועשר עברות נשארו שלשים מצות וילכו עשר בעשר חס ושלוש אלא אפלו צדיק גמור ועשה עברה אחת דומה לפניו כאלו שרף את התורה עד שירצה חבו ואחר כך יקבל שכר כל מצותיו. וזה חסד גדול שעושה הקדוש ברוך הוא עם הצדיקים שאינו מנכה מפני שהמצות חשובות מאד ומתעלות עד לפניו יתברך, והאיך ינכה מהן בשביל העברות כי שכר העברה הוא מחלק הגיהנם - מהנבזה, והמצות שכרן מהנכבד זיו שכוננה, האיך ינכה אלו בצד אלו אלא הקדוש ברוך הוא גובה חוב העברות ומשפיר שכר כל המצות. והינו יכבש עונותינו שאין

כיפה לראש ולהעמיד פנים של דתי וירא-שמים...

- האת אלה תכנה שקרנים ורמאים? חלילה לך! האמן לי שאיני נותן עיני בראשם, אם מכוסה הוא אם לאו. אני מתבונן בליבם, ולפני הם גלויי לב, - והוא חס ויוקד!

"לא חלפו ימים רבים ואף י. זה, כשהיה מבחין בר' אריה, היה ממהר לחבוש כיפה לראשו ונמנה על המבקרים הקבועים בבית-הכנסת..."

(איש צדיק היה, מאת שמחה רז הי"ו, עמ' 197)

תומר דבורה

הַעֲוֹנוֹת מִתְגַּבְּרִים לְפָנָיו בְּמִצּוֹת אֱלֹהִים כּוֹבֵשׁ אֶתְכֶם שֶׁלֹּא יִתְעַלּוּ וְלֹא יִכְנָסוּ עִם הַיּוֹת שֶׁהוּא מְשַׁנֵּיחַ עַל דְּרָכֵי אִישׁ הַטּוֹב וְהָרַע עִם כָּל זֶה הַטּוֹב אֵינּוּ כּוֹבְשׁוּ אֱלֹהִים פּוֹרֵחַ וְעוֹלָה עַד לְמָאֵד וְנִכְלָל מִצְוֵה בְּמִצְוֵה וְנִבְנָה מִמֶּנּוּ בְּנִין וְלִבּוֹשׁ נִכְבָּד וְעוֹנוֹת אֵין לָהֶם סִגְלָה זֶה אֱלֹהִים כּוֹבֵשׁ אֶתְכֶם שֶׁלֹּא יִצְלִיחוּ הַצְּלָחָה זֶה וְלֹא יִכְנָסוּ פְּנִימָה.

אִף מִדָּה זֶה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְנַהֵג בָּהּ שֶׁלֹּא יִכְבֹּשׁ טוֹבֵת חֵבְרוֹ וַיִּזְכּוֹר רָעָתוֹ שֶׁנִּמְלְאוּ אֱלֹהִים אֲדָרְבָּה יִכְבֹּשׁ הָרַע וַיִּשְׁכַּחְהוּ וַיִּזְנִיחוּ וְלֹא יִגֹּר בְּמַגּוּרוֹ רָע וְתִהְיֶה הַטּוֹבָה סְדוּרָה תָּמִיד לְפָנָיו וַיִּזְכּוֹר לוֹ הַטּוֹבָה וַיִּגְבִּיר לוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה לוֹ וְלֹא יִנְפֶה בְּלִבּוֹ וַיֹּאמֶר אִם עָשָׂה לִי טוֹבָה הֲרִי עָשָׂה לִי רָעָה וַיִּשְׁכַּח הַטּוֹבָה לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן אֱלֹהִים בְּרָעָה יִתְרַצֶּה כָּל דֶּרֶךְ רָצוֹן שְׂיֻכַּל וְהַטּוֹבָה אֵל יִזְנִיחָה לְעוֹלָם מִבֵּין עֵינָיו וַיַּעֲלִים עֵינָיו מִן הָרָעָה כָּל מֵה שְׂיֻכַּל בְּדֶרֶךְ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוֹבֵשׁ עוֹנוֹת כְּדַרְפֵּי שְׂתִי:

הט' - ותשליך במצללות ים כל חטאותם

זו מדה טובה להקדוש ברוך הוא שהרי ישראל חטאו מִסָּרֵם

ויקרב המרודים והנענשים וירחם עליהם

מלמדנו כאן רבינו הרמ"ק, שכל הרע והריחוק הוא רק חיצוני לנו, ואילו בפנימיות תוכו רצוף אהבה, והיחס האלוקי אלינו מצד העצמיות כולו אך טוב וחסד. מפגש עם יסוד חשוב זה מופיע בסיפור נפלא ועמוק, המהווה הבנה יסודית ביחס האהבה של ה' יתברך לבניו, שהיה חוזר ומספר לי סבי מורי הרב אליהו גרוסברג זצ"ל, על רבו הגדול ראש ישיבת מיר, הרב חיים שמואלביץ זצ"ל: הולך היה ראש הישיבה להתפלל ביד אבשלום, והיו מתפללים

בַּיַד פְּרַעָה וְשָׁבוּ בְתִשׁוּבָהּ לָמָּה יַעֲנִישׁ פְּרַעָה וְכֵן סִנְחָרִיב וְכֵן הָמָן
 וְדוּמְיָהֶם אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַחֵם בְּלִבְד לֹאמַר שָׁבוּ בְתִשׁוּבָה
 אִם בֵּן לֹא יִהְיֶה לָהֶם עוֹד רָעָה אִם בֵּן יִסְתַּלַּק הָמָן מֵעֲלֵיהֶם אוֹ
 פְּרַעָה אוֹ סִנְחָרִיב זֶה לֹא יִסְפִּיק אֶלָּא יָשׁוּב עִמָּל הָמָן עַל רֵאשׁוֹ
 וְכֵן פְּרַעָה וְכֵן סִנְחָרִיב וְהַטַּעַם לְהִנְהִיגָה זֶה הֵיא בְּסוּד (ויקרא טז, כב):
 "וְנִשְׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתֶיךָ אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה" וּפְרוּשׁוֹ שֶׁהַשְּׁעִיר
 נוֹשֵׂא עֲוֹנוֹת מִמֶּנּוּ, וְזֶה קִשָּׁה מְאֹד וְכִי יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ וְהַשְּׁעִיר נוֹשֵׂא
 אֶלָּא הַמָּדָה הֵיא בְּכָּ הָאָדָם מִתְּוֹדָה וְכִנּוּתוֹ בְּוִדּוּי לְקַבֵּל עָלָיו מִתְּוֹדָה

התלמידים ושואלים: רבי'ה, הרי אבשלום לא היה צדיק גדול, ומדוע
 הולך אתה להתפלל על קברו? ענה להם הרב: הולך אני לשם לעורר
 רחמי שמים על ישראל, וכך אומר אני לקב"ה:

'ריבוננו של עולם, אתה כתבת בתורתך: "בנים אתם לה' א-להיכם",
 אז אנא, התבונן מה הם רחמי אב על בניו, ואפילו אצל בשר ודם.
 הרי אבשלום מרד באביו והורידו מכס המלכות, ולא רק זה אלא
 רדף אחרי אביו כדי להרגו, ובכל זאת כאשר נהרג אבשלום קונן
 עליו דוד (שמואל ב, יט, פס' אה): 'וַיִּבֶךְ וַיִּכָּה אָמַר בְּלָכְתוּ בְנֵי אֲבִשָׁלוֹם בְּנֵי
 בְנֵי אֲבִשָׁלוֹם מִי יִתֵּן מוֹתִי אֲנִי תַחֲתֶיךָ אֲבִשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי... וְהַמֶּלֶךְ לָאֵט
 אֶת פָּנָיו וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ קוֹל גְּדוֹל בְּנֵי אֲבִשָׁלוֹם אֲבִשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי' ואמרו
 חז"ל (סוטה י'): שאמר שמונה פעמים "בני", שבע פעמים כדי להעלותו
 משבעת מדורי גיהנום, ופעם שמינית כדי להכניסו לגן עדן.

כך הייתי אומר לריבוננו של עולם - 'אם כך הם רחמי בשר ודם על
 בנו ואפילו במצב כזה קל וחומר שיתעוררו רחמין על ישראל בניך
 אהוביך'.

וודאי אמת הם דברים אלו, כמו שהיה אומר הבעל שם טוב (עבודת עבודה
 עמ' נח) שה' יתברך אוהב אפילו את הפחות שבישראל יותר מאהבת אב
 ואם לבנם יחידם שנולד לעת זקנותם. וכמו שהורים אלו בנם יחידם
 הוא אהבת חייהם, כך כל אחד ואחד אצל אבינו שבשמיים.

בְּעֵינַי שְׁאָמַר דָּוִד (תהלים נא, ד): "הֲרַב בְּבִסְנֵי מַעֲוֵנַי" וְכֵן הוּא אָמְרָנוּ "מְרוֹק בְּרַחֲמֵיךָ הָרַבִּים" אֵינוּ מִתְפַּלֵּל אֲלֵא שְׂיִהְיוּ יִסּוּרִים קָלִים שְׂלֵא יִהְיֶה בָּהֶם בְּטוֹל תּוֹרָה. וְזֶה שְׁאוּמְרִים "אֲבָל לֹא עַל יְדֵי יִסּוּרִים רָעִים" וְכֵךְ הוּא מְכוּן בְּהִיוֹתוֹ אוֹמֵר "וְאַתָּה צְדִיק עַל כָּל הַבָּא עָלַי" מִמָּשׁ הוּא מְקַבֵּל יִסּוּרִים בְּסִבֵּר פָּנִים יְפוֹת לְהִתְכַּפֵּר מִפְּנֵי שְׂיִישׁ עֲוֹנוֹת שְׂיִסּוּרִים מְמַרְקִים אוֹ מִיִּתְּהָ מְמַרְקֵת. וְכֵךְ הִיא הַמְּדָה מִיַּד שְׁזֶה מִתּוֹדָה בְּתַפְלָתוֹ וּפְרָשׁוֹ בִּזְהַר בְּפָרְשַׁת פְּקוּדֵי (דף רסב:) שֶׁהוּא חֵלֶק סְמַ"ל כְּעֵין הַשְּׁעִיר, מֵהוּ חֵלְקוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גָּזַר עָלָיו יִסּוּרִים וּמִיַּד מְזַדְמֵן שֵׁם סְמַ"ל וְהוֹלֵךְ וְגוֹבֵה חוּבוֹ וְהָרִי נוֹשֵׂא הַשְּׁעִיר הָעֲוֹנוֹת שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹתֵן לוֹ רִשּׁוֹת לְגִבּוֹת חוּבוֹ וְיִשְׂרָאֵל מִתְמַהְרִים וְהִנֵּה הַכֹּל יִתְגַּלְגַּל עַל סְמַ"ל, וְהַטַּעַם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גָּזַר עַל עוֹלְמוֹ שֶׁכָּל מִי שְׂיַעֲשֶׂה כֵן יִתְבַּטֵּל, וְזֶה טַעַם "וְאַתָּה הִבְהִמָּה תִּהְרָגוּ" (ויקרא כ, טו) וְכֵן הָאֲבֵן שֶׁל מִצּוֹת הַנִּסְקָלִין וְהַסִּיף שֶׁל מִצּוֹת הַנִּהְרָגִין מַעֲוִינֵין קְבוּרָה (סנהדרין מה:): לְבַטֵּל מִצִּיאֹתָם וּכְחֵם אַחַר שְׂיִגְמֹר דִּינָם.

וְהָרִי בָּזֶה מִמָּשׁ סוּד הַצֵּלָם שֶׁל גְּבוּכְדַנְאֶצַּר נִמְסְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלֶכֶךְ בְּבָל "רִישָׁא דִּי דְהַבָּא" (דניאל ב, לב) נִכְנַע הֵהוּא רִישָׁא וְנִמְסְרוּ בְּיַד פָּרַס שֶׁהֵן "חַדוּהִי וּדְרַעוּהִי דִּי כְּסַף" וְכֵן נִדְחוּ אֵלּוּ מִפְּנֵי אֵלּוּ עַד שְׂיִרְדּוּ יִשְׂרָאֵל לְ"רְגִלוּהִי מִנְהוֹן דִּי פְּרוּזַל וּמִנְהוֹן דִּי חֶסֶף" (שם, לג) וּמָה יִהְיֶה תְּכֵלִית הַטּוֹב בְּסוּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲמִידִם וְעוֹשֶׂה בָּהֶם דִּין כְּדַכְתִּיב (דברים לב, כג): "חֲצִי אֲכַלָּה בָּם" חֲצִי כָּלִים וְיִשְׂרָאֵל אֵינָם כָּלִים "בְּאֲדִין דְּקוֹ כְּחַדָּא דְהַבָּא כְּסַפָּא וּנְחָשָׂא וְכוּ'" (שם, לה) הִנֵּה בְּהִתְחַלָּה כְּתִיב (שם, לד): "וּמַחַת לְצַלְמָא עַל רְגִלוּהִי" אֵין מְכַל הַצֵּלָם אֲלֵא רְגִלּוֹ שֶׁכְּבָר נִתְבַּטֵּל כְּחֵם וְעָבְרוּ רֹאשׁ וּדְרַעוּהִי וּמְעוּהִי

ועם כל זה בסוף דקו כחדא, עתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד סמא"ל והרשעים עושי מעשיו ופעלותיו ויעשה בהם הדין. והינו "ותשליך במצלות ים כל חטאותם", ורצה השליך כח הדין להפיל על ידי אלו שהם מצולות ים "והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש ומיט" (ישעיה נז, כ) אלו הם העושים דין בישראל שישוב אחר כך כל גמולם בראשם, והטעם מפני שאחר שישראל קבלו הדין הקדוש ברוך הוא מתנחם אפלו על מה שקדם ותובע עלבונם ולא די אלא "אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה" (זכריה א, טו).

גם במדה זו צריך להתנהג האדם עם חברו, אפלו שיהיה רשע מדבא בייסורין אל ישנאהו שאחר שנקלה הרי הוא באחיד (מכות כג.), ויקרב המרודים והנענשים וירחם עליהם ואדרבה יצילם מיד אויב ואל יאמר עונו גרם לו אלא ירחמהו במדה זו כדפרשתי:

הי' - תתן אמת ליעקב

מדה זו היא, שיש בישראל מעלה, אתם הבינוניים שאינם יודעים

מפגש מופלא עם אהבה לכל אשר בשם יעקב - ישראל יקרא, לכל אדם באשר הוא, נמצא לנו בהתבוננות בדמותו של הבעש"ט זיע"א: פעם אחת ראה הבעש"ט היאך אדם גדול הושיב בנו על חיקו ומשתעשע עמו, והוא היה בן יחיד אצלו, ואמר לו הבעש"ט הקדוש: "תאמין לי בני, כי אני אוהב הרבה יותר הגרוע שבגרועים שבישראל ממה שאתה אוהב את בן יחידך". (שומר אמונים, מאמר האמונה, פרק ג)

וכן מובא בספר היכל הברכה (סוף ספר דברים, דף רח ע"ב):

לְהִתְנַהֵג לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין וְהֵם נִקְרָאִים יַעֲקֹב מִפְּנֵי שְׂאֵינָם
מִתְנַהֲגִים אֲלָא עִם הַנְּהַגוֹת אֲמִתִּיּוֹת גַּם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵשׁ
לוֹ מִדַּת אֲמֵת שֶׁהוּא עַל צַד מְצִיאֹת הַמְּשַׁפֵּט הַיֵּשֶׁר, וְאֵלּוּ הֵם
הַמִּתְנַהֲגִים בְּעוֹלָם בְּיֵשֶׁר וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַהֵג עִמָּהֶם בְּאֲמֵת
מֵרַחֵם עֲלֵיהֶם עַל צַד הַיֵּשֶׁר וְהַמְּשַׁפֵּט.

גַּם בֵּן הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְנַהֵג עִם חֲבָרוֹ עַל צַד הַיֵּשֶׁר וְהָאֲמֵת
בְּלִי לְהַטּוֹת מְשַׁפֵּט חֲבָרוֹ לְרַחֵם עָלָיו בְּאֲמֵת כְּמוֹ שֶׁהֵשֵׁם
יִתְבָּרַךְ מֵרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת הַבִּינּוּנִיִּים בְּמִדַּת אֲמֵת לְתַקֵּן אֶתֶּם:

הי"א - חסד לאברהם

הֵם הַמִּתְנַהֲגִים בְּעוֹלָם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ גַּם

אמר מרן הבעש"ט לתלמידו הרב מקאלמייא אביו של הצדיק רבי
נחמן זצ"ל: "את הקל שבקלים והפחות שבפחותים אשר הוא
בדעתך, אני אוהב אותו יותר מן מה שאתה אוהב את בנך יחידיך".

מעשה מפליא ונורא אירע בדורנו, נס של ממש, שיכול להיראות
כדבר בלתי יאומן לולא שהיה מסופר מכלי ראשון ע"י צדיק גדול,
אב בית הדין של הבד"ץ בירושלים, הרב יוסף חיים זוננפלד זצ"ל,
שהיה עד למעשה נורא זה. בסיפור זה מתגלה הנהגה א-לוקית
מיוחדת לבעלי חסד, כמופיע כאן בדברי התומר דבורה.

מעשה זה סיפר רבי יוסף חיים זוננפלד, ממה שקרה עמו בערך בשנת
תרכ"ט, עת למד בישיבת ה"כתב סופר" (ישנם עוד אנשים בדורנו
ששמעוהו מפיו ממש). ומעשה שהיה כך היה:

זוג מכובד דר בעיר פרשבורג אשר החזיקו בית מסחר מבוסס. האשה
שהיתה צדקת, אימצה לה מצוה בלתי רגילה: במשך שנים רבות
נהגה לתרום סכום כסף הגון לישיבה, בתנאי שבחור יתום יאמר

קדיש לעילוי אותן נשמות גלמודות שאין מי שיגיד קדיש אחריהן. לימים נפטר בעלה של אותה אישה, העסק נצטמק ורע לו עד שנסגר. מצבה הכלכלי הלך והחמיר. שתי בנותיה התבגרו והגיעו לפרקן, ולא היה כסף לאשה כדי לחתנם, הדבר גרם לה צער רב, אך האישה קיבלה עליה דין שמים. ברם, עם דבר אחד לא יכלה להשלים, והוא, ענין אמירת הקדיש שעלול להתבטל לאחר שנאלצה להפסיק הקצבתה למטרה קדושה זו. במר נפשה עלתה להנהלת הישיבה, ושטחה את בקשתה שיתחשבו במצב הקשה, וכי ימשיכו באמירת הקדיש לעילוי נשמת הנשמות הגלמודות, עד שירחיב ה' גבולה ותמשיך בתמיכתה. ראשי הישיבה התרגשו מטוהר לבה הטוב, והבטיחו לה למלאות בקשתה. אבן נגולה מלב האישה ומאשרת עזבה את הישיבה. דאגת כלכלתה ועול שידוכי בנותיה לא העיקו עליה, כי שמה בה' יתברך מבטחה, שאבי יתומים ודיין אלמנות לא יטשן, ויזמן להן זיווגן וכל צרכיהן.

בצאתה מבניין הישיבה לרחוב, ניגש אליה יהודי זקן אלמוני וברכה לשלום. הוא החל להיכנס עמה בשיחה לבבית תוך התעניינות במצבה הכלכלי. נאנחה האישה וסחה לו את המצב, נפילתה מאיגרא רמא כסוחרים נכבדים, לבירא עמיקתא עד שאין לה במה להתחיל להשיא את בנותיה הבוגרות. המשך הזקן הבלתי מוכר להתעניין, ושאל: מה הסכום המשוער כיום להשיא שתי בנות? תמהה האישה: לשם מה חשוב לכבודו לדעת? לאחר שחזר וביקש, נקבה בסכום משוער.

מיד שלף הזקן גיליון ורשם הוראה לבנק המקומי לשלם לאשה הסכום שנקבה. אולם בטרם שם חתימתו, ביקש שתהא חתימתו בנוכחות עדים, ויאשרו זאת גם הם, מחמת שמדובר כאן בסכום ענקי. מופתעת ונרגשת עלתה האישה חזרה לישיבה וביקשה משני הבחורים ר' יוסף חיים זוננפלד (לימים: ראש הבד"ץ בירושלים) ור' יהודה גרינוולד (לימים: אב בית הדין של חסידות סאטמר) שירדו עמה לרחוב לשם עדות. הבחורים נתלוו עמה, פגשו את הזקן אשר ביקש שיתבוננו ויעידו על חתימתו. ליתר ביטחון נטל עוד פיסת נייר

ורשם עליה את חתימתו לדוגמא. לבסוף, מסר את הגיליון והורה לאשה לא להיכנס לבנק כי אם אך ורק למחרת בבוקר.

ואכן למחרת בבוקר התייצבה האישה בבנק, ניגשה לפקיד והגישה לו את ההמחאה שכתב לה הזקן. הפקיד השתאה והיה נבוך לנוכח הסכום הגבוה, ולכן נכנס עמה למנהל, שהיה גם בעל הבנק, והגיש לו את ההמחאה. כשראה המנהל את ההמחאה צנח מכסאו והתעלף...

בבנק החלה מהומה. את האישה הכניסו לחדר צדדי והפקידו עליה שומר כדי שלא תתחמק, תוך חשד שנעשה כאן מעשה מרמה נועז. כששבה רוחו של המנהל, ביקש לראות את האישה, ושאל ממנה פרטים. האישה סיפרה לו על פגישתה עם הזקן, ואמרה שבחורי הישיבה ר' יוסף חיים זוננפלד ור' יהודה גרינוולד יכולים להעיד על כך. תוך כדי חקירה זיהתה את התמונה של הזקן בין התמונות שהגיש לה המנהל.

עתה התברר הדבר: אותו זקן, היה אביו המנוח של מנהל-בעל הבנק. זה כבר כעשר שנים חלפו מאז שהלך לעולמו. והנה בדיוק באותו לילה לפני שנכנסה האישה לבנק, הופיע הנפטר אל בנו-מנהל הבנק בחלום ואמר לו: "דע לך בני, מאז שסרת מדרך היהדות, הפסקת לשמור את הקדיש ואת היארצייט שלי, התחתנת עם גויה - אין לי מנוחה בעולם האמת, עד שבאה אישה צדקת וצוותה להגיד קדיש על נשמות גלמודות ומסכנות, הרי זכותה עמדה לאומלל שכמוני להימנות על אותם גלמודים וליהנות מאותו קדיש. אישה זו תופיע מחר בבוקר בבנק שלך עם ההמחאה שמסרתי לה לכיסוי הוצאות נישואי שתי בנותיה".

בבוקר קם המנהל ותפעם רוחו. סיפר לאשתו, והיא לעגה לו על חלומותיו ועל דבריו. אולם עתה, כשהופיעה האישה עם ההמחאה, נתאמת שאכן חלום אמת הוא. מיד צווה המנהל לפרוע את ההמחאה, חזר בתשובה, אשתו נתגיירה כדין וזכו להקים בית נאמן בישראל.

כשהיה מספר הרב זוננפלד זצ"ל סיפור זה היה אומר: "סיפור פלאי זה ראיתי ממש בעיני, שהרי אני הייתי ממש עד לו". (מתוך 'האיש על החומה'

הקדוש ברוך הוא מתנהג עמָהם לפְּנִים משורת הדין, אינו מעמיד עמָהם הדין על תוקפו אף לא בדרך הישר אלא נכנס עמָהם לפְּנִים מן הישר כמו שהם מתנהגים, והינו "חסד לאברהם" הקדוש ברוך הוא מתנהג במדת חסד עם אתם שהם כמו אברהם בהתנהגות.

גם האדם עם היות שָׁעִם כָּל אָדָם יהיה מתנהג בצדק ובישר ובמשפט, עם הטובים והחסידים תהיה הנהגתו לפְּנִים משורת הדין. ואם לשאר האדם היה סבלן קצת לאלו יותר ויותר, וירחם עליהם לפְּנִים עמָהם לפְּנִים משורת הדין שהוא מתנהג בה עם שאר האדם וצריך שיהיו אלו חשובים לפְּנִיו מאד מאד וחכיבים לו והם יהיו מאנשי חכרתו:

הי"ב - אשר נשבעת לאבתינו

יש בני אדם שאינם הגונים והקדוש ברוך הוא מרחם על כָּלם

נשים הדבר על ליבנו ונהיה טובים באמת. כמה נפלא אם כל אחד ישתדל להוסיף עוד לימוד, עוד תורה, עוד מעשים טובים – בשמחה מלב טהור לזכות כל אותן נשמות, לעשות נחת רוח לאבינו שבשמיים.

ויאמר סוף סוף הם בני אברהם יצחק ויעקב

מידה א-לוקית זו של זכירת כל טובה מהעבר, ובכוחה העלאת האדם לכף זכות מופיעה בסיפור פלאי של נער יהודי מימי השואה. הסיפור הועלה בכתב בידי רבי אלעזר קליין, רב בבאר שבע, שכתב את הדברים מילה במילה מפי בעל המעשה. וכה דבריו:

היום יום ד' לפרשת נח תשכ"ב. יושב לידי ר' יעקב בר' חיים מרדכי פלדמן מיוצאי כפר דנילאב מחוז מרמוש, ומספר לי אשר קרה עמו, והנני מוסר הדברים כהוויתן, כפי שאני שומע עכשיו מפיו.

כשהייתי בן שבע עשרה שנה, בשנות השואה, הלכתי לעבוד בעיירה אחת בהונגריה, והתחלתי לאט לאט לעזוב את הדרך שחונכתי בבית

הורי. הייתי צריך להסתיר יהדותי מחמת הנאצים ימ"ש, והייתי שם עד שנת תש"ד. אז הובילו אותי לאושוויץ ושהייתי שם עד השחרור. בשנת תש"ח עליתי לארץ ישראל, עזבתי כאן את כל יהדותי, עד שעבדתי לא רק בשבת אלא אפילו ביום הכיפורים.

בשנת תשי"ג, כל יום הכיפורים עבדתי. בלילה ההוא אני רואה את אבי, ר' חיים מרדכי בן ר' גדליה שנהרג על קידוש ה' בשואה, עומד לפני עטוף בקיטל וטלית, ממש כמו בחיים חיותו ואומר לי: "בני, חזור לדרך אשר גידלתי אותך, אחרת תדע כי חיך קטועים!". החלום הזה חזר אצלי באותו שבוע, כל לילה ולילה.

באותה עת, גרתי כרווק בדירה בראשון לציון, ומקצועי היה מנהל מסגריה במוסך.

בליל שבת נכנסתי לבית קפה בעיר, אכלתי ארוחת ערב וחזרתי הביתה. בכניסתי לבית ניגשתי להדליק את הרדיו. פתאום באותו רגע נשמע קול מאחרי: אהה! אתה חוטא עוד הפעם?! (בלשונו: "גוואלד! דו זינדיגסט ווייטר?!").

הסתובבתי לאחורי לראות מיהו המדבר, והנה אני רואה בהקיץ שאני עומד פנים אל פנים ממש מול אבי המנוח. הוא היה לבוש קיטל וטלית (כפי שראיתי אותו כל השבוע בחלום) וממשיך ואומר לי: 'בני, אל תחשוב שזה חלום, באתי להזהיר אותך שתחזור לדרך היהדות בה חניכתי אותך. באם לא, דע לך, חיך קטועים!' תיכף ומיד נעלם ואיננו. הייתי המום, ולא יכולתי לפצות פה. באותה שבת כבר לא הדלקתי סיגריה ולא את הרדיו. במוצאי שבת הלכתי להרגיע את עצמי ונכנסתי לקולנוע. כשחזרתי הביתה התפלאתי לראות כי דירתי כבר מוארת. תיכף כשפתחתי את הבית נדהמתי והזדעזעתי. אבי המנוח שוב עומד מולי פנים אל פנים בדיוק כמו אתמול וחזר על אותם דברים, אך הוסיף: 'דע בני, כי זו הפעם האחרונה שבאתי להזהיר אותך!...'.

ביום ראשון, נסעתי תיכף לבני ברק, אל בעל ה'חזון איש'. רציתי לספר לו את כל החלומות, ואת זה שראיתי פעמיים את אבי המנוח בהקיץ. בדעתי היה להעלים ממנו שחיללתי את יום הכיפורים ושבת

קודש. תיכף, כשרק דרכתי על מפתן חדרו של ה'חזון איש', ועדיין לא פציתי פי, קידם אותי ה'חזון איש' בצעקה: 'געוואלד, אבא שלך אין לו שום מנוחה בגללך, היות ויש לך חיים קטועים!' רק סיים ה'חזון איש' דבריו, הרכינ ראשו על ידיו מעל גבי השולחן כמי שנרדם. הצדיק הפסיק מלדבר עמי, ואנכי לא ידעתי מה לעשות, האם ללכת מכאן, או להמתין. החלטתי שהיות ויש לי עסק עם איש א-להים היודע נסתרות, עלי להישאר בסבלנות ודרך ארץ, ויהי מה. רק לאחר כעשר דקות, פתאום נעזר ה'חזון איש', הרים ראשו מהשולחן ואמר לי: 'בזכות המצווה הגדולה שעשית בחייך פעם כשהיית נער, האריכו ימך, ותחזור ליהדותך כפי שחונכת ע"י אביך. האם אתה יודע מהי המצווה הגדולה שעשית בחייך, שבזכותה זכית לדבר בלתי רגיל, שאביך הנפטר נתגלה אליך?' השבתי: 'למרות שחיללתי שבתות, אך לא עשיתי רע לאנשים. גם חילקתי צדקה. אם עברתי ליד בית כנסת וקראו לי להשלים מנין, לא סרבתי. גם כיבדתי את הורי בחייהם'. ענה ה'חזון איש': 'בגלל מצוות אלו עדיין לא זכית לתגלית נוראה זו, אלא בגלל מצווה מיוחדת שהובלת ילד נפטר לקבורה בישראל' מיד נזכרתי...

כשהייתי נער כבן 14 בזמן השואה, ערב אחד באה לבית הורי אישה אחת (הגברים כבר נלקחו אז לשיעבוד ע"י הרשעים) ואמרה לנו שבכפר שלהם נפטר ילד ואין מי שיביאו לקבר ישראל, כי הנשים אינן יודעות מה לעשות. פנה אלי אבי: 'לך בני, הבא את הילד המת לכאן, אבל אל תלך בדרך הכביש, רק דרך היער, כדי שלא תיתקל ברשעים בדרך'. אמרתי לו: 'אבל ביער מסתובבים בלילות זאבים וחזירי בר'. אמר לי אבא: 'לך בני, אל דאגה, ה' הטוב יהיה עמך'. הלכתי לכפר, לקחתי את הילד המת, קשרתי אותו על קרש, וכך חזרתי יחיד ובודד מאוחר בלילה דרך היער. כל קול ענף הפחיד אותי, עד שהגעתי בשלום הביתה. היה זה כבר שעה אחת אחרי חצות הלילה. אמרה לי אמי שאבא נמצא בבית הקברות וממתין לי כדי לקבור את הילד. באתי לשם, הקבר כבר היה מוכן, ואבי ממתין

תזמור דבורה

וּפְרָשׁוּ בְּגִמְרָא (ברכות ז): "וְחִנַּנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אָחִין" (שמות לג, יט) - אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹצֵר זֶה לְאוֹתָם שְׂאִינָם הַגּוֹנִים יֵשׁ אוֹצֵר חֲנוּנִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹנֵן וְנוֹתֵן לָהֶם מִתְּנַת חֵן לְפִי שְׂאֵמֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵרִי יֵשׁ לָהֶם זְכוֹת אָבוֹת, אֲנִי נִשְׁבַּעְתִּי לְאָבוֹת אִם כֵּן עִם הַיּוֹת שְׂאִינָם הַגּוֹנִים יִזְכּוּ בְּשִׁבְלֵי שְׁהֵם מִזְרַע הָאָבוֹת שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לָהֶם לְפִיכֶךָ אֲנֵהִילֵם וְאֲנֵהִיגֵם עַד שְׂיִתְקַנּוּ.

וְכִף יִהְיֶה הָאָדָם אִף אִם יִפְגַּע בְּרָשָׁעִים אֶל יִתְאָכֹר כְּנִגְדָם אוֹ יִחַרְפֵם וְכִיּוֹצֵא, אֶלָּא יִרְחַם עֲלֵיהֶם, וַיֹּאמֶר סוּף סוּף הֵם בְּנֵי אֲבֹתֵהֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, אִם הֵם אֵינָם בְּשָׂרִים, אָבוֹתֵיהֶם

לי. הבאנו את הילד לקבר ישראל.

יצאתי מבית ה' חזון איש' בהחלטה נחושה לקבל עלי מעתה עול תורה ומצוות. חזרתי מאותו יום בתשובה שלימה ונהפכתי לאדם חדש. וגם בגשמיות יש לציין כי עד אז, למרות שעבדתי בשבת והרווחתי רווחים גדולים כמנהל מסגריה במוסך, בכל זאת המארה הייתה שורה בכל הכסף, והייתי תמיד מלא חובות. מאז ששמרתי שבת קודש, אני מרגיש שהברכה שורה בכל מעשה ידי, ואף פעם לא

חסר לי מאומה... (מתוך ספר 'קרית ארבע' עה"ת)

אנו רואים כאן איך במציאות עצמה האור של מצוה אחת מאיר אף לנפש שנתרחקה מאוד, וגורם לה לשוב לה' יתברך. אמנם פלא כזה של הופעה ניסית בתוך העולם הזה זה לא דבר שנראה בסדרי הטבע הרגילים, אבל באמת גם המצוות שנראות לנו פשוטות וקטנות, וגם מעשה טוב שנראה לנו קטן, באמת ערכם רב עד מאוד. כל טוב אמיתי מקורו בטוב הא-להי, ועל כן כל ניצוץ של טוב ערכו נצחי, אין סופי, "כֹּל הָעוֹלָם אֵינּוּ כְּדָאֵי לְמִצְוָה אַחַת וְלִקְוֶרַת רִיחַ אֲשֶׁר

לְפָנָיו". (ספורי חסידים, וישב עמ' 95)

כְּשֵׁרִים וְהַגִּנִּים, וְהַמְּבֹזָה הַבְּנִים מְבֹזָה הָאֲבוֹת, אֵין רְצוֹנִי שְׂיִתְּבוּזוּ אֲבוֹתֵיהֶם עַל יְדֵי, וּמְכַסֶּה עֲלֵבוֹנָם וּמְתַקְנֵם כְּפִי כַחוּ.

הי"ג - מימי קדם

הֵרִי מְדָה שֵׁישׁ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁתִּמָּה זְכוֹת וְכִיּוֹצֵא מֵהַ יַעֲשֶׂה וְהֵרִי הֵם מִצַּד עֲצָמָם אֵינָם הַגִּנִּים, כְּתִיב (ירמיה ב, ב): "זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת כָּל־לֵתֶיךָ" מִמֶּשׁ זוֹכֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְמֵי קְדָמוֹנִים, אֲהַבָה שֶׁהִיָּה מִקְדָּם וּמְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל וּבִזְוָה יִזְכֹּר לָהֶם כָּל הַמַּצוֹת שֶׁעָשׂוּ מִיּוֹם שֶׁנִּוְלְדוּ וְכָל מְדוֹת טוֹבוֹת שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַהֵיג בָּהֶם עוֹלָמוֹ וּמְכַלֵּם עוֹשֶׂה סְגֻלָּה לְרַחֵם בְּשִׁבְלֵם, וְהֵרִי זוֹ הַמְּדָה כּוֹלֵלֵת כָּל הַמְּדוֹת כָּלָם כְּדַפְרָשׁוֹ בְּאֲדָרָא (זהר נשא קלד:).

כִּי הָאָדָם יִתְקַן הַנְּהַגְתּוֹ עִם בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵפְלוּ שְׂלֵא יִמְצֵא טַעֲנָה מֵאֵלוֹ הַנְּזַכְרוֹת יֵאמֵר כְּכֹר הָיוּ שְׁעָה קְדָם שְׂלֵא חָטְאוּ וְהֵרִי אֲתָה שְׁעָה אוֹ בְּיָמִים קְדָמוֹנִים הָיוּ כְּשֵׁרִים וְיִזְכֹּר לָהֶם הַטוֹבָה שֶׁעָשׂוּ בְּקִטְנוּתָם וְיִזְכֹּר לָהֶם אֲהַבֵּת גְּמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מְשֻׁדִּים וּבִזְוָה לֹא יִמְצֵא אָדָם שְׂאִינוֹ רָאוּי לְהַטִּיבוֹ וּלְהַתְפַּלֵּל עַל שְׁלוֹמוֹ וּלְרַחֵם עָלָיו.

עַד כַּאֲן הַגִּיעַ שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מְדוֹת שֶׁכֶּהֵן יִהְיֶה הָאָדָם דּוֹמָה אֶל קוֹנּוֹ שֶׁהֵן מְדוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיוֹנוֹת וּסְגֻלָּתָן כְּמוֹ שֶׁיְהִיָּה הָאָדָם מִתְנַהֵג לְמַטָּה כִּי יִזְכֹּר לְפִתּוֹחַ לֹא מְדָה עֲלִיוֹנָה מְלֻמְעָה מִמֶּשׁ כְּפִי מֵהַ שְׂיִתְּנָהֵג כִּי מְשַׁפֵּיעַ מְלֻמְעָה וְגוֹרֵם שְׂאוֹתָהּ הַמְּדָה תֵּאִיר בְּעוֹלָם. וְלִכְךָ אֵל יִלּוֹז מֵעֵינֵי הַשֶּׁכֶל שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מְדוֹת אֵלוֹ וְהַפְּסוּק לֹא יִסּוּף מִפּוֹ כִּדֵּי שֶׁיְהִיָּה לּוֹ לְמִזְכְּרַת כְּאֲשֶׁר יָבֵא לּוֹ מַעֲשֶׂה שְׂיִצְטַרֵּף לְהַשְׁתַּמֵּשׁ

תזמור דבורה

בְּמִדָּה אַחַת מֵהֵן יִזְכָּר וַיֹּאמֶר הָרִי דְבָר זֶה תְּלוּי בְּמִדָּה פְּלוּגִית אֵינִי
רוֹצֵה לְוַז מִמֶּנָּה שְׁלֹא תִתְעַלֵּם וְתִסְתַּלֵּק הַמִּדָּה הַהִיא מִן הָעוֹלָם:

פרק ב

עוד, להיות האדם דומה לקונו בסוד מדת הכתר צריך שיהיו בו כמה גופי פעלות שהם עיקר ההנהגה:

הראשונה - הפולקלת הכל היא מדת הענוה מפני שהיא תלויה בכתר שהרי היא מדה על כל המדות ואינה מתעלית ומתנאה למעלה אמנם יורדת ומסתכלת למטה תדיר, וזה משני טעמים: האחד שהוא בוש להסתכל בסבתו אלא מאצילו מביט בו תמיד להטיבו והוא מביט בתחתונים. כך האדם צריך שיבוש מלהסתכל לצד מעלה להתנאות אלא תדיר יסתכל לצד מטה להפחית עצמו כל מה שיוכל. והרי המדה הזאת היא תלויה דרך כלל בראש שאין האדם מתנאה אלא בהרמת ראשו כלפי מעלה והעני משפיל ראשו למטה. והרי אין סבלן וענו כאלהינו במדת הכתר שהוא תכלית הרחמים ולא יכנס לפניו שום פגם ולא עון ולא דין ולא שום מדה מונעת מלהשגיח ולהשפיע ולהיטיב תדיר. כך צריך האדם שישום סבה שבעולם לא תמנעהו מלהטיב ושום עון או מעשה בני אדם בלתי הגון לא יכנס לפניו כדי שיעכבהו מלהיטיב לאותם הצריכים טובתו בכל עת ובכל רגע. וכמו שהוא יושב וזן מקרני ראמים ועד ביצי כנים ואינו מבזה שום בריה שאילו יבזה הברואים מפני פחיתותם לא יתקיימו בעולם אפלו רגע, אלא משגיח ונותן רחמיו על כלם. כך צריך שיהיה האדם מטיב לכל ולא יתבזה שום נכרא לפניו אלא אפלו בריה קלה שבקלים תהיה מאד חשובה בעיניו

ויתן דעתו עליה ויטיב לכל המצטרף אל טובתו, וזו מדה תלויה
בפתר בסוד הראש דרך כלל:

השניה - מחשבתו תדמה למחשבת הפתר. כמו שאותה החכמה
לא תפסק תמיד לחשב מחשבות טובות, והרע לא יכנס בה מפני
שהיא רחמים גמורים, ואין שם דין ולא שום קשי כלל, כך האדם

מחשבתו תדמה למחשבת הכתר.. שהיא רחמים גמורים

סיפור נפלא על הליכה בדרך רחמי ה', על לב חנון ורחום המרגיש
בצרת הזולת, הוא הסיפור על הצלת מאור עיניו של הרב עובדיה
יוסף זצ"ל:

לאחר מלחמת יום הכיפורים נותרו מאות נשים עגונות, שהשבר
והצער שלהם לא נתנו מנוח לליבו הרחום של הרב עובדיה זצ"ל.
חודשים ארוכים טרח הרב במציאת התרה לעגונות אלו, כאשר הוא
מדיר שינה מעיניו בלילות, ומתמסר כולו למען הדבר.

לא נח הרב ולא שקט, עד שהצליח להתיר את כל העגונות. לא רק
מאמץ לימודי ומחשבותי היה כאן, אלא את כל ליבו נתן הרב לשם
כך, והיה מצטער ובוכה עד מאוד על צער העגונות. כה הרבה הרב
בבכי, עד שעניו נפגעו קשות, והרופאים אמרו שאיבד את מאור
בעיניו ללא תקנה.

הרב הרבה תפילה שיזכה שלא יאבד את עיניו ויוכל להמשיך בלימוד
תורתו, ויום אחד עלה לקברו של מרן הבית יוסף בצפת, והתפלל
מכל ליבו וביקש מה' יתברך שיזכה לרפואה בזכות הצדיק השוכן
כאן, שעל הפצת תורתו בכל ישראל מסר את נפשו.

בחסדי ה' אכן זכה הרב שניצלה ראייתו, אמנם כיוון שעניו המשיכו
להיות רגישות מאוד, היה צריך לחבוש משקפי שמש באופן תדיר
להגנה על העיניים.

בהלווייתו של הרב, סיפר בנו הרב דוד שליט"א שפעם אחת הרב היה
צריך לעבור ניתוח מורכב, והנה לפני הניתוח ביקש הרב להתעכב
כמה שעות ורק לאחריהם לעשות את הניתוח. כאשר נשאל לסיבת

תמיד תהיה מחשבתו פנויה מכל דבר מכער. וכמו שהיא סוד חכמה תורה קדומה, ולא יחסר שם סוד תורה, כך לא יפנה אל שום פניה חוץ ממחשבת התורה ולחשב בגדלות האל ופעולותיו הטובות ולהיטיב וכיוצא.

כללו של דבר - לא יבגס זר ובטל במחשבתו, וזו היתה מעלת רבי שמעון וחבריו. והנה כשהפריד רבי יוסי מחשבתו מעט, כמה הוכיחו רבי שמעון בזהר בפרישת ויקהל:

השלישית - מצחו לא יהיה בו קשי כלל, אלא ידמה תמיד למצח הרצון שרצה את הכל אפלו שימצא בני אדם כועסים ירצם

הדבר, השיב הרב שיש מקרה של עגונה שהוא מנסה למצוא לה היתר. 'מי יוגע אם אצא חי מהניתוח' אמר הרב, 'ואם חלילה לא, מה יהיה על העגונה האומללה?'

כך הוא ליבם הרחום של ישראל, רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, הדבקים בקונם הרופא לשבורי לב, ומפיצים את אורו הטוב בעולם.

היותו תמיד נוח לבריות

ה"תומר דבורה" מלמד אותנו: "ויעשה דוגמא לרצון העליון שהוא נמשך מן החכמה הנפלאה... ומשם מרצה הכל, וזה ימשך מהיותו תמיד נוח לבריות". סיפר לי מו"ר הרב נחום רכל שליט"א שבילדותו היה מסתופף בצילו של האדמו"ר רבי אליעזר מקרנשטף זצ"ל. האדמו"ר היה מלא אהבת ישראל גדולה, והפלא היה איך כל אחד שהגיע אליו היה מאיר לו פנים בצורה בלתי רגילה ומה שהיה ממש מיוחד שהרגשת ממש איך כל אחד הוא כל עולמו, כאבו נוגע לו באופן אישי, הוא מרגיש אותך, עמך בצרה, וכך היו מגיעים אליו אנשים מכל הסוגים ולכולם היה מתייחס באהבה רבה, ומדיר שינה מעיניו לשמוע כל צרות מרי נפש שהיו מגיעים אליו עד השעות הקטנות של הלילה, העיקר להקל להקל מכאב הלב של הזולת.

תזמור דבורה

וישקיטם ברצונו הטוב, שכן מצח הרצון הוא תמיד רוצה ומרצה הגבורות ומתקנם, אף הוא ירצה הגבורים המתגברים פעם, והוא ינהלם ברצון טוב וישתף שם חכמה גדולה להשבית הפעם, שלא יעבר הגבול ויקלקל חס ושלום, ויעשה דגמא לרצון העליון שהוא נמשך מן החכמה הנפלאה במצחא דעתיקא ומשם מרצה הכל.

וזה ימשך להיותו תמיד נח לבריות, שאם מדותיו קשות מצד אחד עם בני אדם, לא יתרוצו ממנו. וזה טעם המשנה כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו:

הרביעית - שיהיו אוניו נוטות תמיד לשמע הטוב, אמנם שמע שאו או המגנה לא יכנס בהם כלל, בדרך שסוד האונה העליונה אין שום צעקת דין ולא פגם לשון הרע נכנס שם, כך לא יאזין אלא הטובות והדברים המועילים, ושאר דברים המגבירים פעם לא יאזין אליהם כלל, וכמו שהנחש ודבורו ולשונו אינו נכנס למעלה, כך לא יכנס אליו שום דבר מגנה. והינו "לא תשא שמע שאו" (שמות כג, א) כל שכן שאר המגנה שלא יכנס לאזנו כלל, ולא תהיה קשבת אלא אל הדברים הטובים.

החמישית - עיניו לא יסתכל בהן כלל בשום דבר מגנה. אמנם תהיינה תמיד פקחות להשגיח ולרחם על האמללים כפי כחו, וכשיראה בצרת עני לא יעצים עיניו כלל, אלא יתבונן בדעתו עליו

ישנו סיפור מיוחד על אדמו"ר הזקן בו פוגשים קיום דברים אלו, שלא להעלים עיניו מצרת הזולת אף בזמנים מיוחדים. כך סיפר הרבי מליובאוויטש זיע"א במאמרו הראשון שנשא כשנהיה לאדמו"ר, "באתי לגני":

כְּפִי כַחוּ וַיַּעֲוֹרֵר רַחֲמִים עָלָיו בְּפָנַי שָׁמַיִם וּבְפָנַי הַבְּרִיּוֹת. וַיִּתְרַחֵק
מִכָּל הַשְּׁנָחָה רָעָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעֵין הָעֲלִיּוֹנָה פְּקוּחָה וּמִסְתַּכֶּלֶת מִיַּד
אֵל הַטּוֹב:

הַשְּׁשִׁית - בְּחַטָּמוֹ מֵעוֹלָם לֹא יִמְצָא בּוֹ חֶרוֹן אֶף כָּלֵל, אֶלָּא תָמִיד
בְּאִפּוֹ חַיִּים וְרִצּוֹן טוֹב וְאַרְיֵכוֹת אֶף, אֶפְלוּ לְאוֹתָם שְׂאִינָם הַגּוֹנִים.
וְתָמִיד רוּצָה לְמַלְאוֹת רִצּוֹן וְלִהְפִּיק כָּל שְׂאֵלָה וְלִהְחַיּוֹת כָּל גְּדָבָה,

בעצם היום הקדוש, יום הכיפורים, נודע לאדמו"ר הזקן על יולדת
שזקוקה לעזרה, הפסיק אדמו"ר הזקן מתפילתו, הלך ליער וקצץ
עצים, הדליק אש ובישל מרק (הדבר היה כמובן נצרך מצד פיקוח
נפש) והביאו ליולדת.

אדמו"ר מהר"ש היה פעם בקוהראט - שהיה מקום מרפא, ונודע
לו על אברך שקלקל את דרכו וידע הרבי שהוא זקוק לעזרתו.
אותו אברך היה אז בפריו שהיתה מרחק נסיעה גדול מקוהראט.
זמנו של האדמו"ר מהר"ש היה ידוע כיקר מאוד, עד שאפילו את
אמירת מאמרי החסידות היה אומר בקיצור בשל כך. בכל זאת נסע
האדמו"ר את הנסיעה הארוכה לפריו, נפגש עם האברך ואמר לו:
"אברך, יין נסך מטמטם את המוח והלב. הִיָּה יְהוּדִי!" הלך האברך
לביתו, אבל הדברים נכנסו לליבו, ולא שקט עד שבא אל האדמו"ר,
חזר בתשובה, ויצא ממנו משפחה של יראי שמיים.

ותמיד רוצה למלאות רצון ולהפיק כל שאלה ולהחיות כל גִּדְבָה

אדמו"ר הצמח צדק היה בדרכו לתפילת שחרית. בדרכו פגש אותו
יהודי ובקש ממנו הלוואה. הרבי נענה לו בשמחה, ואמר לו שייגש
אליו לאחר התפילה כדי שייתן לו מה שצריך.

לאחר שהגיע הרבי לבית הכנסת והתכוון לתפילה עלתה מחשבה
בליבו: הרי היום הוא יום השוק, ויתכן שהיהודי נצרך להלוואה כבר
עכשיו, ולאחר התפילה יהיה מאוחר מידי.

הוריד הרבי את טליתו ויצא אל השוק כדי לחפש את היהודי לתת

תזמור דבורה

וּמוֹצֵיא מִחֶטְמוֹ תְּמִיד מְחִילַת עֵוֹן (וְהַעֲצֵרַת) [וְהַעֲבֵרַת] פֶּשַׁע, וְאִינוּ כּוֹעִים בַּחֲטָא לּוֹ, אֲלֵא מִתְרַצָּה תְּמִיד וְחַפֵּץ חֶסֶד לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְכָל:

הַשְּׁבִיעִית - פָּנֵינוּ תְּהִינָה מְאִירוֹת תְּמִיד וְיִקְבֵּל כָּל אָדָם בְּסֶבֶר

לו את ההלוואה. לא היה קל למצוא אדם מסוים בשוק ההומה אדם, במיוחד לרבי שלא היה רגיל בהמצאות בשוק. אבל הרבי טרח למצוא את היהודי הזקוק להלוואה, ורק לאחר מכן חזר לתפילתו.

פניו תהיינה מאירות תמיד

סיפור שמלמד אותנו על החשיבות העצומה של הארת הפנים ושימת הלב לזולת נמצא במכתב נפלא המתאר סיפור מהחיים, שהביא הרב קובי לוי (בספרו "סליחה בגשם"), מאישה יקרה שנפצעה קשה בפיגוע והייתה בשל כך נזקקת לזולת, אבל דווקא מתוך כך זכתה לפתח רגישות ואכפתיות, לשמח ולרפא לבבות כואבים:

"בחרתי דווקא בסיפור הזה מכיוון שאני הייתי בעצמי נזקקת תקופה ארוכה מאוד (נפצעתי קשה בפיגוע). בתחילה הסביבה אכן מטה שכם ועוזרת - במקרה שלי ארכה ההחלמה שלוש שנים עד שהתחלתי ללכת - אך עם הזמן, הרצון הטוב והאכפתיות נמוגים אל תוך השיגרה. היו זמנים שממש קרסתי, אך מעטים מאוד היו מודעים לצורך הנואש שלי בעזרה.

מאז אני משתדלת לפקוח עיניים. כל כך הרבה אנשים סביבנו משוועים לטיפה של תשומת לב, למעט התייחסות ועזרה. לא תמיד זה קל, לפעמים זה אפילו קשה מאוד, אך בשביל זה אנחנו כאן - להרגיש האחד את השני, לעזור ולתמוך.

אני מקווה שתמצא את סיפורי זה ראוי לפרסום, ומקווה שנזכה כולנו להתחזק בעקבותיו.

ערב בר המצווה, של נועם בננו היקר ההכנות בשיאן רשימת המטלות עדיין ארוכה: למי עדין לא שלחנו הזמנה? אילו פריטים צריך לקנות?

מבין כליל הקולות וההתרוצצויות מגיע לאוזני קולה של בתי: 'אמא, שלחת הזמנה לגברת 'ינקלביץ'? בכורתי תמיד חושבת על כולם. טפחתי על מצחי. איך שכחתי את גברת 'ינקלביץ', שכנתנו המבוגרת והבודדה? "את יודעת מה בתי היקרה, אלך ואזמין אותה באופן אישי". וכך, מותירה מאחורי אלף ואחת משימות, שרכתי את רגלי אל מעבר לכביש, מטפסת בכבודת בגרם המדרגות.

גברת 'ינקלביץ' קבלה את פניי בשמחה גלויה. הזמן שעמד לרשותה היה ללא הגבלה, וכל המבטים שהגנבתי אל עבר שעוני הדוהר היו לשווא...

"מה את אומרת, בר מצווה מחר כלילה? איזה יופי, שיהיה במזל טוב! את יודעת, מחר כלילה - אור לכ' אלול, זהו גם יום ההולדת שלי. נו נו, באמת תאריך מיוחד... טוב, בגיל שלי קצת קשה לצאת לשמחות, אבל תודה על ההזמנה, ותודה שהגעת במיוחד. טוב, את בטח עסוקה מאוד..."

חזרתי במהירות לביתי. אף מטלה לא ברחח לי, ותוך שניות אני שקועה בתוך קלחת העניינים. אך מילותיה של גברת 'ינקלביץ' אינן מרפות... "מחר כלילה זה גם יום ההולדת שלי"... ואז מבזיקה במוחי מחשבה חדשה: למה לא? אמנם הקשר ביני לבין שכנתי המבוגרת רופף למדי אבל היא כל כך בודדה...

"לשלוח עוגה? מחר? בדרך לבר מצווה?" עיניו של בעלי היקר נפערות בתימהון, "אין לך מה לעשות?"

"בין כה וכה אני שולחת את הילדים לאולם עם מגשי עוגות בשביל הבר, אז נזמין עוגה נוספת" אני משיבה.

"טוב, אם את רוצה, כל הכבוד לך". וכך נרכשה לה גם עוגת יום הולדת עגולה, שעשתה את דרכה אל הקומה הרביעית דקות ספורות טרם צאתנו אל החגיגה הגדולה.

ליל בר מצווה עבר בסחרור. לא יאומן איך שעות ימים וחודשים של הכנות תכנונים טלפונים וריצות מתכווצים ומתאדים תוך שעות ספורות... והנה אנו בבית, עייפים, אך מרוצים ונרגשים.

פְּנִים יְפוֹת, שֶׁכֵּן בְּכֶתֶר עֲלִיּוֹן נֹאמֵר (משלי טו, טו): "בְּאוֹר פְּנֵי מְלֹךְ

"העיקר שכולם ישנים כבר", הדבר היחיד שאני מסוגלת לחשוב עליו כעת זו השינה הנעימה המצפה לי.

ואז נשמעת דפיקה חרישית בדלת.

מבטי מתרוצץ בבהלה מהדלת לשעון ומהשעון לדלת. השעה שתים בלילה. בעלי נפנה בזריזות אל חדר השינה "אני כבר ישן" הוא מפטיר לכיווני... הדפיקות אינן מרפות ואני משרכת את רגלי אל עבר הדלת.

"גברת ינקלביץ", איזה הפתעה, בואי תכנסי". גברת ינקלביץ' נכנסת בצעדים קטנים, ומתקדמת באיטיות אל עבר השולחן. "אני מתנצלת על השעה, תיארתי לעצמי שאתם עדין ערים" היא אומרת ומתיישבת בניחותא.

אני כובשת אנחה ומתיישבת מעברו השני של השולחן.

"הייתי, מוכרחה להגיע" היא פותחת. "את צריכה להבין, אין לי אף אחד בעולם". האישה הכפופה שמולי מנגבת את עיניה הדומעות וממשיכה בשקט. "רק אני ואחותי נותרנו אחרי השואה הנוראה, רק שתינו מכל משפחתנו הענפה. אחותי הייתה האדם היחיד בעולם שזכר את יום ההולדת שלי, כל שנה היא היתה מתקשרת לאחל לי מזל טוב" גברת ינקלביץ' עוצרת לרגע ונאנחת. "לפני חודשיים נפטרה אחותי, נשארתי לבד... לאף אדם בעולם לא אכפת ממני... והערב... קולה נסדק... "ביום ההולדת שלי, אני פתאום מקבלת עוגה, עוגת יום הולדת" העיניים שלה מתמלאות דמעות שזולגות אט אט במורד הלחיים חורשות הקמטים. "את מבינה, הייתי מוכרחה לבוא ולהודות, זכרת אותי ביום הולדתי... תודה".

גברת ינקלביץ' ממשיכה ומספרת, מגוללת פרקי חיים מצמררי שיער. לבי עומד מפעום, איך אפשר להכיל כל כך הרבה כאב. "זה רק על קצה המזלג... הייתי חייבת להגיע, לספר לך מה זו העוגה הזאת עבורי. היא ממש תוספת לחיים שלי".

מזמן חדלתי להסתכל על השעון. כבר ממש לא משנה לי מתי אלך לישון. נותרתי ישובה במקומי שקועה בהרהורים, גם הרבה אחרי

חיים" ואין שום אדם ודין נכנס שם כלל, כך אור פניו לא ישנה

שהדלת נסגרה בעדינות מאחרי גבה השפוף של שכנתי. כלל לא העליתי בדעתי כמה משמעות יש לעוגה הזאת ... ואיפה בעצם הייתי כל השנים, כל השבתות כל החגים? מי היה מאמין שתחת חיוכה התמידי של שכנתי המבוגרת מסתתרים עצב ובדידות גדולים כל כך?

מאז אותו היום אני משתדלת לזכור את גברת ינקלביץ' גם בשבתות ובחגים וגם ביומיום, וגם לפקוח את עיניי ואת ליבי לעוד הרבה גב' ינקלביצ'יות. הן נמצאות בכל שכונה, ואולי גם בבניין שלי, ומאוד יתכן שגם בבניין שלכם. לפעמים הן מוקפות במשפחה וידידים, אבל הבדידות שלהן זועקת לשמים, ולפעמים הן לבד לבד. רק הם והשמיים.

אנחנו כולנו רק צריכים לפתוח את העיניים ואת הלב, להתבונן קצת מעבר לארבע אמותנו... כל כך הרבה לבבות שבורים (ולא רק מבדידות) מחכים ללחלוחיות של חום, של אכפתיות, של אהבה. והמפתח הזה נמצא בידיים של כל אחד ואחת מאיתנו. רק לפתוח את הלב, ולהתחבר לעוד לב יהודי'.

כך הוסיף הרב יעקב לוי שליט"א בשולי מכתב זה:

יש לי חבר יקר ביותר, שאחד מתלמידיו המתגורר בישוב קטן נפטר ממחלה קשה והותיר אלמנה מבוגרת והמומה. ידידי המופלג במידות תרומיות מקפיד כל ערב שבת לצלצל לאותה אלמנה, משוחח עמה דקה, ומרנין את ליבה בעצם תשומת הלב וההתענינות בשלומה. פעם אחת, עקב טרדות היום, שבת נכנסה והוא לא הספיק לשוחח עמה.

במוצאי שבת היא אמרה לו: "אין לך מושג כמה חיכיתי לשיחה, כבוד הרב. למרות שהבית שלי מלא בבני ונכדי. השיחה הזאת מחיה את נפשי!"

ללמדנו שלא רק בודדים זקוקים לחום הזה... הלוואי שנזכה לחזק ולהתחזק בזה.

כמה חשוב ומוכרח שנשים אל ליבנו. אלו לא סיפורם על אנשים

תזמור דבורה

וְכָל הַמְסַתְּכֵל בָּהֶם לֹא יִמְצָא אֱלֹהִים שְׂמֵחָה וְסִכָּר פָּנִים וְשׁוֹם סִבָּה
לֹא תִמְרִידֵהוּ מִזֶּה כָּלֵל:

הַשְּׂמִינִית - פִּיּו לֹא יוֹצִיא אֱלֹהִים מִכֹּבֶד, וְגִזְרֵת אֲמָרֵיו תּוֹרָה וְהַפְקֵת

אחרים, זה שייך לכל אחד ואחד מאיתנו. עד כמה דבר פשוט של תשומת לב והארת פנים לזולת יכול לשמח את ליבו. לפעמים אולי זה נראה דבר קטן, אבל הרי זהו דבר גדול ונפלא עד מאוד.

מלבד הטוב הנפלא שמאיר בלב כאן בעולם, הרי בזה שמאיר ומשמח את לב הזולת - משמח הוא את לב אביו שבשמיים, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא! (כדברי המהרש"א בבאורו על דברי הגמרא המספרת

על אותם שני אנשים שהיו משמחים אנשים עצובים, ובשל כך אמר עליהם אליהו הנביא שהם בני עולם הבא - עיין תענית כב.).

שיחת טלפון פשוטה בכל ערב שבת לסבא או לסבתא, לחבר הזקוק לחום אנושי, ובייחוד למי שבודד, ואולי ליבו מעט שבור, מתגעגע - יכולה להאיר ולשמח את הלב! כמה בסיסי ומהותי שלעולם לעולם לא נשכח להאיר פנים ולהודות מהלב לעובד הנקיון היקר שמנקה עבורנו את הרחוב, לנהג שמסיע אותנו, לקופאי המוכר לנו, ובעצם לכל הסובב אותנו, וכמובן בביתנו פנימה. זה כל כך נצרך בעולמנו, שלא תמיד מאיר פנים, ובשטף החיים לא תמיד שמים אל הלב. אין מי שלא יכול להחיות נפשות, ואין מי שלא צריך שייחיו את נפשו.

פִּיּו לֹא יוֹצִיא אֱלֹהִים מִכֹּבֶד

אור גדול מאירים אנו בנפשנו מהתבוננות בטהרת ליבם של צדיקים בזהירותם וחרדתם הנוראה מכל דיבור העלול חלילה לפגוע בזולת:

מעשה באחד מגדולי ישראל שהגיע עם חתנו לעיר פוניבז' (החלטנו להשמיט את השמות שמא יכולה להיות איזושהי פגיעה בפרסום השמות בסיפור זה). נכנסו לביקור אצל רב העיר. לכבוד האורחים החשובים נתכנסו ובאו לבית הרב חכמי המקום וחשובי העיר. ישבו ופתחו בחידושי תורה. נענה הגדול והקשה קושיא קשה. השיב רב העיר, ותרץ את הקושיא, אבל הגדול הקשה על דבריו. ניסה הרב שוב להגן על תירוצו, זה מתרץ וזה סותר, והקושיא במקומה עומדת.

רצון טוב תמיד, ולא יוציא מפיו דבר מגונה ולא קללה ולא רגז בעם
 כלל ולא דברים בטלים, ויהיה דומה לאותו הפה העליון שאינו
 נסתם כלל, ולא ימנע טוב תמיד, ולכן צריך שלא יחשה מלדבר
 טובה על הכל ולהוציא מפיו טובה וברכה תמיד.

הרי אלה שמנה מדות טובות וכלן תחת דגל הענוה שכלן
 למעלה בפתר באברים העליונים.

ובעת שירצה האדם להתקרב למעלה להדמות אליו לפתח
 מקורותיו אל התחתונים צריך שישתלם בשני פרקים אלו.
 אמנם ידענו שאי אפשר להתנהג באלו המדות תמיד, מפני
 שיש מדות אחרות שהאדם צריך להשתלם בהן והן מהגבורות
 התחתונות, כאשר נבאר. אבל יש ימים ידועים שאין הגבורות
 פועלות ואין בני אדם צריכים אליהן, לפי שהפתר שולט בהם,
 או שעות שהפתר מתבקש, אז צריך שישתמש בכל אלה המדות
 שזכרנו.

כשנסתיים הביקור ופנו ללכת לאכסניה, פנה החתן לחותנו הגדול:
 "מה עשה כבוד תורתו?"

"מה כוונתך?" שאל החותן. השיב החתן: "כבוד תורתו הקשה
 קושיה קשה לרב במעמד חכמי עירו, ובסופו של דבר לא יכול היה
 הרב לתרץ".

"ובכן..." – הזדעזע הגדול – "הלבנתי פניו ברבים!" ותוך כדי דיבור
 התמוטט והתעלף מרוב צער.

ליבו הטהור של צדיק מופלא זה לא יכול היה לסבול כל פגיעה
 בזולת, אף שנעשתה בתום לב.

יזכנו ה' לטהר את הלב ולהיזהר בכל דיבור שיש בו גנות או עלול
 חלילה לפגוע בזולת. (ע"פ סדרת תיקון המידות, "הזהרו בכבוד חבריכם", עמ' רסא)

אמנם שאר המדות עם היות שהם צריך עבודה בשעתן, אין עת עתה להשתמש בהן, מפני שאור הכתר מבטלן. וכך הוא לא ישתמש באותן המדות הקשות, כגון שפת שהעולם מתתקן בסוד ענג ואין דינו בשבת, אז ישתמש במדות אלו בלן, כדי לפתח המקורות העליונים. שאלו יבנו בכונתו אל אורות הכתר בתפלותיו והוא יפעל בפעלותיו בהפקד, היאך יפתח מקור הכתר, והרי הוא דוחהו ממש במעשיו. והרי הדברים קל וחומר, אם הספירות העליונות מגבירות הדינים הקדושים והכעס, הקדוש לא ישרה הכתר בהן, אם האדם יגביר הכעס החיצוני אפלו יהיה לשם שמים, כל שכן שלא ישרה הכתר ואורו עליו. ומה גם שהוא בא לעוררו על המדות העליונות, והן אומרות כמה עזות פנים יש בו, אין אור הכתר מתגלה בנו, מפני דיננו הקדוש והטהור, והוא רוצה לגלותו מלא כעס ופעלות מגנות חצונות.

לכך צריך האדם בימים טובים ובשבתות וביום הכפורים ובשעת התפלה ושעות עסק התורה שאינן שעות הגבורות, אלא שעות גלוי הרצון העליון, לכונן דעותיו במדות האלו בלן. ושאר שעות ישתמש במדות הנשארות לעבודת ה', לא המגנה מהן, שאין לו עת לשלוט באדם אלא לרעתו, כאשר נבאר. ואז כאשר ישתמש במדות אלו יהיה נכון וכטוח שיפתח המקורות העליונים. לפיכך צריך כל אדם להרגיל עצמו באלו המדות מעט מעט, והעקרית שיתפס, שהיא מפתח הכל - הענוה, מפני שהיא ראש לכלן, בחינה ראשונה בכתר, ותחתיה יכלל הכל.

והנה עיקר הענווה הוא שלא ימצא בעצמו ערך כלל, אלא יחשב

והנה עיקר הענווה הוא

רוצים אנו לאור מאור גן עדן זה של הענווה הטהורה, מתורתנו הקדושה ומאור ישראל קדושים, ותחילה נאיר ליבנו בזה בסיפורים המטהרים את הלב:

מעשה ברבי עקיבא איגר וידידו רבי יעקב מליסא (בעל ה"נתיבות") שבאו לוורשא לכנס גדול של רבנים. יצאו כל יהודי וורשא אל שער העיר לקבל פניהם של שני גדולי-הדור. בכבוד רב הובילו אותם במרכבה הדורה רתומה לשני סוסים, והכניסו אותם לעיר בשמחה רבה. מרוב התלהבות לכבוד נושאי דגל התורה - התירו אנשים את הסוסים מהמרכבה, רתמו עצמם במקום הסוסים, והסיעו את המרכבה. כשהרגיש רבי עקיבא איגר בדבר אמר לעצמו: למי כל הכבוד הזה אם לא לידידי הגאון ר' יעקב מליסא? ירד אפוא מהמרכבה ונבלע בין המון האנשים שלא הבחינו בדבר, וכיִתֵר ההמון הנלהב הצטרף להסיע את המרכבה...

ואילו ר' יעקב אמר בליבו: למי כל הכבוד הזה אם לא לרבי עקיבא איגר גאון הדור? ירד אפוא מהמרכבה, והצטרף גם הוא להמון המסיעים.

כך הסיעו והסיעו, עד שלפתע הרגישו שהמרכבה ריקה מאדם...

(סדרת תיקון המידות, "לענווים יתן חן", עמ' שכו)

נפשו הטהורה של רבי עקיבא איגר חפצה הייתה בכבוד הזולת תמיד, ובענווה מופלאה היה מוכן להשפיל עצמו ואף לסכן את כל עתידו וכל בניית ביתו כדי לא לפגוע בכבוד הזולת, ומעשה שהיה כך היה:

כאשר בא רבי עקיבא איגר בברית האירוסין - ביקר בבית מחותנו בתקופה שלפני החתונה. נכנסו אורחים ונכבדים מידידי המחנות לבקרו ולחזות בחתנו לעתיד, ששמו הלך לפניו כעילוי נדיר.

ראה ר"ע איגר שמטרת ביקור האורחים היא כדי להיווכח בגדולתו התורנית, התחכם ועשה עצמו כמי שאין לו ידיעות בתורה ואינו

בעל סברה והבנה. כך נוצר הרושם שהמחותן "נפל בפח", שהרי חשב שלקח חתן עילוי והנה התברר שההיפך הוא הנכון, לא רק שאינו עילוי, אלא הינו עם הארץ פשוט ללא סברה והבנה כלל... מתוך צערו התחרט המחותן על התקשרות האירוסין עם ר"ע איגר, וחפץ היה לבטל מיד את השידוך. הוא שלח להודיע לחתן כי יזדרז לחזור לביתו..

ברם, ר"ע איגר הודיע כי עליו להישאר בעיר עוד שבוע ימים. והנה, לאחר כמה ימים של שתיקה, החל ר"ע איגר לנבוע בפלפולי תורה כמעייין המתגבר, ותהום כל העיר מגאונותו האדירה. כאשר תמהו בפניו על הנהגתו המוזרה - מדוע מתחילה שתק, ולבסוף למה דיבר ללא מעצורים? השיב צדיק מופלא זה: בימים הראשונים כבואי הנה - היה נמצא במקום חתן אחר שכולם שחו מידיעותיו בתורה. לא רציתי אפוא להשמיע חידושי תורה - פן אקח את תשומת הלב ואקלקל בזה את הרושם הטוב שיצר החתן סביבו.

מוטב לי שיחזיקו אותי לעם הארץ, וגם אקבל את אי-הנעימות, הבושה וההפסד הגדול שבדבר, מלהיות חלילה, באין כוונה, מתכבד בקלון הזולת. ("תורת המידות" - ענווה, עמ' שפז)

שוב מעשה ברבי עקיבא איגר שהתארח בעיר ניקלשבורג.

רב העיר רבי מרדכי בנט כיבדו לדרוש בשבת בבית הכנסת. הסכים ר"ע איגר, והשמיע חידושי תורה. והנה, תוך כדי להט חידושי הקשה עליו רבי מרדכי. עשה ר"ע עצמו כאילו קושיית רבי מרדכי הפריכה את כל פלפולו, וסיים את הדרשה.

ליבו הטהור של רבי מרדכי נקפו על שגרם עגמת נפש לר"ע, לכן הלך באותו יום לאכסניה שלו - לפייסו ולבקש שימחל לו. להפתעתו עמד ר"ע והסביר לו מדוע קושייתו אינה סותרת כלל את דבריו, והוכיח לו שכל חידושיו היו נכונים.

תמה רבי מרדכי: "אם כך למה לא דחה כבודו את דברי בבית הכנסת, ולא חיזקת את דבריך?"

שהוא האין, וכמאמר העניו (שמות טו, ז): "ונחנו מה כי תלינו עלינו".
 עד שיהיה הוא בעיניו הבריה השפלה שבכל הנבראים, ובזוי ומאוס
 מאד. וכאשר ייגע תמיד להשיג המדה הזאת, כל שאר המדות נגדרות
 אחריה. שהרי הכתר המדה הראשונה אשר בו, שנראה עצמו לאין
 לפני מאצילו, כך ישים האדם עצמו אין ממש, ויחשב העדרו טוב
 מאד מן המציאות, ובזה יהיה לנכח המבזים אותו פאלו הדין עמהם,
 והוא הנבזה אשר עליו האשם, וזו תהיה סבת קנין המדות הטובות:

ואני מצאתי תרופה להרגיל האדם עצמו בדברים אלו מעט מעט,
 אפשר שיתרפה בה מחלי הגאווה ויכנס בשערי הענוה והוא
 תחבשת הנעשה משלשה סמים:

האחת - שירגיל עצמו להיות בורח מהכבוד כל מה שיוכל. שאם
 יתנהג שיכבדוהו בני אדם, יתלמד בהם על צד הגאווה, ויתרצה
 הטבע תמיד בכך, ובקשי יוכל להרפא.

השניה - שירגיל מחשבתו לראות בבזיונו, ויאמר, עם היות שבני
 אדם אינם יודעים את גריעותי מה לי מזה, וכי אני איני מכיר

השיב ר"ע איגר: "הרי כבודו הוא רב העיר, וחייב אני לכבדו, ואילו
 אני - רק אורח כאן. נוח לי להיות מנוצח מאשר מנצח, למען יגדל
 כבודו בין אנשי עירי"
 מה עשה רבי מרדכי?

ציווה להכריז לכל בני העיר שיתאספו בבית-הכנסת, וסיפר להם
 מכל הדבר - כי ר"ע איגר צדק בחידושיו, וסיפר גדלותו, צדקותו
 ומידותיו, למען יזכו ללמוד ממנו כולם. (חוט המשולש, עמ' רטו)

תומר דבורה

בְּעֲצְמֵי שְׂאֲנֵי נְבוּזָה בְּכַךְ וְכָדָּה, אִם בְּהַעֲדַר הַיְדִיעָה וְחִלְשֵׁת הַיְכָלָת
וּבְזִיוֹן הַמַּאֲכָל וְהַפֶּרֶשׁ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ וְכִיּוֹצֵא, עַד שִׁיְהִיָּה נְבוּזָה בְּעֵינָיו
נִמְאָם.

הַשְּׁלִישִׁית - שִׁיחֹשֵׁב עַל עֲוֹנָתָיו תָּמִיד וְיִרְצֶה בְּטַהֲרָה וְתוֹכַחַת
וְיִסּוּרִים, וְיֵאמֶר, מַה הֵם הַיְסוּרִין הַזֵּהוּ יוֹתֵר טוֹבִים שֶׁבְּעוֹלָם שְׁלֹא
יִטְרִידוּנִי מֵעֲבוֹדַת ה', אִין חָבִיב בְּכֻלָּם מֵאֵלֹו שִׁיְחַרְפוּהוּ וַיְבַזְהוּ
וַיַּגְדִּפְהוּ, שֶׁהָרִי לֹא יִמְנְעוּ מִמֶּנּוּ כַּחוּ וְאֲנֹו בְּחֻלָּאִים, וְלֹא יִמְנְעוּ
אֲכִילָתוֹ וּמְלֻבוּשׁוֹ, וְלֹא יִמְנְעוּ חַיּוֹ וְחַיּוֹ בְּנֵיו בְּמִוְתָהּ. אִם כֵּן מִמֶּשׁ
יַחְפֵּץ בָּהֶם וְיֵאמֶר מַה לִּי לְהַתְעַנּוֹת לְהַסְתַּגֵּף בְּשָׂקִים וּבְמַלְקוּת
הַמְחַלְשִׁים כַּחַי מֵעֲבוֹדַת ה' וְאֲנִי לוֹקַח אֹתָם בְּיָדִי, יוֹתֵר טוֹב
אֶסְתַּגֵּף בְּבְזִיוֹן בְּנֵי אָדָם וְחַרְפְּתָם לִי, וְלֹא יִסּוּר כַּחַי וְלֹא יַחְלֹשׁ.
וְכֹזֶה כְּשִׁיבְאוּ הָעֲלֻבוֹנוֹת עָלָיו יִשְׂמַח בָּהֶם, וְאֶדְרְבֶּה יַחְפֵּץ בָּהֶם.
וְיַעֲשֶׂה מִשְׁלֹשֶׁת סָמִים אֵלֹו תַּחֲבֹשֶׁת לְלִבּוֹ וְיִתְלַמֵּד בְּזֶה כָּל יְמָיו.

וְעוֹד מְצֵאתִי מִשְׁקָה טוֹב מְאֹד אֲבָל לֹא יוֹעִיל הַמִּשְׁקָה כָּל כֶּף כָּמוֹ
שִׁיּוֹעִיל אַחַר תַּחֲבֹשֶׁת הַנְּזָכָר לְעִיל, וְהוּא שִׁיְרַגִּיל עַצְמוֹ בְּשִׁנֵּי דְבָרִים:
הָאֶחָד - הוּא לְכַבֵּד כָּל הַנְּבִרָאִים כְּלָם, אַחַר שִׁיְפִיר מַעֲלַת הַבּוֹרָא

לכבד כל הנבראים מולם

הַצַּדִּיק הִירוּשְׁלָמִי, רַבִּי אַרְיָה לׁוֹיֵן זצ״ל, הִיָּה מִשְׁכִּים קוֹם לְטַהַר לִיבּוֹ
לְפָנָי בּוֹרָאוֹ. סִיפֵר יְהוּדָה הַרוּשׁ, מְנַקֶּה הַרְחוּבוֹת בְּשִׁכּוֹנַת מִשְׁכּוֹנַת
בִּירוּשָׁלַיִם:

בּוֹקֵר אַחַד נִיגַשׁ אֵלַי רַבִּי אַרְיָה וְאָמַר: אַתָּה יוֹדֵעַ, יְהוּדָה, טוֹב אַתָּה
מִמֶּנִּי, בְּאִמַת אֲשֶׁרִיךְ וְטוֹב לְךָ, מִקְנֵא אֲנִי בְךָ.

השבתתי: מה אתה שח, רבי אריה, אתה חכם וצדיק, עוסק כל היום בתורה ובמצוות, ואילו אני – אדם פשוט, מנקה אשפה...

שסעני רבי אריה ואמר: "אינך יודע את מעלתך, סמוך עלי, אני מבטיחך נאמנה: טוב אתה ממני. אתה מתקן העולם, ומנקה את חוצותיה של ירושלים. כמו ידיך עושה אתה את עולמו של הקב"ה טוב יותר, נקי יותר... מקנא אני בך!"

כך עמדנו והתווכחנו, אני בשלי והוא בשלנו. אך מה אומר לך, אדוני? כשפנה הוא ללכת ואני נותרתי לבדי, עם המטאטא ועם עגלת הזבל, נעשה לי לפתע טוב על הלב, הרגשתי כמו בן מלך. בפעם הראשונה

בחיי... בחיי. כמו בן מלך! ("צדיק יסוד עולם" מאת שמחה רז, עמ' 228)

המשך נפלא לסיפור זה סיפר לי הסופר היקר רבי שמחה רז, וכה דבריו:

יום אחד אני מקבל מכתב לביתי מאדם מראשון לציון, ובו מספר לי אותו יהודי יקר שבילדותו היה לו קשה מאוד בלימודים, וגם כאשר גדל והלך ללמוד בבית ספר חקלאי נכשל בלימודיו, ובעקבות כך נאלץ לעזוב את הלימודים והפך להיות החצרן ועובד הניקיון של בית הספר. דבר זה גרם לו להרגיש עצמו ככישלון, וכאילו חלילה שאינו שווה שום דבר.

יום אחד הגיע לידו הספר "צדיק יסוד עולם" על רבי אריה לוי זצ"ל, והנה קורא הוא סיפור זה, שבו אומר אותו צדיק מופלא שהוא מקנא בעובד הניקיון ואומר עליו שהוא טוב ממנו, ושמעשיו חשובים ויקרים עד מאוד, שמנקה הוא את עולמו של הקב"ה והופכו לטוב יותר, שהוא מתקן העולם.

"ואז הרגשתי מהפך בכל חיי, איני כישלון שאינו שווה שום דבר, הרי מה שאני עושה הוא דבר גדול ונפלא, תיקון העולם, וזה חשוב ויקר מאוד בעיני ה' יתברך. התמלאתי שמחה, חיי התמלאו משמעות, הרגשתי תחושת שליחות נפלאה בעבודת הניקיון שאני זוכה לבצע, עד שהחלטתי שכנוסף לעבודתי הרגילה אלך להתנדב כחצרן בישיבה, להוסיף ולתקן את העולם. הרי אינני כישלון שלא

תומר דבורה

אֲשֶׁר יֵצֵר הָאָדָם בְּחֻמָּה, וְכֵן כָּל הַנִּבְרָאִים חֻכְמַת הַיּוֹצֵר בָּהֶם, וַיִּרְאֶה בְּעֵצְמוֹ שְׁהָרִי הֵם נִכְבָּדִים מְאֹד מְאֹד, שְׁנִמְטָפֵל יוֹצֵר הַכֹּל הַחֶכֶם הַנִּעְלָה עַל כָּל בְּבְרִיאָתָם, וְאֵלּוּ יִבְזֶה אוֹתָם חֵם וְשְׁלוֹם נוֹגֵעַ בְּכַבּוּד יוֹצְרָם. וְהָרִי זֶה יִדְמָה אֶל חֶכֶם צוֹרֵף, עֹשֶׂה כְּלֵי בְּחֻמָּה גְדוֹלָה וְהִרְאָה מַעֲשָׂהוּ אֶל בְּנֵי אָדָם, וְהִתְחִיל אֶחָד מֵהֶם לְגַנּוֹתוֹ וּלְבַזּוֹתוֹ, כִּמְהָ יִגִּיעַ מֵהַכַּעַס אֶל הַחֶכֶם הַהוּא מִפְּנֵי שְׁמִבְזִין חֻכְמַתוֹ בְּהַיּוֹתָם מִבְּזִים מַעֲשֵׂה יָדָיו. וְאִף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵרַע בְּעֵינָיו אִם יִבְזוּ שׁוֹם בְּרִיָּה מִבְּרִיּוֹתָיו, וְזֶה שְׁפָתוֹב (תְּהִלִּים קד, כד): "מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה'". לֹא אָמַר "גְּדוֹלוֹ" אֶלָּא "רַבּוּ" לְשׁוֹן "רַב בֵּיתוֹ" (אֶסְתֵּר א, ח) חֲשׁוּבִים מְאֹד, "כֹּלָם בְּחֻמָּה עֲשִׂיתָ", וְאַחַר שְׁנִמְטָפָה חֻכְמַתְךָ בָּהֶם רַבּוּ וְגְדוֹלוֹ מַעֲשֵׂיךָ, וְרֵאווִי לְאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן מֵתוֹכָם חֻכְמָה, לֹא בְזִיּוֹן.

הַשְּׁנֵי - יִרְגִּיל עֵצְמוֹ לְהַכְנִים אֶהְבַּת בְּנֵי אָדָם בְּלִבּוֹ, וְאֶפִּילוּ

שווה דבר, אני בן של מלך!

מהו הסוד?

צמאה נפשנו אל ה' ואל טובו, לגן עדן האצור בנפש שבו אך טוב וחסד, לב טהור, ענווה טהורה ועין טובה, החיה ומצמיחה אמון מלא בטוב הא-להי שביסוד המציאות ובנפשנו פנימה, השמה לב תמיד אל הנשמה הטהורה, בת המלך. לראות ולחיות את האהבה הא-להית לבן המלך ובת המלך שבכל אחד ואחת, ובליבנו פנימה.

ויאהב הכל כאילו היו אחיו ממש

מתגלה אור האהבה עד כדי הרגשת הזולת וכאבו כאילו שלו הם עצמו כמה שסיפר על עצמו רבי נחמן מברסלב זצ"ל:

אמר: פליאה בעיני אם מביאין פדיון לאחד ומספרין לו צערו, כגון

מחולה וכיוצא - כשאני מרגיש הצער והיסורין כמו החולה בעצמו וכו'. והיוצא מדבריו הוא, שהוא מרגיש הצער והיסורין כשבאין לפניו שיתפלל על החולה וכיוצא, כמו החולה בעצמו ממש.

וכן נשמע מפיו כמה פעמים. ואמר: בתחילה הייתי מבקש מאתו יתברך שאהיה מרגיש צער ויסורין של ישראל, כי לפעמים היה אחד בא וסיפר לי צערו ולא הייתי מרגיש הצער והייתי מתפלל שארגיש צערו של ישראל. עכשיו כשאחד מספר לי צערו אני מרגיש בעצמי הצער יותר ממנו. וממש נוטפין ממני הדמים מגודל הצער שאני מרגיש יותר ממנו. כי הוא יכול לחשב מחשבות אחרות ולשכוח הצער, אבל אני מרגיש מאוד כנזכר לעיל. ואמר לאחד מאנשיו שביקש אותו שלא ישכח אותו, ענה ואמר: איך אפשר לשכוח אחד מכם? הלא כל אחד ואחד יש לו אצלי מקום בליבי. (שיחות הר"ן, קפח)

רועי ישראל האמיתיים, שליכם תמיד נתון לכללות ישראל, תמיד התייחסו ונתנו ליבם לכל אחד ואחד, כבן של מלך מלכי-המלכים. וכן מסופר על הרב הראשי לישראל הרב מרדכי אליהו זצ"ל:

פעם התקשרנו לבית הרב מרדכי אליהו זצ"ל וביקשנו לקבוע זמן ל"חלאקה" של הבן שלנו אצל הרב, שיגזור לו את התלתל הראשון. קבעו לו זמן מהמזכירות וביקשו שנשתדל להגיע בזמן, כי הרב צריך ללכת אחר כך לישיבה חשובה מאוד.

בימים ההם גרנו בגוש-קטיף ויצאנו מהבית בזמן סביר שנוכל להגיע לבית הרב, אבל בדרך היו פקקים והגענו באיחור של כמעט חצי שעה. התביישנו לדפוק בבית הרב, אבל עשינו כך כדי לקבוע זמן אחרי שהרב יחזור מאותה פגישה חשובה.

המזכיר פתח לנו את הדלת ואמר שהרב לא יצא לאותה פגישה חשובה. הוא ידע שיצאנו מגוש-קטיף ולא רצה לעכב אותנו. המזכיר שנראה קצת לחוץ ביקש שנזדרז כי מחכים להם במקום אחר, וכך באמת עשינו. באי נוחות מסוימת נכנסנו לחדר הרב, על-מנת לסיים את ה"חלאקה" במהירות.

אבל הרב לא נראה ממהר כלל. הוא קיבל אותנו ואת הילד במאור

פנים, שאל את הילד שאלות ובירך אותו בנחת. כאילו הפגישה הדחופה שהמזכיר דיבר עליה לא קיימת.

תוך כדי ה"חלאקה" קיבל המזכיר טלפון שכנראה הלחיץ אותו עוד קצת. הוא אמר לרב שהתקשרו מהכנסת והודיעו שמלך ספרד מחכה לרב. קבעו לו פגישה וזמנה כבר הגיע. הרגשנו לא נוח, מלך ספרד מחכה בגללנו. אבל זאת הייתה אי נוחות של רגע, כי מיד שמענו את הרב משיב: אני יודע שהוא מחכה. אבל הילד הזה יותר חשוב מהמלך. מגיע לו הזמן שלו. מלך ספרד יכול לחכות.

אני לא יודע אם אני או הילד שלי נוכל לשכוח אי-פעם את המילים האלה של הרב, שנאמרו כבדרך אגב - הילד הזה יותר חשוב ממלך ספרד. כך אמר הרב, וכך הוא גם נהג עם הבן שלי ובוודאי עם כל ילד יהודי אחר. (אביהם של ישראל, חלק חמישי, עמ' 17)

מסירות נפש זו ירושה היא לנו מאבות האומה, רועי ישראל, כמובא במדרשים על משה רבינו ודוד המלך (מדרש רבה שמות, פרשה ב):

אף הקדוש ברוך הוא אף על פי שהוא נראה כמסלק שכינתו מבית המקדש, עיניו יחזו עפעפיו יבחנו בני אדם, ולמי בוחן, לצדיק, שנאמר (תהלים יא, ה): "ה' צדיק יבחן". (במה הוא בוחנו) - במרעה צאן.

בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, שנאמר (תהלים עח, ע): "ויקחהו ממכלאת צאן", מהו ממכלאת צאן - כמו (בראשית ח, ב): "ויכלא הגשם", היה מונע הגדולים מפני הקטנים, והיה מוציא הקטנים לרעות, כדי שירעו עשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואחר כך מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה. אמר הקדוש ברוך הוא: מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כחו, יבא וירעה בעמי. הדא הוא דכתיב (תהלים עח, עא): "מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו".

ואף משה לא בחנו הקדוש ברוך הוא אלא בצאן. אמרו רבותינו, כשהיה משה רבינו עליו השלום רועה צאנו של יתרו במדבר ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית. כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו ברכה של מים, ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו, אמר:

הַרְשָׁעִים, כְּאֵלוֹ הָיוּ אֶחָיו וַיִּתֵּר מְזֵה, עַד שִׁיקְבַּע בְּלִבּוֹ אֶהְבֵּת בְּנֵי אָדָם כְּלָם, וְאֶפְלוּ הַרְשָׁעִים יֶאֱהַב אֶתֶם בְּלִבּוֹ, וַיֹּאמֶר, מִי יִתֵּן וַיְהִי

אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עייף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקדוש ברוך הוא: יש לך רחמים לנהג צאנו של בשר ודם – כך חייך אתה תרעה צאני ישראל, הוי: "ומשה היה רועה".

אומר הרבי מליובאוויטש שצריך לראות את החידוש שיש במדרשים אלו, והלימוד הגדול שאנו צריכים ללמוד מהם. שהרי לכאורה למשה רבינו היה את כל הסיבות שלא לעזוב את הצאן וללכת לדאוג לטלה הקטן. הרי משה רבינו הוא הרועה הגדול, יש לו אחריות על כל הצאן, אז לכאורה לא נכון להשקיע את כל המאמץ הזה בטלה בודד; מה גם שבנמשל הרי עיקר תפקידו של משה הוא הרעיה הרוחנית של עם ישראל, ואם כן עוד יותר תמוה להשקיע כל כך מאמץ בחסרון גשמי של פרט בודד?

אבל באמת כל רועי ישראל, הולכים המה בדרכי ה' יתברך, "רועה ישראל יקבצנו", שלגדולתו אין חקר, מלך מלכי המלכים אשר כל העולם כאין נגדו, אבל דווקא "בכל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו", ש"לא בָּזָה וְלֹא שִׁקָּץ עֲנֹת עֲנִי" (תהילים כב, כה), ובאהבה רבה מחיה כל, כמו שמלמדים אותנו חז"ל:

אמר ר' יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים. כתוב בתורה (דברים יז): "כי ה' א-להיכם הוא א-להי הא-להים ואדוני האדונים", וכתוב בתריה: "עושה משפט יתום ואלמנה" שנוי בנביאים (ישעיה נז, טו): "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש" וגו', וכתוב בתריה: "ואת דכא ושפל רוח אשכון". משולש בכתובים דכתוב (תהילים סח, ה): "סולו לרוכב בערבות ביה שמו" וכתוב בתריה "אבי תומים ודיין אלמנות". (מגילה לא.)

ובאמת כמו שה' יתברך מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית להחיות את כל הבריאה כולה, כך מחיה ומאיר מאורו הטוב באהבה אין סוף לכל בריה.

אלו צדיקים שבים בתשובה ויהיו בלם גדולים ורצוניים למקום. כמאמר אוהב נאמן לכל ישראל, אמר (במדבר יא, כט): "ומי יתן כל עם ה' נביאים וגו'", ובמה יאהב, בהיותו מזכיר במחשבתו טובות אשר בהם, ויכסה מומם ולא יסתכל בנגעייהם אלא במדות הטובות אשר בהם. ויאמר בלבבו, אלו היה העני המאוס הזה בעל ממון רב כמה הייתי שמח בחברתו, כמו שאני שמח בחברת פלוני. והרי זה, אלו ילבישוהו הלבושים הנאים כמו פלוני הרי אין בינו לבינו הבדל, אם כן למה יעדר כבודו בעיני, והרי בעיני ה' חשוב ממני, שהוא נגוע מדכה עני ויסורים ומנקה מעון, ולמה אשנא מי שהקדוש ברוך הוא אוהב, ובזה יהיה לבבו פנה אל צד הטוב ומרגיל עצמו לחשב בכל מדות טובות שזכרנו.

הנה החכמה העליונה פרושה על כל הנמצאים בלם, עם היותה נעלמת ונשגבה מאד, ועליה נאמר (תהלים קד, כד): "מה רבו מעשיך ה' בלם בחכמה עשית". כך ראוי לאדם שתהיה חכמתו מצויה בכל ויהיה מלמד להועיל לבני אדם לכל אחד ואחד כפי כחו כל מה

ויהיה מלמד להועיל לבני אדם

רבינו הרמ"ק מלמד אותנו כאן: "כך ראוי לאדם שתהיה חכמתו מצויה בכל, ויהיה מלמד להועיל לבני אדם כל אחד לפי כוחו" מתגלה היא גאונות החסד בטהורי לב היודעים לחוש את לב הזולת ולרוממו, יהא האדם במצב אשר יהיה, כמובא בסיפור על רבי נתן צבי פינקל זצ"ל:

סח אחד מתלמידיו, כאשר בא לבקר את רבי נתן צבי פינקל במקום הרחצה בגרמניה, מצאו מתיידד עם זקן אחד מבין המבריאים, מטייל עמו ארוכות ומרבה עמו בשיחה.

שְׂיוֹכַל לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו מִחֻכְמָתוֹ יִשְׁפִּיעֵהוּ וְלֹא תִמְרִידֵהוּ סָבָה כָּלָל.
וְהִנֵּה אֶל הַחֻכְמָה שְׁנֵי פָנִים:

הַפֶּן הָעֲלִיּוֹן הַפּוֹנֶה אֶל הַבְּתֵר - וְאִין אַתֶּם הַפָּנִים מִסְתַּכְּלִים לְמַטָּה
אֶלָּא מְקַבְּלִים מְלַמְעָלָה.

הַפֶּן הַשְּׁנַי הַתַּחְתּוֹן פּוֹנֶה לְמַטָּה - לְהַשְׁגִּיחַ בְּסִפּוּרוֹת שְׁהִיא

כשהתעניין התלמיד בשיחות שביניהם, נתגלה לו שהרב משכנע את אותו זקן, שעיקר תכלית עם ישראל הוא לימוד התורה. הוא הסביר לו, כי כשם שהאדם מורכב מגוף נשמה, אף שאין הנשמה נראית – הרי היא העיקר, וברגע שהיא יוצאת מן הגוף פוסקת כל חיותו, כך קיימת נשמה באומה הישראלית, וישנן בין הנשמות דרגות שונות, כאשר באדם גדול טבועה נשמה גדולה. נשמת ישראל היא התורה, ובזה שחובשי בית המדרש לומדים אותה, הם מעלים את ערכה של האומה. כך המשיך רבי נתן צבי לשוחח ברעיון זה, עד שבא לידי מסקנה שיש להקים כוללים לאברכים כדי לגדל גדולי תורה ולהעלות בכך את נשמת האומה.

חשב לו התלמיד לתומו, כי זקן זה הוא עשיר מופלג, או עסקן איש רב פעלים, והרב מעוניין לקבל ממנו, או דרכו, תרומה גדולה לטובת מוסדותיו.

לאחר מכן, כששאל את רבי נתן צבי, נודע לו כי מוצאו של הזקן מקובנה. התגלגל בצעירותו לפטרבורג ושם התרחק מהיהדות. כעת הוא פליט עני וחולה שפרנסתו מוטלת על בניו הנמצאים בפריז. כשהביע התלמיד את תמהונו, למה נטפל אפוא לזקן זה, השיב הרב: אמנם אין לו יכולת לעזור בכלום, אבל כדאי להשפיע עליו שלפחות יהיה לו הרצון לכך, ויקבל עליו לעשות.

רבי נתן צבי ריחם על זקן מסכן זה שיצא מן העולם בלא כלום, והוא התמסר בהזדמנות זו לטפל בו, להחדיר בו הכרה בערך התורה ולהדביק בו הרצון לפעול למענה, כדי להקנות לו זכויות בעולמו. כי כל המקבל עליו לעשות – מעלין עליו כאילו עשה.

מתפשטת בחכמתה אליהם.

כך יהיה אל האדם שני פנים:

הפן הראשון - הוא התבודדותו בקונו כדי להוסיף בחכמתו ולתקנה.

השני - ללמד בני אדם מאותה חכמה שהקדוש ברוך הוא השפיע עליו.

וכמו שהחכמה מושפעת אל כל ספירה וספירה כפי שעורה וצרכה, כן ישפיע בכל אדם כפי שעור שכלו אשר יוכל שאת והנאות אליו וצרכו. וישמר מלתת יותר משעור שכל המשפע, שלא תמשך ממנו תקלה, שכן הספירה העליונה אינה מוספת על השעור המגבל במקבל. ועוד מדרך החכמה להיותה משגחת על כל המציאות מפני שהיא המחשבה החושבת על כל הנמצאות ועליה נאמר (ישעיה נה, ח): "כי לא מחשבותי מחשבותיכם", וכתוב (שמואל ב יד, יד): "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח" וכתוב (ירמיה כט, יא): "כי אנכי

"לבלתי ידח ממנו נדח"

לגודל חשיבות הדברים נביא כאן מדבריו היסודיים של הבעש"ט המובאים ב"נתיבות שלום", שבאר כמה חשוב ומהותי דבר זה, שהוא תכלית רצון ה' יתברך בעולם:

איתא משמו של קודש ישראל הבעש"ט זי"ע, אשר תכלית רצונו יתברך שמו בעולמו, לבלתי ידח ממנו נדח. ובודאי נכללו בזה גם הפוגמים במידת יסוד... שבהם נאמר "כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברית נכתם עונך לפני" (ירמיה ב, כב), והנופל בזה נקרא נדח. והם בכלל מאמר הכתוב "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדהים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש

יְדַעְתִּי אֶת הַמְחַשְׁבֶּת אֲשֶׁר אָנִי חוֹשֵׁב עֲלֵיכֶם בַּיִת יִשְׂרָאֵל מִחֲשָׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא רָעָה לָתֵת לָכֶם אַחֲרֵית תִּקְוָה". כִּךְ צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזוֹת עֵינָיו פְּקָחוֹת עַל הַנְּהַגַת עִם ה' לְהוֹעִילָם, וּמִחֲשָׁבוֹתָיו תְּהִיֶּנָּה לְקָרֵב הַנְּדָחִים וּלְחַשֵּׁב עֲלֵיהֶם מִחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁהַשֶּׁכֶל חֹשֵׁב תוֹעֵלֶת הַנְּמַצָּא בְּלוֹ, כִּךְ יַחֲשֹׁב הוּא תוֹעֵלֶת הַחֲבָרִים וַיִּתְּעַץ עֲצוֹת טוֹבוֹת עִם ה' וְעַם עֲמוֹ בְּפָרֵט וּבְכֻלּוֹ, וְהִיֹצֵא מִהַנְּהַגָה הַטּוֹבָה יִנְהַלְהוּ אֶל הַהַנְּהַגָה הַיִּשְׁרָה וַיְהִי לוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּל וּמִחֲשָׁבָה לְנַהֲגוֹ וּלְנַהֲלוֹ אֶל הַמְּנַהֵג הַטּוֹב וְהַיִּשָּׁר, כְּמִחֲשָׁבָה הָעֲלִיוֹנָה הַמִּיִּשְׁרֵת הָאָדָם הָעֲלִיּוֹן. וְעוֹד הַחֲכָמָה תְּחִיָּה הַפֶּלֶךְ כְּדָכְתִּיב (קֹהֵלֵת, יב): "וְהַחֲכָמָה תְּחִיָּה בְעֲלֵיהָ" כִּךְ יְהִי הוּא מוֹרָה חַיִּים לְכָל הָעוֹלָם וְגוֹרָם לָהֶם חַיִּי הָעוֹלָם הַזֶּה וְחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא וּמִמְצִיא לָהֶם חַיִּים. זֶה הַכֻּלָּל יְהִי נוֹבֵעַ חַיִּים לְכָל. וְעוֹד הַחֲכָמָה אָב לְכָל הַנְּמַצָּאוֹת כְּדָכְתִּיב (תְּהִלִּים קד, כד): "מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' בְּלֹם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ" וְהֵן חַיִּים וּמִתְקַיָּמִים מִשָּׁם, כִּךְ יְהִי הוּא אָב לְכָל יִצְוֵרָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִישְׂרָאֵל עַקֵּר, שֶׁהֵם הַנְּשָׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָאֲצִלוֹת מִשָּׁם, וַיִּבְקֹשׁ תָּמִיד רַחֲמִים וּבְרָכָה לְעוֹלָם, כְּדָרֵךְ שֶׁהָאָב הָעֲלִיּוֹן רַחֲמָן עַל בְּרוּאָיו וַיְהִי תָמִיד מִתְפַּלֵּל

בִּירוֹשָׁלַם" (ישעיה כז, יג), וּמוֹבֵא מֵהַ"בֵּית אַבְרָהָם" שֶׁאֲשׁוּר מֵרָמֵז עַל פֶּגַם הַגְּאוּהָ, וְהַנְּדָחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵרָמֵז עַל פֶּגַמֵי מִידַת הַיִּסּוּד, וְעַל יְדֵי פֶגַמִים אֵלוֹ הָאָדָם בְּכַחֲנֵת נִדַח וְנִדְחָף, שֶׁהוֹלֵךְ מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי. אֲבָל הַקְּב"ה בְּרוּב רַחֲמָיו מִקְּבֵץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל, וְהַכִּיֵּן מִזוֹר וּרְפוּאָה גַם לְחוֹלָאִים אֵלוֹ שֶׁבֶל יִדַח מִמֶּנּוּ נִדַח... וְהֵנָּה מוֹבֵא בַ"תּוֹרַת אֲבוֹת" בְּשֵׁם מֶרֶן מִקּוֹבְרֵי זִי"ע בְּפִרְשַׁת נִצְבִים עַל הַפְּסוּק: "אִם יְהִי נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֶ-לֶהִיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ" שֶׁקִּצֵּה הַשָּׁמַיִם מֵרָמֵז עַל מִידַת יִסּוּד, וְאִפִּילוֹ אִם יְהִי נִדְחָךְ בְּמִידָה זוֹ גַם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֶ-לֶהִיךָ עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה.

בְּצֶרֶת הַמִּצְרִים פָּאֵלוּ הָיוּ בְּנֵי מֹשֶׁה וְכָאֵלוּ הוּא יֶצְרֵם, שְׁזָהוּ רְצוֹנוֹ

ויהיה תמיד מתפלל בצרף המצרים כאילו היו בניו

סיפור נפלא המטהר את הלב על הרב רפאל לוינ' זצ"ל, על לב אוהב את הזולת כאהבת אב לבנים, מספר הרב אייל ורד שליט"א:

זוג צעיר היינו ומתפללים היינו שנזכה לפרי בטן. כשהגיעה הבשורה הטובה שמחנו בה מאוד. לא ידענו באותה עת כי רב מאוד הסמוי על הגלוי, ועתידיים אנו לקיים בעצמינו יוסיף דעת יוסיף מכאוב, אלא שהקדוש ברוך הוא, א-ל שומע תפילות הוא.

בסקירת מערכות קיבלנו בשורה קשה מהרופא: 'אני מצטער לומר לכם, אבל המצב שלכם חמור מאוד, לפי מה שאני ראיתי, ישנה נפיחות גדולה באיזור הראש, כמעט בגודל הראש עצמו, ונפיחות כזו מעידה באחוזים גבוהים מאוד, בין שמונים לתשעים אחוז על פגם גנטי חמור, דברים קשים ביותר, הנה תראו כאן בספר...'

רק לאחר שנסגרה בעדנו דלת ביתנו, פרצו הדמעות, והכאב מצא מקום לצאת אליו, אך הקלה לא באה. כאב מסוג חדש פגשתי, חד, עמוק, וצורב כתער.

ימים קשים החלו. מטלטלים היינו כספינה מטורפת בין רופא לרופא, ובין תקווה ואמונה בהשי"ת, ליאוש הניבט מעיני הרופאים, יאוש שעם הזמן החלתי לזהות בו גם רחמים. הזמן דחק בנו. וגם הלחץ עשה את שלו. הרגשנו שאיננו יכולים עוד לבד.

זקוקים היינו כאוויר לנשימה למילה טובה, לעידוד, למישהו שיחזק אותנו וירפא את ליבנו.

ספר תהילים היה לי לחבר קרוב וצמוד בימים אלו. יושב הייתי שעות על גבי שעות מול הכותל, ושפתי ממלמלות פרק אחר פרק. מתמיה הייתי על דוד המלך, איך ידע לספר לי על קשיי וצערי. הרגשתי כאילו הוא עליו השלום נכנס אלי פנימה, לתוך חדרי נשמתי, התבונן פנימה בא ויוצא בתוך חדרי הפנימיים, ואז יצא וכתב את הפרקים האלו. דוד מלך ישראל חי וקיים, ועכשיו הוא חי בתוכי.

כשסיפרתי לחברי את הקושי העצום העובר עלינו, אמר לי: 'ומה עם

ברכה. הלכת לר' רפואל לקבל ברכה?'

'למי?'

'לרב רפאל לוי, בנו של רבי אריה לוי, לך אליו שיברך אתכם'.
עוד באותו ערב הלכנו אל הרב. כשהגענו קרוב לביתו - כמין דמות
נראתה בזווית עיני, צועדת לאיטה בין האכסדרה לבית, שמה לב
למתרחש ליד הסורג ומפנה את פניה עטורות הזקן הלבן אלינו.

'הנה הוא!' אמרתי לאשתי. הרב עשה את דרכו אלינו באיטיות.
התבוננתי בפניו והם כפני מלאך, זקן לבן עבות יורד על מידותיו,
ועיניו החומות והטובות, מאירות, מלטפות אותי במבטן. כבר נהיה
לי טוב.

הרב חיך אלינו, גלים של אהבה ועידוד היו עוברים ממנו גם בלי
שנכנס.

סיפרנו לו, על הבדיקות ועל האחוזים, על הסכנות ועל כמה שאנו
רוצים את הילד הזה, ולא מוכנים לוותר עליו, ובכל הזמן הזה
שדיברנו, הוא הקשיב, ויכולתי לראות עליו איך הכאב שלנו כואב
גם לו, איך הוא מצטער ממש, כאילו היה מדובר בו עצמו. סיימנו
לספר, ואז הוא הושיט את ידו מבעד לסורג, ועטף, פשוט עטף את
ידי. מעולם לא חשתי בכף יד כזו, מחממת, מלטפת.

'בעזרת ה' ישועת ה' כהרף עין, אסור לאבד תקווה, הקדוש ברוך
הוא א-ל רחמן ורופא חיים, צריך להתפלל אליו. אתם יודעים,
במילה דאגה יש את כל האותיות הראשונות באלף בית חוץ מהאות
ב' עצמה. כי ב' זה בטחון, איפה שיש בטחון בה' לא צריך לדאוג.
ישועת ה' כהרף עין. אתם תתפללו ואני אתפלל'. יכולנו לעמוד שם
גם כל הלילה ולהתבונן בזיו איקונין שלו, אך חששנו שמא מגדישים
אנו את הסאה.

רבי רפאל נתן בנו את עיניו, ואז הוסיף בקשה 'ובעזרת ה' לבוא
לבשר לי בשורות טובות'.

'אמן' ענינו יחד, אבל זה כנראה לא סיפק אותנו. 'אני מאוד מבקש,
לא לשכוח, ולבוא לבשר לי בשורות טובות מיד כשהיו, זה חשוב,

תזמור דבורה

שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדֶרֶךְ שְׁאֵמַר הָרוּעָה הַנְּאֻמָּן (במדבר יא, יב):
אני מחכה'.

כמוכן, בטח שנבוא, רק שיהיו'.

נו, יופי, עכשיו תיקחו את השקל הזה, ובכית תפדו אותו בשני חצאים, ושכל אחד מכם ישים את החצי שלו בצדקה, ויש פה גם סוכריות משיעור הדף יומי, ובעזרת ה' הקדוש ברוך הוא ירחם. עכשיו כשאתם יוצאים תזהרו, יש מדרגה בקצה החצר, אז תעלו בזהירות, והכי חשוב, לא לשכוח לבוא לבשר בשורות טובות'. הרב פנה חזרה אל הבית. עמדנו שם, נטועים, מתבוננים בו עד שנכנס פנימה. כף ידי בערה, מנסה לאצור אל תוכה את החמימות והרכות שהייתה נתונה בתוכן בדקות האלו. פנינו לצאת מהחצר, נזהרים מהמדרגה הקטנה הזאת, ומרגשים כאילו מישהו ליטף לנו את הנשמה. אנחנו כבר לא לבד.

פניו של ר' רפואל הולכים איתנו לכל מקום. בין מחטים ובדיקות עם אחוזי סיכון גבוהים, בין מכשירים כאלו ומכשירים אחרים, בתוך מנהרת המתנה פניו עומדות מולנו, לבנות ומאירות, וקולו באזנינו- 'דאגה זה בלי ב'. ב' זה בטחון בה'. ואנחנו בוטחים בו בכל מאודנו.

ובמשך כל הזמן היה ר' רפואל מעודד אותנו: 'בעזרת ה' אני ממשיך להתפלל עליכם, גם אתם תתפללו, ולא לשכוח להגיד את הפסוקים, וכשיהיו בשורות טובות, לבוא לספר לי, אני מאוד מבקש, על זה אני מקפיד, לבוא לבשר בשורות טובות'.

'אמן', עניתי. בטח שאבוא. דבר ראשון אבוא.

...והנה זכינו להתבשר בפלא. יום אחד בביקורת אצל הרופא הנס קרם עור וגידים.

'זה נעלם'.

'מה נעלם?' אנחנו קופצים יחד.

'זה נעלם, הנפיחות הזו, היא פשוט נעלמה, אני לא מצליח לראות

"הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה כִּי תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקָד",

אותה, אני אומר לכם, אינני דתי או משהו כזה, אבל לפי כל מה שאני מכיר קרה לכם נס, אתם צריכים ללכת לכותל להגיד תודה. הוא לא חידש לנו כלום בזה שאנחנו צריכים ללכת לכותל. כי מאז שהתחילה כל הסערה הזאת על ראשנו, הכותל נהיה הבית השני ואולי הראשון שלנו.

...את ימי החסד המופלאים שהיו מנת חלקנו, את הרפואה שאט אט החלה נוגעת בילדה שלנו, ומחיה אותה, את החיוך המאיר שהקטנה הייתה מקבלת בו כל אחד, גם כשידעה שזה מישוהו שעומד להכאיב לה, ובעיקר את התחושה החמה שהשם איתנו, מלווה אותנו, ומביא אותנו לקראת סיום המסלול הארוך הזה, שעוד מעט יחגוג שנה, את התחושות האלו לא נשכח לעולם.

עברו מספר ימים. יצאתי לגינה להתאוורר והנה שומע אני שיחה של אנשים המדברים לידי: '...אני לא הספקתי, אבל בעלי נסע ללוויה, אפילו שהודיעו בזמן כה קצר היו המון אנשים'

'איזה אבדה, הוא היה חולה או משהו?'

'לא, לא שאני יודעת, הבנתי שבבוקר הוא הרגיש לא טוב, ואז פינו אותו לבית חולים, ופתאום קרסו המערכות והוא נפטר'

'בן כמה הוא היה?'

'שבעים ושבע, אבל בכל זאת את יודעת, תמיד נדמה לנו שהצדיקים האלו יהיו פה תמיד, ואז, כשהם נפטרים, זה מין תחושה של יתמות, בלי ר' רפואל אני מרגישה יתומה.'

צמד המילים האחרון פגע בי כמו ברק.

'סליחה שאני מתערב, אולי לא שמעתי טוב, אפשר לדעת על מי דברתן?'

'על הרב רפאל לויץ. הוא נפטר היום, באופן פתאומי, לפני חצי שעה הסתיימה הלוויה בירושלים, הכרת אותו?'

שאלתה נשארה תלויה באוויר. סימנתי לאשתי שעמדה בריחוק לבוא מהר, פסענו לכיוון הבית יחד.

תומר דבורה

וּבִזָּה יִשָּׂא אֶת כָּל עֵם ה' בְּאִשֶּׁר יִשָּׂא הָאוֹמֵן אֶת הַיּוֹנֵק, בְּזִרְעוֹ יִקְבֹּץ

'מה קרה'

'הוא נפטר'

'מי?'

'ר' רפואל'

'לא יכול להיות!'

'הוא נפטר, היום, באופן פתאומי. ועכשיו מה נעשה? נותרנו בעלי חוב כלפיו. את זוכרת כמה הוא ביקש שנבוא לבשר לו בשורות טובות, ואת הבשורה הטובה שלנו לא הספקנו לספר לו, הבטחנו ולא קיימנו.'

פניו המאירות באו מולי, וכל הפעמים שעמדנו לפניו נתייצבו אל מול פני. המילים האלו ששמעתי ממנו כמה וכמה פעמים 'ולבוא לבשר בשורות טובות', אותם מילים שהיו לנו מקור לנחמה בעיתים קשות, נהפכו עתה לנוקבות ותובעות, ולבוא לבשר בשורות טובות! למה לא באתם? למה לא הגעתם?

תירוצים היו לנו. אך הם לא הניחו את דעתי ולא את דעת אשתי. ידעתי שהייתי צריך ללכת מבית החולים ישר אליו, כמו אז אחרי הלידה. ועכשיו אין לאן ללכת, ואין למי ללכת, מילים של תחנון נזרקו לתוך פי, והיו ממלמלות את עצמן 'אנשי אמונה אבדו, באים בכח מעשיהם, גיבורים לעמוד בפרץ דוחים את הגזרות, היו לנו לחומה ולמחסה ביום זעם, חמה עצרו בשוועם, טרם יקראו עניתם, יודעים לעתור ולרצות...'

אך החוב הוא חוב ויש לפורעו, ובבוקר, כשקמתי, כבר ידעתי מה שאעשה.

שעה של מנחה הגיעה כאשר ירדתי מהאוטובוס ברחוב יפו הסואן, פוסע שוב בסמטה המוכרת של רחוב נבון לעבר ביתו של רבי רפאל. על הקירות מודעות אבל גדולות, מודיעות באותיות עבות על פטירתו של הרב הצדיק בנימין רפאל בן הרב הצדיק רבי אריה לוי זכר צדיק לברכה לחיי עולם הבא.

נכנסתי לנחם, ולאחר זמן נתגברתי על מבוכתי ועל בושתי והגברתי

טְלָאִים, וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא, עֲלוֹת יְנַהֵל, הַנִּבְחָדוֹת יִפְקֹד, הַנֶּעֱר יִבְקֹשׁ,
מעט את קולי:

'מחילה רבותי, אינני יודע אם זו השעה וזה הזמן, אך יש משהו שאני חייב לומר. הלא תבינו, בעל חוב אני...'

העיניים הופנו אלי, ואני המשכתי. לא הארכתני, אלא סיפרתי בתמצית מה שעבר עלינו, וכמה נחמה ועידוד שאבנו במקום הזה ממש, וכשהזכרתי את הבקשה של הרב לבוא ולבשר לו בשורות טובות, נענעו כולם בראשם, שדבר גלוי וידוע הוא. 'ועכשיו, כשברוך ה' בשורה טובה נתבשרנו, והילדה שלנו בריאה ושלמה, עוד טרם הספקתי לבוא ולבשר, והרב איננו כי לקח אותו האלוקים. אז באתי לכאן, לבית האבלים להודיע ולבשר בשורות טובות, שזכינו ברפואה שלמה, ובאתי גם לבקש מחילה שלא באתי לספר מיד'

העיניים התלויות בי היו מלאות הבנה. ליבי אמר לי שכנראה אינני הראשון שבא למקום הזה בשעת ימי האבל כדי לספר בשורות טובות, הרבה בעלי חוב הותיר אחריו רבי רפאל, ושכיל של בשורות טובות עוד משתרך ממנו גם אחרי מותו.

סיימתי את דברי, ולאחר שהמתנתי קמעא קמתי ממקומי 'המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים..', אמרתי לאבלים, מפניתי ללכת.

קמתי ממקומי, וחציתי את הרחבה המרוצפת. נלווה אלי זקן אחד. מה זה רוצה ממני? שמא צדקה? עוד אני מהרהר והזקן החל מדבר, משיח בינו לבין עצמו, אך מכוון אלי. 'יפה עשית בחור, טוב עשית שבאת. אני יודע. לא רבים יודעים אבל אני יודע, יותר מחמישים שנה אני מתפלל בזהרי חמה. התפללתי גם עם האבא, רבי אריה זכר צדיק לברכה, ויש דברים שלא רבים יודעים. אבל אני יודע. וכיוון שבאת לספר, אף אני אספר לך. רבי רפאל המנוח עליו השלום היה מגיע בכל לילה בשלש לפנות בוקר לבית הכנסת, והיה נועל את עצמו מבפנים עד לשעה שבה היינו באים לתפילת ותיקין, שאז היה פותח את דלתות בית הכנסת, והוא כבר עטור בתפילין ועטוף בציצית ופניו מאירות. איש מאיתנו לא ידע מה הוא עושה שם בבית

הַנְּשִׁבֶרֶת יִרְפָּא, הַנְּצֻבָה יִכְלָל, הָאֲבֹדֹת יִחְזִיר. וִירְחֵם עַל יִשְׂרָאֵל

הכנסת משעה שבא ועד שעה שפתח. יש אמרו- לומד נסתר, קבלה, יש אמרו מייחד ייחודים, אך איש לא שאלו, ואיש לא ידע.

ויום אחד גברה בי סקרנותי והחלטתי להסתתר בבית הכנסת, בחדר הקטן שבסוף הפרוזדור כדי לראות מה עושה רבי רפאל בשעות האלו. וכך עשיתי. את מה שראיתי אני מספר לך עכשיו ולא שמועות.

שלש לפנות בוקר, הדלת נפתחת ורבי רפאל צועד פנימה - הולך מתון מתון. ואז, פשט את מעילו הארוך, ונטל מטאטא בידו, והחל מכבד את רצפת בית הכנסת. אחר שסיים, לקח את עצמו לארון הסידורים, והיה מוציא סידורים וחומשים קרועים, ויושב אל השולחן עם נייר דבק ומדביק, ומתקן, ומלטף את הסידורים בידי החמות. כך היה מעשהו שעה ראשונה. שומע אתה?

לאחר שסיים לכבד את בית הכנסת, ולתקן סידורים, היה שב ולובש את מעילו, ומן הכיס היה מוציא לפניו ערימות ערמות של פתקים, ואז היה נעמד מול ארון הקודש, ומתחיל להתחנן, בדמעות ממש, כמו ילד שבוכה לפני אביו על כל אחד מהשמות המוזכרים בפתק, והיה מבקש מאת השי"ת שהוא חפץ שיבואו לבשר לו בשורות טובות, ועל כן הוא מבקש ממנו שישלח רפואה שלמה לפלוני, וזיווג הגון לאלמוני, כדי שיוכלו לבשר בשורות טובות, וכך שעה שלמה, לפני ארון הקודש, כולו תחנונים ותפילה כאילו מדובר בבניו ממש, והצער הוא צערו ממש. ועל כל בשורה טובה שנתבשר, היה מספר אותה לפני הארון, ופניו האירו משמחה, שזכה להתבשר בשורה טובה.

ראיתי את צערך, אז החלטתי לספר לך, טוב עשית שבאת לספר, רבי רפאל ודאי שמע, צדיקים במיתתן קרויים חיים, תנוח דעתך שהנחת את דעתו. כך אמר לי הזקן, ואז, סובב את גבו ופנה חזרה לתוך סמטאות מחנה יהודה, נבלע בין העוברים והשבים.

המשכתי לעלות בסמטה לכיוון רחוב יפו. מרחוק כבר נשמעו באוזני קריאות הרוכלים, אך העיניים, שדרך כלל פקוחות היו לרווחה נעצמו, ודמעות מילאו אותן. דמעות טובות ונקיות, שאצרו

וַיֵּשֶׂא בְּסִבֵּר פָּנִים יְפוֹת מִשָּׂאָם בָּאָב הַרְחֵמֵן הָעֲלִיזֵן הַסּוֹבֵל כָּל, וְלֹא יִבּוֹל וְלֹא יִתְעַלֵּם וְלֹא יִקְוֶי, וַיִּנְהַל לְכָל אֶחָד כְּפִי צָרְפוֹ. אֵלֹהֵי הַן מִדּוֹת הַחֲכָמָה אָב רַחֲמָן עַל בְּנֵי:

עוֹד צָרִיךְ לַהֲיוֹת רַחֲמֵי פְּרוּשִׁים עַל כָּל הַנִּבְרָאִים, לֹא יִבּוֹם וְלֹא יִאֲבֵדֵם. שְׁהֵרִי הַחֲכָמָה הָעֲלִיזָנָה הִיא פְּרוּשָׁה עַל כָּל הַנִּבְרָאִים דּוֹמִים וְצוֹמֵחַ וְחַי וּמְדַבֵּר. וּמִטַּעַם זֶה הִזְהַרְנוּ מִבּוֹזֵי אוֹכְלִים. וְעַל דְּבַר זֶה רָאוּי, שְׂכַמּוֹ שֶׁהַחֲכָמָה הָעֲלִיזָנָה אֵינָה מְבֹזָה שׁוּם נִמְצָא וְהַכֵּל נַעֲשֶׂה מִשָּׁם כְּדַכְתִּיב "כֹּלֵם בְּחֲכָמָה עֲשִׂית", כֵּן יִהְיֶה רַחֲמֵי הָאָדָם עַל כָּל מַעֲשָׂיו יִתְבָּרֵךְ. וּמִטַּעַם זֶה הָיָה עֲנֹשׁ רַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ עַל יְדֵי שְׂלֵא חֵם עַל כֵּן הַבְּקָר שֶׁהָיָה מִתְחַבֵּא אֲצִלוֹ וְאָמַר לוֹ "זֵיל לְכֹךְ נּוֹצְרֵת" (בְּכָא מְצִיעָא פּה). בָּאוּ לוֹ יִסּוּרִין, שֶׁהֵם מַצֵּד הַדִּין שֶׁהֵרִי הַרְחֵמִים מְגַנִּים עַל הַדִּין, וְכֹאֲשֶׁר רַחֵם עַל הַחֲלָדָה וְאָמַר "רַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשָׂיו" כְּתִיב, נִצּוֹל מִן הַדִּין מִפְּנֵי שֶׁפָּרַשׁ אֹדֶר הַחֲכָמָה עָלָיו וְנִסְתַּלְקוּ הַיִּסּוּרִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לֹא יִבּוֹזָה בְּשׁוּם נִמְצָא מִן הַנִּמְצָאִים שְׂכַלֵם בְּחֲכָמָה וְלֹא יַעֲקֹר הַצּוֹמֵחַ אֶלֶּא לְצָרֶךְ, וְלֹא יִמִּית הַבַּעַל חַי אֶלֶּא לְצוּרֶךְ, וַיִּכְרַד לָהֶם מִיתָה יְפָה בְּסִפִּין בְּדוּקָה לְרַחֵם כָּל מַה שְׂאִפְשֵׁר.

זֶה הַכֵּל: הַחֲמָלָה עַל כָּל הַנִּמְצָאִים שְׂלֵא לְחַבְּלֵם תְּלוּיָה בְּחֲכָמָה, וְזוֹלָתִי לְהַעֲלוֹתָם מִמַּעֲלָה אֶל מַעֲלָה, מִצּוֹמֵחַ לְחַי, מִחַי לְמַדְבֵּר שְׂאֵז מִתֵּד לְעַקֵּר הַצּוֹמֵחַ וְלְהַמִּית חַי - לְחֹבֵב עַל מְנַת לְזַבּוֹת:

כֵּתוּבֵן אֵת כֹּל הַשְּׁנָה הַסּוֹעֶרֶת הַזֹּאת, אֵת הָעֲלִיּוֹת וְהִירִידוֹת, הַתְּקוּוֹת וְהַנְּפִילוֹת, וְאֵת הַגַּעְגּוֹעַ לְצַדִּיק אֶחָד, שֶׁהִיא מִתְּפַלֵּל בְּשִׁבְלֵנוּ, בְּשִׁבְלֵי כֹל אֶחָד, כֹּאִילוֹ הֵינּוּ בְּנוֹי.

פרק ד - האיך ירגיל האדם עצמו במידת הבינה

והוא לשוב בתשובה שאין דבר חשוב כמוה מפני שהוא מתקנת

לשוב בתשובה, שאין דבר חשוב כמוה

חז"ל מוסרים לנו סיפור מופלא על גדולתם של בעלי תשובה, גדולה שיצחק אבינו מואר ממנה באור גן עדן: "וַיִּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרְכוּ ה'". (בראשית כז, כז) אומרים לנו חז"ל במדרש: כשהריח יצחק את ריחן בא לו (ריח) גן עדן, שנאמר: "לכה דודי נצא השדה".

מהו הסוד של ריח גן עדן נפלא זה?

"וירח את ריח בגדיו ויברכהו", כגון יוסף משיתא ויקום איש צרורות. יוסף משיתא, בשעה שבקשו שונאים להיכנס להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחלה, אמרין ליה עול ומה דאת מפיק דידך (היכנס ומה שאתה מוציא יהיה שלך), נכנס והוציא מנורה של זהב, אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו, אלא עול זמן תנינות (היכנס פעם שניה) ומה דאת מפיק דידך, ולא קבל עליו.

אמר רבי פינחס: נתנו לו (בנוסף לכך שאם יכנס שוב יטול מה שירצה, גם פטור מ-) מכס שלש שנים, ולא קבל עליו, אמר: לא דיי שהכעסתי לאלהי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה!! מה עשו לו נתנו אותו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, היה מצווח ואומר: ווי אוי אוי שהכעסתי לבוראי.

יצחק אבינו מריח כאן ריח גן עדן, הבא מקדושת מסירות הנפש של יוסף משיתא, מאור הנשמה שבקע מעבר לחושך של חיצוניות הרוע שהיתה שולטת בו לפני כן עד שהיה מוכן להיכנס בראש האויבים לחלל את הקודש והמקדש, לשלוח ידו במנורה הקדושה, והנה

כָּל פָּגַם, וּכְמוֹ שֶׁדָּרַךְ הַבִּינָה לְמִתַּק כָּל הַדִּינִים וּלְבַטֵּל מְרִירוֹתָם, כָּךְ הָאָדָם יָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה וַיִּתְקַן כָּל פָּגָם. וּמִי שֶׁמְהַרְהֵר תִּשְׁוֶבָה כָּל יָמָיו גֹּרֵם שֶׁתֵּאֵיר הַבִּינָה בְּכָל יָמָיו וְנִמְצְאוּ כָּל יָמָיו בְּתִשׁוּבָה דְהֵינּוּ לְכָלֵּל עֲצָמוֹ בְּבִינָה שֶׁהִיא תִשְׁוֶבָה וַיְמִי חַיִּיו מְעַטְרִים בְּסוּד הַתִּשְׁוֶבָה הָעֲלִיוֹנָה. וְרָאָה כִּי כְמוֹ שֶׁהַתִּשְׁוֶבָה יֵשׁ בָּהּ שֶׁרֵשׁ כָּל הַנִּמְצָאוֹת בְּסוּד הַיּוֹבֵל וְהָרִי שֶׁרֵשׁ הַחֲצוֹנִים סוּד נָהַר דֵּינִינֹר הַנִּכְלָל בְּקִדְשָׁה בְּסוּד הַגְּבוּרוֹת גִּשְׁרֵשׁ שָׁם וַיִּתְפַּשֵּׁט מִשָּׁם וַיִּקְרָא הַתְּפִשְׁטוֹת חֲרוֹן אָפִי וּבְסוּד "וַיִּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ" (בְּרֵאשִׁית ה, כא) יַחֲזֹר הַתְּפִשְׁטוֹת הַהוּא אֶל מְקוֹרוֹ וַיִּמְתְּקוּ הַדִּינִים וַיִּשְׁקַט הַחֲרוֹן וַיִּנָּחֵם ה' עַל הָרָעָה, כָּךְ הָאָדָם בְּסוּד תִּשְׁוֶבָתוֹ עוֹשֶׂה סוּד זֶה. שֶׁלֹּא תֵאֵמַר שֶׁהַתִּשְׁוֶבָה טוֹבָה לְחֵלֶק הַקִּדְשָׁה שֶׁבָּאָדָם, אֲלֵא גַם לְחֵלֶק הָרַע שֶׁבּוֹ, מִתְמַתֵּק כְּעֵין הַמִּדָּה הַזֹּאת. תִּדַע שֶׁהָרִי קִיֵּן רַע הָיָה וּמִנְחָשׁ הָיָה וְנֵאמַר לוֹ (שֵׁם ה, ז): "הֲלֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת" אֵל תַּחֲשַׁב מִפְּנֵי שְׂאֵתָהּ מִצַּד הָרַע שְׂאִין לָךְ תִּקְנֶנָּה, זֶה שֶׁקָּרָא הֲלֹא אִם תִּיטִיב וַתִּשְׁרִישׁ עֲצָמְךָ בְּסוּד הַתִּשְׁוֶבָה שְׂאֵם תִּסְתַּלַּק שָׁם בְּסוּד

הַאִירָה בּוֹ הָאֵרֶת הַנִּשְׁמָה וְהוּא הַגִּיעַ לְמַעְלָה נִפְלְאָה שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ וְצִידוּק הַדֵּיִן. כִּהֵּן נִפְלֵא הוּא אֹרֵךְ אֵלֵהִי זֶה עַד שֶׁהָאִיר עוֹד דּוֹרוֹת רַבִּים לִפְנֵי שֶׁאִירַע הַדְּבָר בְּפֹעַל בְּמִצִּיאוֹת.

שׁוֹאֵל הַסְטִיפְלֶעֶר - רַבִּי יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל קִנִּיבֶסְקִי זצ"ל: אֵיךְ לִפְתֹּחַ אִירַע הַמַּהֲפֵךְ הַמְדַּהֵים בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל יוֹסֵף מִשִּׁיתָא לְעֵלוֹת מְעוֹמֵק הַחֲטָא אֵל מַעֲלַת הַקְּדוּשָׁה הַעֲלִיוֹנָה שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ?

וְעוֹנֶה: פְּשׁוּט מְאוֹד! הוּא הִיָּה בְּקוּדֵשׁ פְּנִימָה! כֹּל הַסִּיבָה שֶׁהוּא הִיָּה רַחוּק כִּי הַחוּשֶׁךְ, לְבוּשֵׁי הָרַע, הָאִפִּילוֹ עַל אֹרֵךְ הַנִּשְׁמָה. אִמְנֵם בְּרַגַע שֶׁנִּכְנַס אֵל הַקּוּדֵשׁ הָאִיר אֹרֵךְ קוּדֵשׁ הַקּוּדֵשִׁים הַצִּפּוֹן בְּלֵב כָּל יְהוּדִי, וְהַתְּגַלְתָּה קְדוּשַׁת הַנִּשְׁמָה, קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל, בְּמְסִירוֹת נֶפֶשׁ נִפְלְאָה.

הטוב המשרש שם שכל מר עליון שרשו מתוק ויכול לפגם דרך שרשו ולהטיב עצמו, ולזה הפעלות עצמן מטיב האדם וזדונות נעשו לו כזכיות, כי הנה אתם הפעלות שעשה היו מקטרגות מסטרא דשמאלא, שב בתשובה שלמה, הרי מכנים ומשריש אותן הפעלות למעלה וכל אתם המקטרגים אינם מתבטלים אלא מטיבין עצמן ומשתרשים בקדשה בעין הטבת קין, והרי אם קין שב בתשובה ונתקן הנה זדון אדם הראשון שבו הוליד את קין - קינא דמסאבותא, היה נחשב לו זכות, בסוד "ברא מזכה אבא" (סנהדרין קד.). אמנם לא רצה לשוב, ולכך כל סטרא דשמאלא נמשך משם, וכל ענפיו עתידין להתמתק והם שבים ומתמתקים, והינו ממש מן הטעם שפרשנו, שהאדם משריש בעצמו סוד הרע וממתקו ומכניסו אל הטוב. לפיכך האדם מטהר יצר הרע ומכניסו אל הטוב והוא משתרש בקדשה למעלה.

וזו היא מעלת התשובה שהאדם יתנהג בה, צריך שבכל יום ויום יתרהר בה ויעשה תשובה בצד מה כדי שיהיו כל ימיו בתשובה:

פרק ה - כיצד ירגיל האדם עצמו במידת החסד

עיקר פְּנִיַּסַּת הָאָדָם אֶל סוּד הַחֶסֶד הוּא לְאַהֵב אֶת ה' תְּכַלִּית אֲהַבָה
שֶׁלֹא יֵנִיחַ עֲבוּדָתוֹ לְשׁוּם סִבָּה מִפְּנֵי שְׂאִיִן דְּבַר נְאֻהָב אֶצְלוֹ כָּלֵל
לְעַרְךָ אֲהַבְתּוֹ יִתְפַּרֵּךְ, וְלֹא יִתְקַן תְּחִלָּה צְרִיכֵי עֲבוּדָתוֹ וְאַחַר כֵּן
הַמוֹתֵר יִהְיֶה לְשֹׂאֵר הַצְּרִיכִים, וְתִהְיֶה הָאֲהַבָה הַזֹּאת תְּקוּעָה בְּלִבּוֹ

ותהיה האהבה הזו תקועה בליבו,

בין יקבל טובות מאת הקב"ה ובין יקבל יסורים ותוכחות

במסירות נפש פעל הרב אברמסקי זצ"ל להפצת יהדות ברוסיה
הקומוניסטית, ובשל כך נגזרו עליו עשר שנות מאסר בסיביר.
הגלות בסיביר הייתה דבר קשה עד מאוד, בשל תנאי המאסר הקשים
והקור המקפיא של עשרות מעלות מתחת לאפס. רבים מהגולים לא
הצליחו להחזיק מעמד ולא זכו לצאת בחיים מגלות קשה זו, ובשל
כך האסירים היו שרויים בייאוש גדול. מיוחד היה הרב אברמסקי
באמונה ותקוות החיים שהאירו בו מאור האהבה והאמונה הא-להית
שמילאו את ליבו.

אבל פעם אחת הרגיש הרב שגם הוא במלחמה קשה עם חושך
הייאוש. אמנם הקושי הגשמי הנורא של המאסר לא הצליח להאפיל
על האמונה ואהבת ה' הבוערת בלב, אבל חורבן חיי הרוח, חילול
שבתות וחגים בעבודת פרך משפילה, האיסור המוחלט של לימוד
תורה ותפילה - כמעט ושברו את ליבו:

"כשאמרתי 'מודה אני' בעת שהייתי במאסר - חשבתי לעצמי: על
מה יש לי להודות שהוחרה לי הנשמה? הרי אין לי לא גשמיות ולא

בין יקבל טובות מאת הקדוש ברוך הוא ובין יקבל יסורין ותוכחות יחשבים לאהבה לו בדכתיב (משלי כז, ו): "נאמנים פצעו אוהב", וכדכתיב (דברים ו, ה): "ובכל מאדך" ופרשו (ברכות נד.): "בכל מדה ומדה וכו'" כדי לכלל כל המדות בחסד ונמצא סוד הנהגתו מהמלכות ועם היות שהיא פועלת דין היא קשורה בחסד, והינו מדת נחום איש גם זו שהיה אומר "גם זו לטובה", רצה לקשרה תמיד בצד החסד הנקרא טוב והיה אומר גם זו שגראה שהיא בשמאל קשורה בגבורה אינו אלא לטובה היא קשורה בחסד והיה שם דעתו אל צד הטוב במדה ההיא ומסתיר דיניה. וזו היא הנהגה גדולה להקשר בחסד תמיד.

ובתקונים פרשו (בהקדמה): "איזה חסיד? המתחסד עם קונו". לפי שגמילות חסדים שאדם עושה בתחתונים צריך שיכונן בה התקון העליון דגמתו, והוא שגומל חסד עם קונו. ועתה צריך לדעת כמה הן מדות גמילות חסדים בכני אדם, וכלם יעשה עם קונו למעלה אם ירצה לקנות מדת החסד, ולזה נאמר כי מדות גמילות חסדים הם אלו:

ראשונה - בלדת האדם צריך לגמל עמו כל תקון למזונו.

אם בן יעלה בדעתו עת לדת הבינה - התפארת. ויהי בהקשתה בלדתה מצד הדין חס ושלום, יצא התפארת לצד הגבורות ולדתה

רוחניות. אינני יכול לא ללמוד תורה ולא להתפלל, ואם כן - על מה היא ההודאה? אלא שההודאה היא על כך שיש לי את היכולת גם במצב הזה בבית הסוהר להרגיש ש"רבה אמונתך".

בְּקוֹשֵׁי צָרִיד לְתַקֵּן שֵׁם כָּל הָאֲפֹשֶׁר שֶׁתְּהִיָּה לְדַת הַתַּפְּאֶרֶת לְצַד הַיָּמִין כְּדֵי שְׂיֵצֵא הַיּוֹלֵד בְּלִי מוּם כָּלֵל כְּדֹאמְרֵינוּ "וְתוֹצִיא לְאוֹר מִשְׁפָּטֵינוּ קְדוּשׁ" דֵּהֵינּוּ שְׂיוֹצִיא הַתַּפְּאֶרֶת מִשְׁפָּט לְצַד הָאוֹר שֶׁהוּא הַיָּמִין וַיְהִיָּה קְדוּשׁ וְנִבְדָּל מִן הַגְּבוּרוֹת, וּבְזֶה נִכְלָל הַיּוֹתוֹ מִכּוֹן בְּמַעֲשָׂיו לְקוֹשְׁרוֹ תָּמִיד בַּחֶסֶד וּלְהוֹצִיא מִן הַבֵּינָה בְּצַד הַחֶסֶד וְאִז יֵצֵא הַיּוֹלֵד מְזוּרָו וּמְלֻבָּן וְכַמְעַט בְּזֶה נִכְלָל כָּל אֲזֵהָרָה שֶׁבַתּוֹרָה כְּדֵי שְׂלֹא יַעֲזְרוּ הַגְּבוּרוֹת תַּגְּבֵרֶת הַדֵּינִים שֵׁם וַיְהִיָּה קוֹשֵׁי בְּלִדְתָּהּ חֵם וְשָׁלוֹם.

שְׁנִיָּה - לְמוֹל אֶת הַיּוֹלֵד הֵינּוּ לַעֲשׂוֹת בְּתַקֵּינֵי מִצְוֹתָיו.

שְׁכָל אֵיזָה צַד קִלְפָּה וְעָרְלָה הַמְטַפֶּלֶת אֶל הַיְסוּד יְמוֹל אֶתְּהָ וַיִּרְדֵּף אַחַר כָּל אֶתְּם הַגּוֹרְמִים שֵׁם עָרְלָה וַיַּחְזִירֶם בְּתִשׁוּבָה, בְּאִפְּן שֶׁבְּהִיּוֹתוֹ מִלְּ אֶת עָרְלָת לְבָבְם גּוֹרֵם שְׂיִהְיֶה הַצַּדִּיק הַעֲלִיּוֹן בְּלִי עָרְלָה וַיַּעֲמֵד בַּחֲזָקָה לְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים הַגּוֹרְמִים שֵׁם עָרְלָה, וְלִזְוָה כְּפִנְחָם כְּשֶׁמֶל עָרְלָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זָכָה אֶל כְּהִנָּה מִפְּנֵי שֶׁנִּמְלַח חֶסֶד עִם קוֹנּוֹ בְּסוּד הַמִּילָה שֶׁמֶל הַיְסוּד מְאוֹתָהּ עָרְלָה זָכָה אֶל הַחֶסֶד. וְכֵן מְזֵה יִלְמַד אֶל כָּל שְׂאָר מִדּוֹת הַחֶסֶד.

שְׁלִישִׁית - לְבַקֵּר חוֹלִים וּלְרַפְּאוֹתָם.

כִּי יְדוּעַ שֶׁהַשְּׂכִינָה הִיא חוֹלֵת אֶהְבָּה מֵהַיְחוּד כְּדְכַתִּיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ה), וּרְפוּאָתָהּ בְּיַד הָאָדָם לְהַבִּיא לָהּ סַמָּנִים יָפִים כְּדְכַתִּיב (שֵׁם): "סַמְכוּנֵי בְּאִשִּׁישׁוֹת רַפְּדוּנֵי בְּתַפּוּחִים" וּפְרָשׁוֹ בְּתַקּוּנִים (דף לט:): שֶׁסּוּד אִשִּׁישׁוֹת הֵינּוּ כָּל הַדְּבָרִים הַנִּקְשָׁרִים בְּמַלְכוּת, בְּאִשׁ י' חֶסֶד, וּבְאִשׁ ה' גְּבוּרָה, בְּשְׁנֵי זְרוּעוֹת וְשֵׁם הִיא נִסְמָכֶת עֲלֵיהֶם וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה זֶה סוּמֵךְ הַחוֹלָה בְּחָלּוֹ.

השני, "רפדוני בתפוחים" פרוש לקשרה בין נצח והוד ששם היא רפידתה בהיותה חור וסומק בתפוחים הללו שגוניהם מזוגים מצד החסד. וצריך לבקרה ולזכר אתה ולחלות פניה שתקבל מאכל ומשקה מהשפע העליון שהיא מונעת עצמה ממנו, ותקצר נפשה בעמל ישראל. כדרך שהוא בחולים הגשמיים, כך צריך בחולים העליונים שהיא חולה כדאמרן. והוא חולה דנע מאתריה - עלמא דאתי בינה, ונד אבתרה בעלמא דין כדכתיב (משלי כו, ה): "כצפור נודדת מן קנה" שהיא השכינה "בן איש נודד ממקומו", ונמיר לה ואומי דלא יתיב לאתריה עד דיחזיר לה לאתרה, הנה גם הוא מחלל מפשענו מדכא לרצונו מעונתינו ורפואת שניהם בידינו. וראוי לבקרים ולהזמין צרכיהם בתורה ובמצות.

רביעית - לתת צדקה לעניים.

ודגמתם יסוד ומלכות. והצדקה הראויה אליהם פרשו בתקונים (תקון י"ח, דף ל"ג): לקיים צ' אמנים ד' קדשות ק' ברכות ה' חמשי תורה, בכל יום. ועל דרך זה כל אחד כפי פחו ומשיך צדקה מתפארת לעניים הללו וזמין אליהם "לקט" מהספירות בלם, "שכחה" מסוד העמר העליון שהיא בינה "ופאה" מבחינת המלכות עצמה שהיא פאה לשאר המדות, וכתיב (ויקרא יט, י): "לעני ולגר תעזב אתם" שאפילו התפארת גר למטה במלכות, וצריך לתת לו מאלו התקונים, וכן מעשר עני להעלות המלכות שהיא מעשר אל היסוד הנקרא עני ואם יקשרנה בתפארת יתן מן המעשר אל הגר. וכמה תקונים נכללים בזה.

חמישית - הכנסת אורחים.

רבינו הרמ"ק מלמד כאן בחינות פנימיות השייכות לעולם הנסתר. ע"פ דברי גדולי ישראל שהתייעצנו עמהם איננו מנסים להתייחס כאן לענייני סוד נסתרים אלו, אמנם גם הכנסת האורחים שאנו מכירים השתלשלות היא מגבוה מעניין הכנסת אורחים שבבחינות הספירות העליונות, וערכה עצום ורב בכך שמופיעה את הבחינות העליונות אף כאן בעולמינו השפל, עד שאמרו חז"ל: "אמר רב יהודה אמר רב: גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני השכינה" (שבת קכז:). בע"ה נטהר את ליבנו במפגש עם מידה נפלאה זו בחייהם של ישראל.

אור החסד של אברהם אבינו ירושה הוא לנו בכל הדורות, הטוב האלהי, הגמילות חסדים והכנסת האורחים:

רבי יצחק אייזיק מסאפרין ראש בית אב לשושלת קומארנא, היה מגן לכל כושל ומשען לדל. מנהגו היה שלא היה יושב לסעוד בלי עניים, וביום שלא נזדמן אורח לביתו היה אף הוא פורש מן האכילה. בכפר מולדתו 'סאפריין', החזיק בית מזיגה וחנוות מכולת, מהם היה מסתפק לפרנסתו בצמצום, ובכל זאת היו עניים תמיד בני ביתו וסמוכים על שולחנו.

במיוחד התמסר בכל כוחו, למען המצווה הגדולה של פדיון שבויים. פעם אחת נזדמנה לו מצוה זו שקיימה בכל מאודו עד כדי הפקעת כל רכושו ממש. ומעשה שהיה כך היה:

ביום שבת קודש, נעצרה עגלה ליד ביתו בכפר, ובה שתי בנות ישראל שנשבו ע"י אחד מפריצי פולין, כבנות ערוכה לחוב שלא נפרע על ידי אביהן בשכר חכירה עבור בית המזיגה. החוב הגיע למאות זהובים, סכום ענק בימים ההם. נכמרו רחמי רבי יצחק אייזיק עליהן, והחליט לפדותן בכל מחיר, ויהי מה.

כיון שהיה זה שבת, הלך אל נכבד הכפר הגוי, והביא לו את פרתו היחידה למשכנה אצלו, בכה והתחנן לפניו לעמוד לימינו ולהעיד לפני הפריץ שיקיים את התחייבותו - לסלק לו במוצאי שבת את כל חוב החוכר היהודי אבי השבויות. נכבד הכפר בידעו את יושרו של

ר' יצחק אייזיק שאת מוצא שפתיו ישמור, נענה לו להיות ערב לפני הפריץ, ולבנות נקרא דרור.

תיכף בצאת השבת, הוציא ר' יצחק אייזיק למכירה את כל הסחורה שבחנותו, את התבואה שבאסמו, את פרתו היחידה, עד שנאגר בידו סכום כערך החוב. ר' יצחק אייזיק ורעייתו מרת הינדא, הכניסו את שתי הבנות לביתם, מאחר שהגיעה אליהם השמועה, שאביהן מת מתוך עוגמת נפש. הבנות גדלו בביתו עד שהגיעו לפרקן. ר' יצחק אייזיק השיא אותן, וגם נתן להן נדוניות הראויות להתכבד.

אחרי פדיון השבויות שעלה לו בממון רב, נתרושש ר' יצחק אייזיק והגיע לפת לחם. והנה באותם ימים נקלע אורח לביתם הריק, ולא היה להם במה לכבדו. הצדיק ורעייתו הצטערו מאוד שאין בכוחם לקיים מצות הכנסת אורחים כמימים ימימה. מה עשתה הצדקנית? הלכה לשכנתה, לוותה ממנה אוכל והתקינה סעודה לאורח. כשנפרד מהם האורח, פרש כפיו כלפי מעלה וברך את בעלי הבית, שהיו עדיין חשובי בנים שיזכו להוליד בנים גאונים וצדיקים שיהיו למאורות בישראל.

הברכה נתקיימה במלואה, והם זכו לנטוע חמישה ארזים בישראל, גאוני תורה ואדירי הקבלה: רבי צבי הירש מזידיטשוב בעל 'עטרת צבי'. רבי משה מסמבור בעל 'תפילה למשה'. רבי אלכסנדר סנדר מקארנא. רבי יששכר בעריש מזידיטשוב. רבי ליפא מסמבור. ולא רק לבנים גדולים זכו, אף כספם הושב להם, ותוך זמן קצר חזרו למעמדם. (סדרת תיקון המידות, "עולם חסד יבנה", עמ' כד)

כן סיפר הגרי"ז זצ"ל על אביו הגדול, רבי חיים מבריסק זצ"ל: "אבא לא הרגיש בעלות על ביתו יותר מאדם זר שבא לביתו. כל מי שרצה - נכנס לבית, עשה לו כוס תה, שפת קדרתו במטבח על האש, ישב ואכל, ולאחר מכן שכב לישון במיטה באחד החדרים. פעמים שבאו אליו משפחות שלמות מרובות ילדים, והיו מתאכסנים בביתו כמה חודשים, עד שלפעמים כשרצה 'בעל הבית', אבא, ללכת לישון, מצא את מיטתו תפוסה ובלית ברירה נאלץ לישון על ספסל..."

הם התפארת והיסוד לתת להם בית מנוחה שיגורו בה דהינו המלכות, כיון שהם הולכי דרכים בסוד הגלות לחזר על אבדתם צריך להכניסם שם. ולפי המתבאר בזהר (ורא, ח"א קטו): שזה

ממשיך הבן: "נשים רבות שעמדו לפני לידה, ניצלו את ההזדמנות, באו לבית אבא ושכבו שם, היות וידעו כי יקבלו שם טיפול מסור. אבא הורה לכל בני ביתו לבל יראו פנים חמוצות אף לטרדנים ונצלנים, כי אם את כולם לקבל באהבה ובסבלנות ברזל"

"חיוור הוא הביטוי להגדיר את ביתו כ'פתוח לרווחה'. הביטוי ההולם לרבי חיים הוא שביתו היה כמדבר, מה מדבר מופקר לכל, אף ביתו של רבי חיים מבריסק זצ"ל מופקר לכל, לכל אדם, לכל נכה רוח ומר נפש. כל מי שהיה שרוי בצער או נתון בצרה היה בא לפני רבי חיים ושופך לפניו את לבו, ור' חיים היה מרחם ומנחם, סומך ותומך, מתקן בעצה טובה, נותן משלו, מעשה את הציבור ועושה חסד לאלפים ולרבבות.

דירתו היתה רשות הרבים יותר מרשות היחיד, והחדרים היו פתוחים. להתקרב אליו ולהיכנס עמו בשיחה, היה הדבר אפשרי לכל אדם כקטן כגדול. רק החלו לשוחח עמו, צף מיד הלב הטוב של אדם עליון. הוא היה משתתף בצערו של כל אדם וביסוריו, לא כגדול העוזר לקטן ממנו, אלא כאח לאחיו, כאיש שמצב הזולת קרוב ללבו, לא פחות מאשר לבעל הצרה עצמו. מעולם לא פקעה סבלנותו, לא גער באיש, והאיר פנים לכל". (שם, עמ' קי)

בדומה לכך סיפר לנו מו"ר הרב נחום רכל על הרב נתן רענן זצ"ל שביתו היה בית מכניס אורחים בצורה כזו שהיה ממש מופקע מפרטיות, וכאשר פעם אחד התלמידים שאל את הרבנית האם יכול לקחת מעט נפט לחימום, ענתה לו: "מה השאלה? הרי הבית הזה כלל אינו בית פרטי, הוא של כולם".

שנזכה לטהר את ליבנו, להיות טובים באמת.

המצוה מתקיימת בהולכי על דרך שיחו, שהם המתגרשים מביתיהם לעסק בתורה שגורמים שיהיו האורחים עוסקים בצרכי המלכות. וכן כל העושה יחוד אל התפארת במלכות מבחינה אחרת וקובע מקום לתורתו, גורם שהתפארת יעשה מלוננו במלכות. וכן פּרשו בתקונים (בהקדמה) ואל האורחים צריך להכין אכילה שתיה לויה, דהינו שצריך להכנים התפארת והיסוד אל המלכות ולתת להם שם "אכילה" מעין "באתי לגני אכלתי יערי עם דבשי" (שיר השירים ה, א), שהוא שפע ראוי להנהגה התחתונה המתפשטת מצד הגבורה המתוקה. ו"שתיה" מעין "שתיתי ייני עם חלבי" שהוא שפע פנימי מן היין המשמר ומסוד החלב המתמתק לקשר התפארת והמלכות יעקב ורחל, והגבורה בנצח או בהוד כי כן פּרשו ברעיא מהימנא (ויקרא, דף ד.ו). וה"לויה" להביא עצמו ונשמתו שם עמהם בדיוקן עליון ללואתם שם. עוד להביא שאר הספירות שם עמהם לעשות להם לויה טובה. וכמה דברים נכללים בתקון זה.

כּללו של דבר, ישתדל בצורך הדיוט ויכּון ברמיזתו ומבטח הוא שיעשה למעלה פּיוצא בו אחר שיהיה בקי בפסודות. ומה טוב להזכיר בפיו רמיזת פּונתו הנכונה בשעת מעשה לקים "כפיד ובלבבך לעשותו" (דברים ל, יד).

שישית - עסק החי עם המת.

ודבר זה היאך יתיחס למעלה קשה מאד, כי הוא סוד הספירות שהם מתעלמות ומסתלקות אל גרתיקן למעלה כּמה צריך לתקנן להרחיצן מכל חלאת עון ולהלבישן לבנים לבוני הספירות באור המעשה הטוב, להתעלות בסוד אחד לקשרם למעלה ולשאת

אתם על הכתף סוד עליו הספירות אחת אל אחת עד שיתעלו למעלה מהכתף שהוא תחלת חבור הזרוע בגוף, ולמעלה מזה הוא סוד ההעלם שאין השגה בו. ויכון בסוד הקבורה לפסוק (דברים לד, ו): "ויקבר אתו בני" דמתרגמינן בתליסר מכילין דרחמי, שהן נובעות בפתר בבחינותיו הפנות למטה לרחם בתחתונים, ומשם יעלה הנקבר אל העדן העליון חכמה שבפתר, וצריך התישבות הדעת בזה מאוד.

שביעית - הכנסת כלה לחפה.

ובזה נכללים כל צרכי היחוד שכל התפלות והיחודים הם סוד הכנסת כלה לחפה, ועקרה בסוד התפלה מכמה מדרגות זו אחר זו: קרבנות, זמירות, תפילה מישב שבה קריאת שמע וברכותיה, אחר כך תפלה מעמד ושאר תקונים הבאים אחריהם, הכל גמילות חסד אל החתן והכלה לפקח על צרכיהם, ותקוני זוגם.

שמינית - הבאת שלום בין אדם לחברו.

שהם התפארת והיסוד, לפעמים יתרחקו זה מזה וצריך להשליכם ולתקנם שיהיו שווים ונקשרים יחד באהבה וחבה וזה על ידי כשרון המעשה הטוב שכאשר יהיה היסוד נטה אל השמאל והתפארת אל הימין, אז הם נגדיים זה לזה עד שהיסוד יטה אל הימין כמוהו, וכאשר חס ושלוש יש איזה פגם של עון בעולם אז יש שנאה ונגדיות בין שניהם ואין יחוד נקשר בין הספירות כלל.

ועל דרך זה יהיה גם כן בין כל שתי ספירות שהם ימין ושמאל, בין החכמה והבינה או בין החסד והגבורה או בין הנצח וההוד, צריך

תזמור דבורה

לְהִכְנִים שְׁלוֹם בִּינֵיהֶם וְהִינּוּ הַבָּאת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ וּבֵין בֵּין
אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ דְּהִינּוּ הַיְסוּד שְׁלוֹם בֵּין הַתְּפֹאֶרֶת וּמַלְכוּת וְכָל כִּיּוֹצֵא
בְּזֶה מִדְּרָכֵי שְׁלוֹם, הוּא גְּמִילוּת חֲסָדִים לְמַעַלָּה:

פרק ו - היאך ירגיל אדם עצמו במידת הגבורה

דע, כי כל פעולות התעוררות יצר הרע הם ממש מעוררות הגבורות החזקות, לךך לא יתנועע יצר הרע שלא יעורר גבורה. והטעם שהאדם נוצר בשתי יצירות יצר טוב ויצר הרע, זה חסד וזה גבורה, אמנם פרשו בזהר בפרשת בראשית (דף מט.) שייצר טוב נברא לאדם עצמו לצרכו, ויצר הרע לצרף אשתו. ראה כמה מתוקים דבריו הרי התפארת בעל החסד נוטה אל הימין, וכל הנהגותיו בימין - יצר טוב. והנקבה שמאלית וכל הנהגותיה בגבורה אם כן ראוי שלא יתעורר יצר הרע לתועלת עצמו שהרי מעורר אדם העליון בגבורה ומאבד העולם. אם כן כל מדות שיעורר האדם לעצמו לצד הגבורה ויצר הרע פוגם האדם העליון, ומכאן יראה כמה מגנה הכעס וכל פיוצא בו שהוא מגביר הגבורות הקשות, אמנם יצר הרע צריך להיות קשור ואסור לבלתי יתעורר לשום פעלה שבעולם מפעלות גופו לא לחמוד ביאה ולא לחמדת ממון ולא לצד כעס ולא לצד כבוד כלל.

אמנם לצרף אשתו יעורר יצרו בנחת לצד הגבורות המתוקות כגון להלבישה, לתקן לה בית, ויאמר הרי בזה שאני מלבישה אני מתקן השכינה, שהיא מתקשטת בבניה שהוא גבורה דכליל כולוהו גבורות והן מתמתקות בהמון רחמיה. לפיכך כל תקוני

תזמור דבורה

הבית הם תקוני השכינה שהיא מתמתקת מצד יצר הרע הנברא לעשות רצון קונו לא זולת, לפיכך לא יכון האדם בו שום הנאה של כלום אלא כשאשתו מתנאה לפניו בדירה נאה יכון לתקוני שכינה שהיא מתתקנת בגבורות השמאליות הטובות שמשם העישר והכבוד. ומצד זה יעורר היצר הרע לאהבתה, ואז יכון אל השמאל המתעורר לקרבה בסוד "שמאלו תחת לראשי" (שיר השירים ת, ג) אינה מתקשרת תחלה אלא מצד השמאל ואחר כך "וימינו תחבקני" יכון למתק כל אתם התקונים ביצרו הטוב, ולתקן אתה ממש לשמחה בדבר מצוה לשם היחוד עליון הרי המתיק כל הגבורות ותקנם בימין, ודרך זה יהיה לכל מיני חמדה הפאים מצד יצר הרע יהיה עקרם לתקוני האשה אשר הוכיח ה' לו לעזר כנגדו, ויהפך כולם אחר כך לעבודת ה', לקשרם בימין:

פרק ז - היאך ירגיל האדם עצמו במידות התפארת

אין ספק שמידת התפארת הוא העסק בתורה, אמנם צריך זהירות גדול שלא יתגאה אדם בדברי תורה שלא יגרם רעה גדולה, שהרי כמו שהוא מתגאה כך גורם שמידת התפארת שהיא התורה תתגאה ותסתלק למעלה חס ושלום אלא כל המשפיל עצמו בדברי תורה גורם אל התפארת שתרד ותשפיל עצמה להשפיע למלכות. והרי למטה מהתפארת ארבע ספירות ולהן שלש מדות:

ראשונה - המתגאה על תלמידים גורם שהתפארת יתגאה ויתעלה מעל נצח והוד שהם למדי ה' תלמידי התפארת, והמשפיל עצמו ומלמדה באהבה, גם התפארת ישפיל עצמו אל תלמידיו וישפיעם, לפיכך יהיה האדם נוח לתלמידיו וילמדם כאשר יוכלון שאת, והתפארת בזכותו ישפיע בלמודי ה' כפי בחינתם הראויה אליהם.

שנית - המתגאה בתורתו על העני ומבזה אותו, כהוא עובדא דאליהו שנדמה לרבי שמעון בן אלעזר פעני מכער, נבזה ונמאם, להכשילו, שזחה דעתו עליו וגנה את העני והוא הוכיח על פניו מומז (תענית ב.), כי המתגאה על העני גורם שהתפארת יתגאה על היסוד ולא ישפיע בו, ואם תהיה דעתו של חכם מישבת עליו עם העני אז התפארת ישפיע ביסוד. לפיכך יחשב העני מאד אצל

החכם ויקרבהו, וכך יחשב למעלה היסוד אצל התפארת ויתקשר בו.

שלישית - המתנאה בתורתו על עמא דארעא שהוא כלל עם ה', גורם שהתפארת יתנאה מעל המלכות ולא ישפיע בה אלא יהיה דעתו מערבת עם הבריות וכל עם הישוב חשוכים לפניו, מפני שהם למטה בסוד הארץ וחם ושלום אם קורא אתם חמורים מורידם אל הקלפות לכך לא יזכה לבן שיהיה בו אור תורה כדאיתא בגמרא (נדרים פא.). אלה יתנהג עמהם בנחת על פי דרכם, כעין התפארת שהוא משפיע למלכות ומנהיגה כפי עניות דעתה, כי דעתן של נשים קלה (שבת לג:) ובכלל זה שלא יתנאה על כל חלושי הדעת שהם בכלל עפר הארץ. ומפני זה הקדמונים לא היו מתנאים בתורה כעובדא דרב המנונא בפרשת בראשית (דף ז.) וכעובדא דרבי חגאי (זהר חלק א' דף קנח.) ובתקונים (סוף תקון כ"ו, דף ע"ב, ב) שהוא סבא דבעו לנשקא ליה פרח, שלא היה רוצה להתנאות בדברי תורה.

עוד יהיה רגיל בהיותו נושא ונותן בדברי תורה לכוון אל תקוני שכינה לתקנה ולקשטה אל התפארת דהינו הלכה אל האמת, וזהו מחלקת לשם שמים דהינו חסד וגבורה לבא אל התפארת - שמים, להסכים הלכה עמו. וכל מחלקת שיצא מן השורה הזאת יבדל ממנו כי לא ירצה התפארת להתאחו בחוץ אפלו שיהיה בדברי תורה, אם הוא לקנטר סופה גיהנם חם ושלום, ואין לך מחלקת שלא יפגם התפארת אלא מחלקת התורה לשם שמים, שכל נתיבותיה שלום ואהבה בסופה.

וְהָאוֹכֵל הַנְּאוֹת מִדְּבָרֵי תוֹרָה פּוֹגֵם בַּמִּדָּה הַזֹּאת שֶׁהִיא קִדְּשׁ וּמוֹצִיָּאהָ אֶל דְּבָרֵי חוֹל, וְכֹאשֶׁר יַעֲסֹק בַּתוֹרָה לְהַנְּאֹת גְּבוּהַ אֲשֶׁרֵי חֵלְקוֹ. וְעֵקֶר הַכֹּל הוּא לְצַרֵּף דַּעְתּוֹ בְּמִבְחָן הַמַּחֲשָׁבָה וּלְפַשְׁפֵּשׁ בְּעֵצְמוֹ דֶּרֶךְ מִשְׁאָ וּמִתֵּן אִם יִמְצָא שִׁמְיָן עֲרוֹת דְּבָר יַחֲזוֹר בּוֹ, וּלְעוֹלָם יוֹדֶה עַל הָאֲמֵת, כִּדֵי שִׁמְצָא שֵׁם הַתְּפָאֶרֶת מִדַּת אֲמֵת:

פרק ח - היאך ירגיל האדם עצמו במידות נצח הוד יסוד

ואולם בתקוני הנצח וההוד, קצתם משתפים לשניהם וקצתם מיחדים כל אחד לעצמו.

והנה ראשונה צריך לסייע לומדי התורה ולהחזיקם אם בממונו או במעשהו להזמין להם צרכי שמוש והזמנת מזון והפקת כל רצונם שלא יתבטלו מדברי תורה ולהזהר שלא לגנות תלמודם שלא יתפרו מעסק התורה, אלא לכבדם ולהלל מעשיהם הטובים כדי שיתחזקו בעבודה, ולהזמין להם ספרים צריך עסקם ובית מדרש, וכל כיוצא, שהוא חזק וסעד לעוסקי התורה. הכל תלוי בשתי מדות הללו כל אחד כפי כחו המעט הוא אם רב. סוף דבר כל מה שירפה בזה לכבוד התורה ולהחזיק בדבור בגופו ובממונו ולעורר לב הבריות אל התורה שיתחזקו בה, הכל נאחז ונשרש בשתי ספירות אלה, מפני שהם נקראים מחזיקים בה ותומכיה.

עוד צריך העוסק בתורה שילמד מכל אדם כדכתיב (תהלים קיט, צט): "מכל מלמדי השכלתי", כי אין התורה משתלמת אצל רב אחד, וכיון שהוא נעשה תלמיד לכל זוכה להיות מרכבה אל נצח והוד לומדי ה' והמשפיע אליו תורה הוא במדרגת תפארת. והרי בהיותו ישב ולומד זוכה אל התפארת שישפיע בנצח והוד והוא במדרגתם ממש. והנה בהיותו לומד מקרא שהוא מן הימין יש לו יחס

פּרטי אַל הַנְּצַח, וּבְהִיּוֹתוֹ לֹמֵד מִשְׁנֵה שֶׁהָיָה מִן הַשְּׂמַאל
 יֵשׁ לוֹ יַחַס פְּרָטִי אֶל הַהוֹד, וְהַגְּמָרָא הַכְּלוּלָה בְּכָל שְׂמֵכִיָּא
 רְאִיָּה לְדִינֵי הַמִּשְׁנָה מִן הַכְּתוּב הָרִי זֶה תִּקּוֹן לְשִׁנְיָהֶם יַחַד.
 וְאוּלָּם הָאִידִי יִרְגִּיל הָאָדָם עֲצֻמוֹ בְּמִדַּת הַיְסוּד, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזְהַר
 מְאֹד מִהַדְּבֹר הַמְּכִיָּא לְיַדֵּי הַרְהוּר כְּדֵי שְׂלֵא יָבֵא לְיַדֵּי קָרִי, אִין
 צָרִיךְ לֹמַר שְׂלֵא יִדְבֵּר נְבֻלָּה אֱלָא אֶפִּילוֹ דְּבֹר טְהוּר הַמְּכִיָּא לְיַדֵּי
 הַרְהוּר רְאוּי לְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ, וְהַכִּי דִּיִּק לִישְׁנָא דְקָרָא (קַהֲלַת ה, ה):
 "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיָּא אֶת בְּשָׂרְךָ" הַזֹּהֵר שְׂלֵא יִתֵּן פִּיו בְּדְבֹר
 שְׂמֵכִיָּא לְהַחֲטִיָּא בְּשֵׁר קִדְשׁ אוֹת בְּרִית - בְּקָרִי. וּכְתִיב "לְמָה יִקְצַף
 הָאֱלֹהִים" וְגו', וְאִם הוּא נְבֻלָּת הַפֶּה, מֵאִי לַחֲטִיָּא, הָרִי הוּא בְּעֲצֻמוֹ
 חֲטָא, אֱלָא אֶפִּילוֹ שֶׁהַדְּבֹר לֹא יִהְיֶה חֲטָא אֱלָא דְבֹר טְהוּר, אִם
 מְכִיָּא לְיַדֵּי הַרְהוּר צָרִיךְ לְהִזְהַר מִמֶּנּוּ, וְלֹזֶה אָמַר "לַחֲטִיָּא אֶת בְּשָׂרְךָ
 לְמָה יִקְצַף", יִרְצֶה אַחַר שְׂמֵחֲטִיָּא יִקְצַף עַל אוֹתוֹ קוֹל אֶפִּילוֹ שְׂיִהְיֶה
 מִתֵּר, כִּי עַל יַדֵּי פְעֻלָּה רְעָה הַנְּמַשְׁכֵּת מִמֶּנּוּ, חֲזֹר הַקּוֹל וְהַדְּבֹר רַע.
 כָּל כֶּךָ צָרִיךְ זְהִירוֹת לְאוֹת בְּרִית, שְׂלֵא לְהַרְהֵר וְלֹא יִשְׁחִית.

וְעוֹד צָרִיךְ לְהִזְהַר שֶׁהַיְסוּד הוּא אוֹת בְּרִית הַקְּשֵׁת, וְהַקְּשֵׁת אֵינָה
 דְּרוּכָה לְמַעְלָה אֱלָא לְשַׁלַּח חֲצִים לְמִדַּת הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא מְטָרָה
 לַחֲזִין, שׁוֹמְרַת הַטְּפָה הַיּוֹרָה כְּחִין לְעִשׂוֹת עֲנָף וְלִשְׂאֵת פְּרִי,
 וּכְשֶׁם שְׂמַעוּלָם לֹא יִדְרֹךְ הַקְּשֵׁת הָעֲלִיּוֹן אֱלָא לְנִכַח הַמְּטָרָה
 הַנּוֹכְרַת, כֶּךָ הָאָדָם לֹא יִדְרֹךְ הַקְּשֵׁת וְלֹא יִקְשֶׁה עֲצֻמוֹ בְּשׁוּם צַד,
 אֱלָא לְנִכַח הַמְּטָרָה הָרְאוּיָה, שֶׁהִיא אֲשֶׁתוֹ בְּטַהֲרָתָהּ שֶׁהוּא עֵת
 הַזְּוֹג וְלֹא יוֹתֵר מְזֵה, יִפְגַּם הַמְּדִה הַזֹּאת חֵם וְשָׁלוֹם וּמְאֹד מְאֹד
 צָרִיךְ זְהִירוֹת, וְעַקֵּר הַשְּׂמִירָה בְּהִיּוֹתוֹ שׁוֹמֵר עֲצֻמוֹ מִן הַהַרְהוּר.

פרק ט - היאך ירגיל האדם עצמו במידות המלכות

ראשונה לבלן שלא יתנאה לבו בכל אשר לו, וישים עצמו תמיד בעני ועמיד עצמו לפני קונו כדל שואל ומתחנן. ולהרגיל עצמו במדה זו אפלו שיהיה עשיר יחשב שאין דבק עמו מפל אשר לו מאומה והוא נעזב צריך לרחמי הבורא תמיד, שאין לו כל דבר אלא הלחם אשר אכל, ויכניע לבבו ויעני עצמו, ומה גם בעת תפלותיו שזו סגלה נפלאה, ולהפך מזה נאמר (דברים ח, יד): "ורם לבבך ושכחת" שהשכחה החצונית מצויה שם. ודוד התנהג במדה זו הרבה שאמר (תהלים כה, טז): "כי יחיד ועני אני", שהרי כל אנשי ביתו כל אחד ואחד צריך להעזר לעצמו, מה כלם אליו אפלו אשתו ובניו מה יעילוהו בהיותו נשפט לפני הבורא או בעת סלוק נשמתו, כלום ילווהו אלא עד קברו. מה הם לו בעת דיניו מפתח הקבר ואילך, לפיכך ישפיל ויתקן עצמו בסוד המדה הזאת.

עוד שניה פרושו בספר הזהר (ויקהל, קצ"ח:) והיא חשובה מאד, יגלה ממקום למקום לשם שמים, ובזה יעשה מרכבה אל השכינה הגולה. וידמה עצמו הרי אני גליתי והרי כלי תשמישי עמי, מה יעשה כבוד גבוה שגולתה שכינה וכליה אינם עמה, שחסרו בסבת הגלות. ולזה ימעט בכליו בכל יכלתו כדכתיב (ירמיהו מו, יט): "כלי גולה עשי לך" ויכניע לבבו בגולה ויתקשר בתורה, ואז שכינה עמו, ויעשה לעצמו גרשין ויתגרש מבית מנחתו תמיד כדרך שהיו מתגרשים רבי שמעון

וּחִבְרֵי וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וּמָה גַם אִם יִכְתַּת רַגְלָיו מִמְקוֹם לְמְקוֹם בְּלִי סוּם וְרִכְבּ, עָלָיו נֶאֱמַר (תהלים קמו, ה): "שִׁבְרוּ עַל ה' אֱלֹהֵינוּ", וּפְרָשׁוּ בוֹ (שָׁם עמוד א') לְשׁוֹן שִׁבְרָה שֶׁהוּא מְשַׁבֵּר גּוּפוֹ לְכַבּוֹד גְּבוּהָ. עוֹד מִמִּדַּת הַמַּלְכוּת מִדָּה חֲשׂוּבָה מְאֹד, שֶׁעַר הָעֲבוּדָה כְּלָה, וְהִיא לִירָאָה אֶת ה' הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא. וְהִנֵּה הִירָאָה מְסַכֶּנֶת מְאֹד לְפָנֶיךָ וְלִהְיֶנּוּ בְּהַחְצוֹנִים שֶׁהָרִי אִם הוּא יֵרָא מִן הַיַּסְוִיּוֹת אוֹ מִן הַמִּיתָה אוֹ מִגִּיהֶנֶם, הָרִי זֶה יֵרָאֵת הַחְצוֹנִים, שֶׁכָּל פְּעֻלוֹת אֱלֹהֵי מִן הַחְצוֹנִים, אֲמַנֶּם הִירָאָה הָעֵקֶרֶת לִירָאָה אֶת ה'.

וְהוּא שִׁיחֵשֵׁב בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים:

הָאֶחָד - לְהִיּוֹת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל יוֹצֵר הַכֹּל עַל כָּל נִמְצָא

וְהָרִי הָאָדָם יֵרָא מִן הָאָרֶץ, מִן הַדָּב, מִן הָאָנָם, מִן הָאִשׁ, מִן הַמַּלְאָכִים מִן הַמַּלְאָךְ הַגָּדוֹל וְהִיְהִי פָּחַדוֹ עַל פָּנָיו מִגְּדֻלָּתוֹ, וַיֹּאמֶר הַיָּאֵד יִחְטָא הָאָדָם הַנִּבְּזָה לְאָדוֹן רַב כְּזֶה וְהָרִי אֱלֹהֵי הָיָה דָב יֵאכְלֶהוּ, וְאֱלֹהֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹבֵל עֲלֵבּוֹן, מִפְּנֵי זֶה לֹא יֵרָא מִפְּחָדוֹ וְגִדְלָתוֹ.

הַשֵּׁנִי - בְּאִשֶּׁר יִדְמָה הַשְּׁגָחָתוֹ תְּמִיד שֶׁהוּא צוֹפֶה וּמְבִיט בּוֹ וְהָרִי הָעֵבֶד יֵרָא מִרְבוֹ תְּמִיד בְּהִיּוֹתוֹ לְפָנָיו, וְהָאָדָם תְּמִיד לְפָנֵי הַבּוֹרָא וְעֵינָיו פְּקוּחָה עַל כָּל דְּרָכָיו, יֵרָא וַיִּפְחַד הַיָּאֵד יִרְאֵנוּ מִכִּפְּלֵי מִצְוֹתָיו.

הַשְּׁלִישִׁי - הִיּוֹתוֹ שֶׁרֶשׁ כָּל הַנְּשָׁמוֹת

וְכֵלֶן מִשְׁרָשׁוֹת בְּסִפְרוֹתָיו, וְהַחֹטָא פּוֹנֵם הַיִּכְלוֹ, וְלָמָּה לֹא יֵרָא הַיָּאֵד יִהְיֶה הַיִּכְלוֹ מְלַכְלֵךְ מִמַּעֲשֵׂי הָרַעִים.

הרביעי - יראה שפגם מעשיו הם דוחים שכינה מלמעלה ויירא היאך יגרם הרעה הגדולה הזאת להפריד חשק המלך מן המלכה, והיראה שהיא כיוצא בזה היא יראה המישרת האדם אל תקון המדה הזאת והוא דבק בה. עוד זהירות הרבה צריך לקח האדם לעצמו לעשות שתהיה שכינה דבקה עמו ולא תפרד ממנו, והנה האדם בעוד שלא נשא אשה פשיטא שאין עמו שכינה כלל כי עקר שכינה לאדם מצד הנקבה, והאדם עומד בין שתי הנקבות, נקבה תחתונה גשמית שהיא נוטלת ממנו שאר כסות ועונה, והשכינה העומדת עליו לברכו בכלם שיתן ויחזור ויתן לאשת בריתו כענין התפארת שהוא עומד בין שתי הנקבות, אימא עילאה להשפיע לו כל הצורך, ואימא תתאה לקבל ממנו שאר כסות ועונה, חסד דין רחמים פנודע. ולא תבא אליו שכינה אם לא ידמה אל מציאות העליון.

והנה לפעמים האדם פורש מאשתו לאחת משלשה סבות:

הא' - להיותה נדה.

הב' - שהוא עוסק בתורה ובודל ממנה כל ימי החל.

הג' - שהוא הולך בדרך ושומר עצמו מן החטא.

ובזמנים אלו השכינה דבקה וקשורה עמו ואינה מנחת אותו, כדי שלא יהיה נעזב ונפרד, אלא לעולם אדם שלם זכר ונקבה, והרי שכינה מזדווגת לו, צריך אדם לזהר שלא תפרד שכינה ממנו בהיותו יוצא לדרך, ויהיה זריו ונשכר להתפלל תפלת הדרך ולאחז בתורה, שבסבה זו שכינה שהיא שמירת הדרך, עומדת לו תמיד בהיותו

זהיר מן החטא ועוסק בתורה. וכן בהיות אשתו נדה שכינה עומדת לו בששומר הנדה כראוי. אחר כך בליל טהרתה או בליל שבת או בבאו מן הדרך, כל אחד מהן זמן בעילת מצוה הוא. ושכינה תמיד נפתחת למעלה לקבל נשמות קדושות, גם אשתו ראוי לפקד אתה ובוה שכינה תמיד עמו, בן פרש בזהר בפרשת בראשית (דף מ"ט). הפקידה לאשתו צריך שתהיה דוקא בזמן שהשכינה במקומה, דהינו כשהיא בין שתי זרועות. אמנם בזמן צרת הצבור שאין השכינה בין שתי זרועות, אסור. וכן פרשו בתקונים פרשת בראשית (תקון ס"ט). הרוצה להזדוג עם בת המלך ושלל תפרד ממנו לעולם צריך תחלה שיקטט עצמו בכל מיני קשומים ומלבושים נאים והם תקוני המדות הנזכרות בלם. ואחר שתקן עצמו בתקוניה יכון לקבלה עליו בהיותו עוסק בתורה ונושא על מצות בסוד פגנת היחוד תמיד, ומיד היא נשאת לו ואינה פורשת ממנו. וזה בתנאי שיטהר ויקדש עצמו, ואחר שהוא טהור וקדוש יכון לקיים לה שאר כסות ועונה שהם שלשה דברים שחייב האדם לאשתו:

האחת - להשפיע לה בכל מעשיו שפע מן הימין - מזונה.

השנייה - לכסות עליה מצד הנבורה. שלא ישלמו בה החצונים שלא יהיה צד יצר הרע בעסק מצותיו, כגון להנאת הגוף ולתקות הכבוד המדמה וכיוצא, שיצר הרע מצוי באותה מצוה והיא בורחת ממנו מפני שהיא ערו"ה, אם בן צריך לכסות הערוה ולהסתירה תמיד שלא ישלט בה. ביצר, כל מעשיו לשם שמים בלי חלק ליצר הרע. וכן תפלין וציצית הם מגנים גדולים בעדה שלא ישלמו החצונים בה, ויהיה רגיל בהם.

תזמור דבורה

השלישי - ליחודה עם התפארת בעונת קריאת שמע, בקביעות עתים לתורה, וכשיקבע עונה לכל דבר, יבון שזהו עונת השכינה בת מלך, ויש רמז לזה בתקונים:

פרק י

פֶּרֶשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפֶרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית (דף יא.): עֲצָה רַבָּה וּגְדוּלָה מִן הַתּוֹרָה הַיְאִידִי יִתְקַשֵּׁר הָאָדָם בְּקִדְשָׁהּ הָעֲלִיּוֹנָה וַיִּתְנַהֵג בָּהּ, וְלֹא יִפְרֹד מִן הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת תְּדוּר, וְצָרִיד הָאָדָם בְּזֶה לְהִתְנַהֵג כְּפִי הַזְּמַן, רוֹצֵה לֹאמֹר לְדַעַת אִיזוֹ סְפִירָה שׁוֹלֶמֶת וְלִהְיֶתקֶשֶׁר בָּהּ וְלַעֲשׂוֹת הַתְּקוּן הַמְתַּיַחֵם אֶל הַמְּדָה הַשׁוֹלֶמֶת. וְהִתְחִיל מֵהַלִּילָה יַעַת שְׂכִיבַת הָאָדָם עַל מִטָּתוֹ, וְהָרִי הַשְּׁלִיטָה הִיא לִילָה מִדַּת הַמַּלְכוּת, וְהוּא הוֹלֵךְ לִישׁוֹן, הַשְּׁנָה הִיא כְּעֵין מִיתָה וְאִילָנָא דְמוֹתָא שְׁלֵטָא, מַה יַעֲשֶׂה, יִתְקַן וְיִקְדִים לְהִתְקַשֵּׁר בְּסוּד הַקִּדְשָׁה דְהִינּוּ סוּד מִדַּת הַמַּלְכוּת בְּבַחֲיִנַת קִדְשָׁתָהּ, וְלִזֶּה יֵלֵךְ עַל מִטָּתוֹ וְיִקְבֹּל עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה בְּכוֹנֵת הַלֵּב. קָם בְּחִצּוֹת לִילָה יִשׁוּל יָדָיו מֵהַקְּלָפָה הַשׁוֹלֶמֶת עֲלֵיהֶם וְיַעֲבִיר רְעָה מִבְּשָׂרוֹ וְיִבְרָךְ, וְיִתְקַן הַשְּׂכִינָה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר עָלֶיהָ (משלי ו, כב): "בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ" מִן הַחֲצוֹנִים "וְהַקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁיַחֲדֶךָ".

. וְתִתְקַשֵּׁר עִמּוֹ וְהוּא עִמָּה, וְיִתְעַלֶּה דְיוֹקָן נִשְׁמָתוֹ בְּגַן עֵדֶן עִם הַשְּׂכִינָה הַנִּכְנָסֶת שָׁם עִם הַצְּדִיקִים, וְהַתְּפָאֶרֶת יָבֵא שָׁם גַּם הוּא לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ עִם הַצְּדִיקִים וְעִמּוֹ בְּחִבְרָתָם, שְׂפָלָם מִקְּשִׁיבִים לְקוּלוֹ. הָרִי מִמָּשׁ נִסַּע עִמָּה מֵהַמִּיתָה וְהַשְּׁנָה אֶל סוּד הַחַיִּים הָעֲלִיּוֹנִים וְנִקְשֵׁר בְּסוּד גַּן עֵדֶן וְהִתְחִיל לְהִתְנוּצֵץ עֲלָיו אֹר הַתְּפָאֶרֶת הַמְתַּנוּצֵץ בְּגַן עֵדֶן עַל הַצְּדִיקִים, וְכֵן פֶּרֶשׁ בְּפֶרֶשֶׁת תְּרוּמָה (דף קל:). הַשְּׂבִיבִים וְעַלָּה עִמּוֹד הַשְּׁחַר, הַתְּחִיל הוּא גַּם כֵּן לְבֵא לְפָנֵם לְבֵית

תזמור דבורה

הַכְּנָסָה, וְקִשְׁר עֲצָמוּ בְּשִׁלְשָׁה אָבוֹת. בְּפֶתַח בַּיִת הַכְּנָסָה אוֹמֵר "וְאֲנִי בְּרַב חֲסִדֵיךָ אָבוֹא" (תהלים ה, ח) וְכוּ', וְכוּלָּל עֲצָמוּ בְּסוּד הַתְּפִאָרֶת אָדָם פְּלוּל חֲסִד גְּבוּרָה תְּפִאָרֶת, וְנִכְנָס לְכְנָסֶת מַלְכוּת.

וּמְכוּן בְּפֶסוּק בְּשִׁלְשָׁה אָבוֹת:

"בְּרַב חֲסִדֵיךָ" - דָּא אַבְרָהָם,

"אֲשֶׁת־חַוָּה אֵל הַיָּבֵל קִדְשֶׁךָ" - דָּא יִצְחָק, דְּמִסְטֵרִיהַּ הַשְּׁתַּחֲוּיָה לְכַפֵּף קוּמְתוֹ נֶגֶד מִדַּת הַדִּין לְהִיּוֹת גְּדֻחָה מִפְּנֵיהֶ, וְאֵז הַשְּׁעָה גְּדֻחִית מִפְּנֵיו כִּי יִמְשֹׁךְ שְׁפַע הַרְחָמִים מִלְּמַעְלָה עָלֶיהָ לְמַתְקָהּ.

"בְּיִרְאָתֶךָ" - דָּא יַעֲקֹב, דְּכָתִיב בֵּיהּ (בראשית כח, יז).

וְהָרִי פָּלַל עֲצָמוּ בְּהֵם בְּמַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה, כִּי מַחְשָׁבָה שְׁזוּכְרָנוּ הִיא הַפְּנִיָּה, הַדְּבוּר הוּא הַפְּסוּק, וְהַמַּעֲשֵׂה הַבִּיאָה לְבֵית הַכְּנָסָה וְהַשְּׁתַּחֲוּיָתוֹ נֶגֶד הַיָּכּוּל. קִדְּם תְּפִילָה עוֹמֵד בְּבֵית הַכְּנָסָה, פִּיּוּ מְקוֹר גּוֹבֵעַ תְּפִילָה וְיַחּוּד יִסוּד, מְקוֹר הַבָּאָר נִפְתַּח בְּבָאָר שֶׁהוּא בַּיִת הַכְּנָסָה, וּמִתְקַן שְׂכִינָה בְּכָל יְכָלֶת פּוֹנְתוֹ בְּתַפְלָתוֹ. יוֹצֵא מִשָּׁם, עוֹלָה בְּסוּד הַתּוֹרָה, וּמִתְקַשֵּׁר בָּהּ בְּסוּד מִדַּת יוֹם, וּמִתְנַהֵג עִמָּה כָּל הַיּוֹם עַד שְׁעַת הַמְּנַחָה, שְׁמִתְקַשֵּׁר בְּגְבוּרָה. שְׁהָרִי בְּפִקּוּר נִקְשֵׁר בְּחֲסִד בְּתַפְלָתוֹ, וּבִיּוֹם בְּתַפְאָרֶת בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה, וּבְעֶרֶב בְּגְבוּרָה. וְכָל זֶה בְּמִדַּת יוֹם שֶׁהוּא בָּא לְבֵית הַכְּנָסָה לְיַחַד בְּסוּד הַגְּבוּרָה, כְּדָרְךְ שְׁעֵשֶׂה בְּצַד הַחֲסִד.

וּבֵין זֶה לְזֶה קוֹשֵׁר הַשְּׂכִינָה עִמּוֹ בְּסַעֲוִדָתוֹ, שְׁגוּמֵל חֲסִד עִם הָעֲנִיָּה הַזֹּאת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה אוֹמֵר הַלֵּל הַזֶּקֶן (ויקרא רבה לד, ג): "יִוְדַע צְדִיק

נִפְּשׁ בְּהַמְתּוֹ" (משלי יב, י), וְזוֹ תִהְיֶה כְּוֹנֵתוֹ בְּסַעֲוֹדָתוֹ לְגַמֵּל חֶסֶד
לְנִפְּשׁ בְּהַמָּה וּלְקִשְׁרָה בְּסוֹד הַמְּזוֹן.

וְאַחַר שְׁעָלָה לְשַׁעַת הַמְּנַחָה וְנִקְשָׁר בְּגִבּוֹרָה, הַמְּתִין לְעֶרֶב וַיֵּרֵד
הַתְּפֹאֶרֶת אֶל הַמַּלְכוּת, וְהָרִי הוּא עִמָּה בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה קוֹשֵׁר עֲצָמוֹ
בָּהּ וְנִכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת עִם הַכּוֹנֵנָה הַנּוֹכְרֵת לְמַעַלָּה, וְקוֹשֵׁר עֲצָמוֹ
לְמַטָּה - תְּפֹאֶרֶת בָּא לְבֵית מְלוֹנוֹ.

יֵצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת יַיְחָד עֲצָמוֹ מִמּוֹשׁ בַּמַּלְכוּת לְבֵד, בְּסוֹד קְבָלַת
עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְזֶהוּ תְּקוּפַתוֹ בַּיּוֹם עִם תְּקוּפַת הַסְּפִירָה, וּלְעוֹלָם
דְּבִק בְּאוֹר הַשּׁוֹלֵמ.

עֲצָה זֹאת עֲקָרָה בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית, וְהַשְּׂאֵר מְקַבֵּץ מִמְּקוֹמוֹת רַבִּים
מִהַזֶּהר. וְהִיא עֲצָה כּוֹלֵלֶת לְהַתְּקַשֵּׁר הָאָדָם תָּמִיד בְּקַדְשָׁהּ וְלֹא
יִחְסַר עֲטוּר הַשְּׂכִינָה מֵעַל רֵאשׁוֹ: